

**PROCJENA UČINAKA POTICANJA RAZVOJA PODUZETNIČKIH ZONA
U REPUBLICI HRVATSKOJ
PUTEM MINISTARSTVA NADLEŽNOG ZA PODUZETNIČKU INFRASTRUKTURU
NA EKONOMSKE REZULTATE U JEDINICAMA LOKALNE SAMOUPRAVE**

PREDGOVOR

Ova je studija rezultat rada na projektu „*Procjena učinaka poticanja razvoja poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj putem ministarstva nadležnog za poduzetničku infrastrukturu na ekonomske rezultate u jedinicama lokalne samouprave*“, kojeg je od Ekonomskog instituta, Zagreb naručilo Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta.

Ciljevi projekta su analiza stanja i rezultata djelovanja poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj temeljem dodjele bespovratnih sredstava i darovanja zemljišta u razdoblju od 2004. do 2013., ocjena postojećeg regulatornog okvira za sustav poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj te preporuke i prijedlozi za unapređenje sustava praćenja rezultata i učinaka dobivenih potpora za poduzetničke zone.

Studija daje odgovore na:

- (i) pitanje učinaka poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj kroz bespovratna sredstva dodijeljena iz državnog proračuna od 2004. do 2013. godine putem ministarstva nadležnog za poduzetničku infrastrukturu na ekonomske rezultate u jedinicama lokalne samouprave s poduzetničkim zonama u odnosu na ekonomske rezultate u jedinicama lokalne samouprave bez poduzetničkih zona,
- (ii) analiziranje učinaka povezanosti bespovratnih sredstava dodijeljenih iz državnog proračuna od 2004. do 2013. godine putem ministarstva nadležnog za poduzetničku infrastrukturu i darovanja zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske za osnivanje ili proširenje poduzetničkih zona s proračunskim izdvajanjima jedinici lokalne samouprave prema funkcijskoj klasifikaciji troškova za ekonomske, komunalne i infrastrukturne troškove jedinica lokalne samouprave,
- (iii) ocjenjivanje postojećeg regulatornog okvira za sustav poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj.

Istraživanje su provele dr. sc. Dubravka Jurlina Alibegović (voditeljica projekta), dr. sc. Ivana Rašić Bakarić i dr. sc. Sunčana Slijepčević iz Ekonomskog instituta, Zagreb, te izv. prof. dr. sc. Nebojša Stojčić sa Sveučilišta u Dubrovniku. Istraživanje je provedeno u razdoblju ožujak – srpanj 2018.

dr. sc. Dubravka Jurlina Alibegović,
voditeljica projekta

SADRŽAJ

	Stranica
1. UVOD	4
2. ZAKONODAVNI OKVIR ZA SUSTAV PODUZETNIČKIH ZONA	7
3. OPĆI PREGLED PODUZETNIČKIH ZONA PO JEDINICAMA LOKALNE SAMOUPRAVE	14
3.1. Opći pregled poduzetničkih zona na temelju prostorno planske dokumentacije	14
3.2. Pregled poduzetničkih zona na temelju podataka iz Jedinistvenog registra poduzetničke infrastrukture	19
4. PODUZETNIČKE ZONE KAO ODREDNICA RAZVOJNE USPJEŠNOSTI JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE	24
4.1. Fiskalna uspješnost	26
4.2. Društveno-ekonomska uspješnost	27
4.3. Razvijenost poduzetničkog sektora	29
5. UČINCI PODUZETNIČKIH ZONA NA GOSPODARSKU AKTIVNOST	32
5.1. Odrednice uspješnosti aktiviranja poduzetničkih zona	37
5.2. Učinak poduzetničkih zona na gospodarsku aktivnost u jedinicama lokalne samouprave	41
5.2.1. Kratkoročni učinci poduzetničkih zona na gospodarske ishode jedinica lokalne samouprave	43
5.2.2. Srednjoročni učinci poduzetničkih zona na gospodarske ishode jedinica lokalne samouprave	45
5.2.3. Dugoročni učinci poduzetničkih zona na gospodarske ishode jedinica lokalne samouprave	46
5.3. Učinak poduzetničkih zona na poduzeća koja posluju u sklopu zona	48
5.4. Prostorni učinci ulaganja u poduzetničku infrastrukturu	50
6. OCJENA POSTOJEĆEG REGULATORNOG OKVIRA ZA SUSTAV PODUZETNIČKIH ZONA U REPUBLICI HRVATSKOJ	55
7. ZAKLJUČAK	57
8. DODACI	60
8.1. Dodatak 1	60
8.2. Dodatak 2	61
8.3. Dodatak 3	63
8.4. Dodatak 4	65
LITERATURA	66

1. UVOD

Sveobuhvatni cilj ulaganja u poduzetničku infrastrukturu je poticanje ravnomjernog gospodarskog razvoja na cijelom teritoriju Republike Hrvatske. Kao mehanizmi za ostvarivanje ovog cilja definirani su jačanje malog i srednjeg poduzetništva, povećanje udjela proizvodno-prerađivačkih djelatnosti u strukturi gospodarstva te kreiranje novih radnih mjesta. Uklanjanju razvojnih razlika između pojedinih područja poduzetničke zone doprinose i kroz dodatne učinke na izvoznu konkurentnost poduzetnika, privlačenje stranih investitora te unaprjeđenje proizvodnosti poslovnih subjekata. Rezultat svih navedenih učinaka jest jačanje gospodarske aktivnosti, smanjivanje zaostajanja i poboljšanje standarda življenja u jedinicama lokalne samouprave na čijem teritoriju zone djeluju.

Uobičajeno se smatra kako uspješnost i konkurentnost poduzeća ovisi o tri skupine činitelja definiranih kao vlastite aktivnosti, sektorske karakteristike i obilježja njihovog okruženja. Obilježja njihovog okruženja imaju osobitu važnost u građenju konkurentnosti malih i srednje velikih poduzeća. Izlazak na domaće i posebno međunarodno tržište zahtijeva financijsko ulaganje, stjecanje kompetencija i znanja te vertikalno umrežavanje s dobavljačima i distributerima. Za mala i srednje velika poduzeća navedene aktivnosti mogu predstavljati nepremostivu prepreku uslijed ograničenosti vlastitih resursa i nepovratne prirode navedenih ulaganja. Poslovanje u sklopu poduzetničkih zona omogućuje prevladavanje navedenih prepreka izlasku na tržište kroz administrativnu i stručnu potporu, uspostavljanje veza s vertikalno srodnim poslovnim subjektima te dijeljenje resursa poduzeća unutar istog sektora. Posljedica svega navedenog je jačanje agregatne gospodarske aktivnosti gradova i općina odnosno ostvarivanje viših prihoda od prodaje proizvoda i usluga na domaćem i međunarodnom tržištu.

Učinci poduzetničkih zona ogledaju se i u promjeni ekonomske strukture administrativne jedinice na čijem teritoriju posluju. Pogodnosti poslovanja u sklopu poduzetničkih zona osobito su važne za proizvodno-prerađivačka poduzeća te je kao jedan od ciljeva razvoja poduzetničke infrastrukture u razdoblju 2004. – 2013. navedeno jačanje udjela ovih djelatnosti u ukupnoj gospodarskoj strukturi. Također, pogodnosti poslovanja u sklopu zona i suradnje s poduzećima koja posluju unutar zona predstavljaju konkurentsku prednost te mogu djelovati kao poticajni činitelj za nastanak novih poduzetničkih poduhvata i premještanje sjedišta poslovnih subjekata u jedinice lokalne samouprave u kojim postoje aktivne poduzetničke zone.

Poduzetničke zone imaju utjecaj i na zaposlenost. Ulaskom novih poslovnih subjekata dolazi do porasta potražnje za radnom snagom. U nastojanju privlačenja zaposlenika s najboljim karakteristikama moguće je natjecanje među poslovnim subjektima u nuđenju konkurentnih uvjeta rada što može dovesti i do rasta razine plaća kako među poduzećima koja posluju u sklopu zona tako i među svim ostalim poslovnim subjektima na području jedinice lokalne samouprave u nastojanju da zadrže postojeće zaposlenike ili potaknu transfer znanja i vještina privlačenjem zaposlenika konkurentnih tvrtki koje posluju u sklopu zona. Ulaganje proračunskih sredstava predstavlja inicijalni poticaj razvoju poduzetništva na području određene jedinice lokalne samouprave. Povećanjem konkurentnosti poslovnih subjekata nastaju preduvjeti za daljnje ulaganje od strane privatnog sektora čime se postiže multiplikativni učinak inicijalnog ulaganja.

Pored domaćih poslovnih subjekata, pogodnosti poslovanja u poduzetničkim zonama mogu biti sredstvo privlačenja inozemnih investitora. Nalazi iz brojnih zemalja ukazuju na pozitivan utjecaj inozemnih investicija na zaposlenost, restrukturiranje i izvozu konkurentnost poduzeća. Slijedom navedenog, povećanje broja poduzeća u pretežito inozemnom vlasništvu može biti značajan korak u ostvarivanju sveobuhvatnog cilja razvoja poduzetničke infrastrukture odnosno smanjenja razvojnih razlika na teritoriju Republike Hrvatske. Konačno, troškovne prednosti te olakšan pristup znanju, vještinama i tehnologiji uslijed poslovanja u sklopu zona pogoduju unaprjeđenju proizvodnosti poslovnih subjekata.

Realizacija svih prethodno opisanih učinaka poduzetničkih zona odvija se tijekom duljeg vremenskog razdoblja. Inicijalni učinci osnivanja poduzetničkih zona tako mogu obuhvaćati povećanje broja poslovnih subjekata, kreiranje novih radnih mjesta i porast plaća na području jedinice lokalne samouprave. U srednjem roku moguće je očekivati pojavu ranije opisanih aglomeracijskih učinaka te u tom kontekstu poboljšanje konkurentnosti i uspješnosti poduzeća kako na domaćem tako i na inozemnom tržištu kao i promjene u gospodarskoj strukturi sukladno primarnoj namjeni poduzetničke zone. Dugoročno, učinci zona ogledaju se u unaprjeđenju učinkovitosti (proizvodnosti) i superiornoj konkurentnosti uslijed sinergijskih učinaka dijeljenja resursa, specijalizacije te transfera znanja, vještina i tehnologije.

Proces osnivanja poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj započeo je još 1980-ih godina, ali je vrhunac svog intenziteta doživio u razdoblju 2004. – 2013. kada je uloženo preko 3 milijarde kuna sredstava jedinica lokalne i regionalne samouprave od čega preko 700 milijuna kuna putem bespovratnih potpora ministarstva nadležnog za poduzetničku infrastrukturu. Sveobuhvatna procjena učinaka navedenih ulaganja do sada nije provedena te je Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta naručilo od Ekonomskog instituta, Zagreb izradu studije *„Procjena učinaka poticanja razvoja poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj putem ministarstva nadležnog za poduzetničku infrastrukturu na ekonomske rezultate u jedinicama lokalne samouprave“*.

U procesu izrade studije analizirano je postojeće stane te rezultati djelovanja poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj tijekom razdoblja 2004. – 2013. Posebna pozornost posvećena je učincima dodjele bespovratnih potpora iz državnog proračuna u promatranom razdoblju na ekonomske rezultate jedinica lokalne samouprave te učincima poduzetničkih zona na poslovne subjekte koji posluju u njihovom sklopu. Kroz rad na studiji analizirani su i učinci povezanosti bespovratnih sredstava dodijeljenih iz državnog proračuna od 2004. do 2013. godine putem ministarstva nadležnog za poduzetničku infrastrukturu i darovanja zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske za osnivanje ili proširenje poduzetničkih zona s proračunskim izdvajanjima jedinica lokalne samouprave prema funkcijskoj klasifikaciji troškova za ekonomske, komunalne i infrastrukturne troškove.

Rezultati ovog istraživanja otkrivaju kako je na aktivnost zona utjecala njihova namjena, obilježja okruženja u kojem su nastale te financijski poticaji, prvenstveno bespovratne potpore za izgradnju i proširenje poduzetničke infrastrukture. U kratkom roku utjecaj zona koncentriran je na kreiranje novih radnih mjesta, povećanje visine plaća, kreiranje novih poduzetničkih poduhvata te privlačenje inozemnih investitora. Nakon inicijalnog procesa uspostavljanja i popunjavanja te umrežavanja poslovnih subjekata zone dovode do rasta prihoda od prodaje proizvoda i usluga, proizvodno-prerađivačkih prihoda te u konačnici i porasta proizvodnosti činitelja. Također,

ulaganja u poduzetničke zone imaju multiplikativni učinak budući u srednjem i dugom roku dovode do porasta investicija poslovnog sektora.

Postojeće zone pružaju potporu svojim poslovnim subjektima na načine koji potiču njihove prihode, kreiranje novih radnih mjesta, proizvodnost te daljnje privatno ulaganje u materijalnu imovinu. Posebno je značajna uloga poduzetničkih zona u jačanju konkurentnosti izvoza. Učinci nisu vezani samo za poduzeća koja posluju u sklopu poduzetničkih zona ili za jedinice lokalne samouprave u kojim se poduzetničke zone nalaze. Interakcije između poduzeća dovode do učinaka prelijevanja u susjednim gradovima i općinama te na taj način stvaraju šire pozitivne učinke na proizvodnost, prihode od prodaje dobara i usluga i kreiranje novih radnih mjesta. Temeljem svih dobivenih nalaza provedeno je ocjenjivanje postojećeg regulatornog okvira za sustav poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj.

Studija se sastoji od osam dijelova. Nakon uvoda, u drugom se dijelu ukratko opisuje postojeći zakonodavni okvir kojim se uređuje pitanje poduzetničke infrastrukture. U trećem se dijelu govori o općem pregledu poduzetničkih zona po jedinicama lokalne samouprave na temelju prostorno planske dokumentacije i na temelju podatka iz Jedininstvenog registra poduzetničke infrastrukture. U četvrtom se dijelu opisuju poduzetničke zone kao odrednice razvoja uspješnosti jedinica lokalne samouprave te se testiraju razlike u fiskalnoj i društveno-ekonomskoj uspješnosti i razvijenosti poduzetničkog sektora između lokalnih jedinica koje na svom prostoru imaju poduzetničku zonu i onih koje nemaju. Učinci poduzetničkih zona na gospodarsku aktivnost opisani su u petom dijelu studije, u kojem se opisuju odrednice uspješnosti aktiviranja poduzetničkih zona, kratkoročni, srednjoročni i dugoročni učinci poduzetničkih zona na gospodarske ishode jedinica lokalne samouprave, učinak poduzetničkih zona na poduzeća koja posluju u sklopu zona i prostorni učinci ulaganja u poduzetničku infrastrukturu. U šestom je dijelu studije dano obrazloženje postojećeg regulatornog okvira za sustav poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj. Na kraju su izneseni ključni zaključci u vezi sustava poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj te je priložen dodatak i korištena literatura.

2. ZAKONODAVNI OKVIR ZA SUSTAV PODUZETNIČKIH ZONA

Zakonom o unapređenju poduzetničke infrastrukture (Narodne novine 93/13, 114/13, 41/14, 57/18) uređuju se:

- pitanja određenja poduzetničke infrastrukture, vrste i kategorizacija poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija,
- ustrojavanje registra poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija, odnosno izgradnja sistematizirane baze podataka poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija u Ministarstvu gospodarstva, poduzetništva i obrta, kao nadležnom tijelu državne uprave za poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije,
- sustavi potpora, odnosno preduvjeti i kriteriji odobravanja potpora za unapređenje poslovnih aktivnosti poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija.

Poduzetničke zone definirane su kao infrastrukturno opremljena područja određena prostornim planovima, namijenjena obavljanju određenih vrsta poduzetničkih, odnosno gospodarskih aktivnosti. Osnovna karakteristika poduzetničkih zona je zajedničko korištenje infrastrukturno opremljenog i organiziranog prostora od strane poduzetnika kojima se poslovanjem unutar poduzetničke zone omogućuje racionalizacija poslovanja i korištenje raspoloživih resursa poduzetničke zone zajedno s ostalim korisnicima poduzetničke zone.

Poduzetnička infrastruktura treba biti opremljena:

- energetsom infrastrukturom (struja, javna rasvjeta, plin, plinska podstanica, priključci na javnu mrežu i/ili izgrađena trafostanica i drugi energetske priključci),
- komunalnom infrastrukturom (opskrba vodom, vodovodne i oborinske instalacije, kanalizacija i odvodnja – fekalna, oborinska, tehnološka, priključci na javnu mrežu),
- prometnom infrastrukturom (pristupne ceste, ceste unutar poduzetničke zone, odnosno poduzetničke potporne institucije, parkirališta, utovarne rampe i dr.),
- komunikacijskom infrastrukturom (telefonska i internetska, radio, TV mreža i dr.).

Republika Hrvatska može samostalno, u suradnji s jedinicama lokalne i regionalne (područne) samouprave ili drugim pravnim osobama, na prijedlog ministarstva nadležnog za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt, znanost i obrazovanje, regionalni razvoj i fondove Europske unije te zaštitu okoliša i energetike, a na temelju odluke Vlade Republike Hrvatske, osnovati poduzetničke zone od posebnoga gospodarskog interesa.

Poduzetničke zone definiraju se na temelju tri osnovna kriterija: (i) veličini ukupne površine poduzetničke zone, (ii) tipu aktivnosti unutar poduzetničke zone i (iii) intenzitetu aktivacije raspoložive površine poduzetničke zone.

Ukupna površina poduzetničke zone definirana je Prostornim planom i Odlukom o osnivanju odnosno osnivačkim aktom. Uključuje sve zemljišne parcele namijenjene poduzetnicima i ukupnu

površinu prometne i druge infrastrukture namijenjene za obavljanje poduzetničkih aktivnosti unutar poduzetničke zone.

Prema veličini ukupne površine poduzetničke zone dijele se na: (i) **mikro zone** (do 10 hektara), (ii) **male zone** (od 10 do 50 hektara), (iii) **srednje zone** (od 50 do 100 hektara) i (iv) **velike zone** (veće od 100 hektara).

Prema tipu aktivnosti koje se obavljaju unutar zone poduzetničke zone dijele se na: (i) **proizvodno-prerađivačke zone** u kojima pretežiti broj korisnika zone obavlja proizvodno-prerađivačke poduzetničke aktivnosti, odnosno u kojima pretežiti dio raspoložive površine zone zauzimaju poduzetnici koji obavljaju proizvodno-prerađivačku poduzetničku aktivnost, (ii) **logističko-distributivne zone** u kojima pretežiti broj korisnika zone obavlja logističko-distribucijske aktivnosti (distributivni centri, veletrgovina, skladištenje i transport, logističko servisni centri i dr.), odnosno u kojima pretežiti dio raspoložive površine zone zauzimaju poduzetnici koji obavljaju logističko-distribucijske aktivnosti i (iii) **uslužno-mješovite zone** u kojima pretežiti broj korisnika zone obavlja uslužne aktivnosti, servisne aktivnosti, aktivnosti poslovne podrške i druge poduzetničke aktivnosti, odnosno u kojima pretežiti dio raspoložive površine zone zauzimaju poduzetnici koji obavljaju uslužne aktivnosti, servisne aktivnosti, aktivnosti poslovne podrške i druge poduzetničke aktivnosti.

Prema intenzitetu aktivacije raspoložive površine zone poduzetničke zone kategoriziraju se kao: (i) **neaktivne poduzetničke zone** u kojima stupanj aktivacije (popunjenost aktivnim poduzetnicima) raspoložive površine zone iznosi 0 posto (0 ha aktivirane površine poduzetničke zone), nakon isteka prve godine od osnivanja poduzetničke zone, (ii) **zone u inicijalnoj aktivaciji** u kojima stupanj aktivacije zone iznosi manje od 33 posto raspoložive površine zone, izraženo u hektarima površine poduzetničke zone, (iii) **srednje aktivne zone** u kojima stupanj aktivacije zone iznosi od 33 posto do manje od 66 posto raspoložive površine zone, izraženo u hektarima površine poduzetničke zone i (iv) **potpuno aktivne zone** u kojima stupanj aktivacije zone iznosi više od 66 posto raspoložive površine zone, izraženo u hektarima površine poduzetničke zone.

Registar poduzetničkih zona sadržan je u **Jedinstvenom registru poduzetničke infrastrukture**, koji je integrirana elektronička baza podataka subjekata poduzetničke infrastrukture, koju čine: **Registar poduzetničkih zona** i **Registar poduzetničkih potpornih institucija**. U njemu su evidentirani i sistematizirani svi subjekti poduzetničke infrastrukture u Republici Hrvatskoj koji su korisnici potpora, poticajnih mjera, darovnica ili povlastica odobrenih od strane ministarstva nadležnog za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt, ostalih tijela državne uprave ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, uključujući darovanje nekretnina u vlasništvu Republike Hrvatske, ostalih tijela nadležnih za odobravanje potpora, poticajnih mjera, darovnica ili povlastica iz Republike Hrvatske, Europske unije ili drugih inozemnih, odnosno međunarodnih tijela koja odobravaju potpore, poticajne mjere, darovnice ili povlastice. Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture vodi se u ministarstvu nadležnom za poduzetništvo i obrt.

Za svaki subjekt poduzetničke infrastrukture Jedinostveni registar poduzetničke infrastrukture sadrži sljedeće kategorije podataka: (i) **opće podatke o subjektu poduzetničke infrastrukture**: osobni identifikacijski broj (OIB), matični broj subjekta, godina osnivanja subjekta, osnivač subjekta, odluka o osnivanju odnosno osnivački akt, kraći i duži naziv subjekta, županija, općina ili grad, adresa subjekta, djelatnost, podaci za kontakt (telefon, telefaks, e-pošta), (ii) **posebne podatke o poduzetničkim zonama**: veličina površine poduzetničke zone (hektara), broj poduzetnika prisutnih u poduzetničkoj zoni, površina zauzetosti poduzetničke zone po pojedinom poduzetniku u poduzetničkoj zoni, djelatnost i broj zaposlenih po poduzetniku prisutnom u poduzetničkoj zoni i (iii) **posebne podatke o poduzetničkim potpornim institucijama**: vrsta poduzetničke potporne institucije, broj zaposlenih u poduzetničkoj potpornoj instituciji, vrste usluga koje pruža poduzetnička potporna institucija, veličina površine/prostora poduzetničke potporne institucije (m²), broj prisutnih poduzetnika u poduzetničkoj potpornoj instituciji, djelatnost i broj zaposlenih po poduzetniku prisutnom u poduzetničkoj potpornoj instituciji, površina zauzetosti poduzetničke potporne institucije po pojedinom poduzetniku. Podatke u Jedinostveni registar poduzetničke infrastrukture dužni su do kraja travnja tekuće godine za proteklu godinu dostaviti svi subjekti poduzetničke infrastrukture koji su korisnici potpora ministarstva nadležnog za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt, ali i oni subjekti poduzetničke infrastrukture koji nisu korisnici potpora resornog ministarstva, ali imaju namjeru koristiti potpore počevši od godine u kojoj dostavljaju podatke. Podaci se dostavljaju na propisanom **standardiziranom obrascu** uređenom Naputkom za izradu i način korištenja Jedinostvenog registra poduzetničke infrastrukture (Narodne novine 123/13).

Prioriteti sustava potpora za unapređenje poslovnih aktivnosti poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija su: unapređenje uvjeta poduzetničke infrastrukture za privlačenje investicija, jačanje konkurentnosti poduzetništva, razvoj tehnološki usmjerenog i na znanju utemeljenog poduzetništva, poticanje inventivnog poduzetništva i poduzetničkih inovacija, povećanje zaposlenosti broja gospodarskih subjekata te poticanje internacionalizacije poslovanja poduzetništva.

Ciljevi sustava potpora za unapređenje poslovnih aktivnosti poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija su: unapređenje energetske, komunalne, prometne i komunikacijske infrastrukture unutar poduzetničkih zona, privlačenje investicija i stvaranje mogućnosti za otvaranje novih radnih mjesta, uređenje i opremanje prostora za poduzetničku djelatnost temeljenu na primjeni inovacija i primjeni visokih tehnologija, razvoj poduzetničkih potpornih institucija i podizanje razine poduzetničkih znanja i vještina.

Sustav potpora za unapređenje poslovnih aktivnosti poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija namijenjen je subjektima poduzetničke infrastrukture u Republici Hrvatskoj koji su evidentirani u Jedinostvenom registru poduzetničke infrastrukture. Visina i način dodjele potpora za unapređenje poslovnih aktivnosti poduzetničkih zona subjektima poduzetničke infrastrukture propisuje se **godišnjim programima poticanja** poduzetništva i obrta, odnosno regionalnog razvoja koje donosi Vlada Republike Hrvatske na prijedlog ministarstava nadležnog za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt i ministarstva nadležnog za regionalni razvoj i fondove Europske unije.

Sustav potpora za poduzetničke zone čine tri vrste potpora: (i) **infrastrukturne potpore**, odnosno potpore za izgradnju energetske, komunalne, prometne i komunikacijske infrastrukture u poduzetničkoj zoni, (ii) **potpore za jačanje konkurentnosti**, odnosno potpore za izlazak na nova, međunarodna tržišta i ciljano privlačenje potencijalnih investitora – korisnika poduzetničke zone i (iii) **potpore za jačanje poduzetničkih kompetencija**, odnosno potpore za edukaciju i unapređenje poduzetničkih vještina.

Pri dodjeli potpora ministarstvo nadležno za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt i ministarstvo nadležno za regionalni razvoj i fondove Europske unije **procjenjuju učinke potpora** na: (i) ravnomjerni regionalni razvoj i ujednačen gospodarski razvoj svih dijelova Republike Hrvatske, (ii) jednaki tretman i tržišno natjecanje svih subjekata na području Republike Hrvatske i (iii) gospodarsku opravdanost potpore u smislu dostignutog intenziteta aktivacije raspoložive površine poduzetničke zone.

Radi učinkovite i gospodarski opravdane dodjele potpora prema kriteriju intenziteta aktivacije raspoložive površine poduzetničke zone, nadležna državna tijela prednost pri dodjeli potpora daju poduzetničkim zonama s višim stupnjem aktivacije raspoložive površine poduzetničke zone. Zakonom o unapređenju poduzetničke infrastrukture propisano je da se u slučaju darovanja zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske za osnivanje nove, odnosno za proširenje postojeće poduzetničke zone, ukupan iznos aktivirane raspoložive površine, izraženo u hektarima površine poduzetničke zone, izračunava se kako slijedi:

$$UAPPZ (\%) = n1APPZ + n2APPZ + n3APPZ + \dots \times 100 / \Sigma n$$

gdje je

UAPPZ = ukupno aktivirana površina poduzetničkih zona u jedinici lokalne ili područne (regionalne) samouprave,

n1, n2, n3 ... = poduzetnička zona,

Σn = ukupno raspoloživa površina svih poduzetničkih zona u jedinici lokalne ili područne (regionalne) samouprave,

APPZ = aktivirana površina poduzetničke zone.

U slučaju raspolaganja zemljištem u vlasništvu Republike Hrvatske za izgradnju nove i proširenje postojeće poduzetničke zone, odnosno raspolaganja zemljištem u vlasništvu Republike Hrvatske koje je obuhvaćeno odlukom o osnivanju odnosno osnivačkim aktom poduzetničke zone, **prioritetni modeli raspolaganja zemljištem** su: prodaja zemljišta, osnivanje prava građenja, zamjena i darovanje.

Odluka o modelu raspolaganja zemljištem u vlasništvu Republike Hrvatske u slučaju izgradnje poduzetničke zone donosi se u skladu s ovlastima za raspolaganje nekretninama propisanim odredbama zakona kojim se regulira upravljanje i raspolaganje imovinom u vlasništvu Republike Hrvatske, uz pribavljeno prethodno očitovanje ministarstva nadležnog za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt.

Darovanje zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske jedinicama lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave za izgradnju nove, odnosno za proširenje postojeće poduzetničke zone ne smatra se državnom potporom u smislu zakona kojim se reguliraju državne potpore.

U slučaju darovanja zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske za izgradnju nove i za proširenje postojeće poduzetničke zone, odnosno raspolaganja zemljištem u vlasništvu Republike Hrvatske koje je obuhvaćeno odlukom o osnivanju odnosno osnivačkim aktom poduzetničke zone, darovanje zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske za izgradnju nove ili za proširenje postojeće poduzetničke zone opravdano je samo kada ukupni iznos aktivirane raspoložive površine svih poduzetničkih zona unutar prostora jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave koja podnosi zahtjev za darovanje zemljišta iznosi ≥ 50 posto ukupno raspoložive površine svih poduzetničkih zona u prostoru te jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave, izraženo u hektarima površine poduzetničke zone. Iznimno je moguće darovanje zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske u slučaju osnivanja, izgradnje poduzetničke zone od posebnoga gospodarskog interesa. Također je darovanje zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske moguće za poduzetničke zone kojima je odobreno sufinanciranje iz fondova Europske unije, uz uvjet da površina zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske koja se traži darovanjem ne prelazi 50 posto ukupno aktivirane raspoložive površine te poduzetničke zone u trenutku podnošenja zahtjeva za darovanje. Izuzetak je slučaj darovanja zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske u slučaju osnivanja, izgradnje poduzetničke zone za realizaciju investicije koju je Vlada Republike Hrvatske proglasila strateškim projektom Republike Hrvatske sukladno odredbama zakona kojim se uređuju strateški investicijski projekti Republike Hrvatske. Iznimno je moguće darovanje zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske jedinicama lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave za izgradnju nove i za proširenje postojeće poduzetničke zone koje je u naravi prethodno predstavljalo javno dobro (javna infrastruktura) samo kada ukupna površina darovanog zemljišta koja je u naravi prethodno predstavljala javno dobro ne prelazi maksimalni udio od 5 posto ukupne površine poduzetničke zone, odnosno ne prelazi maksimalnu veličinu ukupno darovane površine do 5 hektara, uz prethodno pribavljenu suglasnost o prestanku svojstva javnog dobra za navedeno zemljište dobiveno od nadležnog tijela te uz uvjet da na predmetnom zemljištu nije započela gradnja ili drugi oblik gospodarskog korištenja do trenutka darovanja.

Jedinica lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave koja je podnositelj zahtjeva za darovanje zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske dužna je u roku od 45 dana od dana zaprimanja zahtjeva ministarstva nadležnog za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt dostaviti podatke i dokumentaciju potrebnu za utvrđivanje ispunjenja uvjeta i davanje prethodnog očitovanja.

Darovanje zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave za izgradnju nove, odnosno proširenje postojeće poduzetničke zone ne smatra se državnom potporom u skladu sa Zakonom o državnim potporama.

Sustav potpora za poduzetničke potporne institucije čine četiri vrste potpora: (i) **potpore za pripremu projekata**, odnosno potpore za pripremu infrastrukturnih projekata, uključujući potpore i za izradu idejnih, glavnih i izvedbenih arhitektonskih projekata, studija izvodljivosti s analizom troškova i koristi i izradu prijavne dokumentacije za natječaje EU fondova, (ii) **potpore za jačanje kapaciteta**, odnosno potpore za izgradnju, adaptaciju, rekonstrukciju i opremanje infrastrukture, uključujući troškove kupnje i amortizacije materijalne i nematerijalne imovine, (iii) **potpore za podizanje kvalitete usluga**, odnosno potpore za pružanje savjetodavnih i mentorskih usluga, razvojno-istraživačkih i tehničko-tehnoloških usluga, ciljano privlačenje investicija, pružanje stručne pomoći za razvoj poslovanja, umrežavanje i širenje tržišta i (iv) **potpore za jačanje poduzetničkih kompetencija**, odnosno potpore za podizanje konkurentske sposobnosti malih i srednjih poduzetnika edukacijom i unapređenjem poduzetničkih vještina.

Pri dodjeli potpora za poduzetničke potporne institucije ministarstvo nadležno za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt i ministarstvo nadležno za regionalni razvoj i fondove Europske unije **procjenjuju učinke potpora** na: (i) ravnomjerni regionalni razvoj i ujednačen gospodarski razvoj svih dijelova Republike Hrvatske, (ii) jednaki tretman i tržišno natjecanje svih subjekata na području Republike Hrvatske, (iii) gospodarsku opravdanost potpore u smislu intenziteta uključivanja poduzetnika u aktivnosti poduzetničke potporne institucije i (iv) broj i kvalitetu izrađenih projekata (nacionalnih i EU) gospodarskog razvoja i poduzetništva.

Naputak za izradu i način korištenja Jedinственог регистра poduzetničke infrastrukture (Narodne novine 123/13) donesen je na temelju članka 10-15 Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture. Cilj Naputka je: (i) osigurati jedinstvenu metodologiju izrade i korištenje Jedinственог регистра poduzetničke infrastrukture, (ii) osigurati evidentiranje i sistematiziranje svih subjekata poduzetničke infrastrukture u Republici Hrvatskoj koji su korisnici potpora, poticajnih mjera, darovnica ili povlastica, odnosno oni koji namjeravaju koristiti iste, odobrenih od strane Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta ili drugih tijela državne uprave nadležnih za dodjelu potpora, poticajnih mjera, darovnica ili povlastica.

Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture je integrirana elektronička baza podataka subjekata poduzetničke infrastrukture koji sadrži **Registar poduzetničkih zona**, koji sadrži: (i) **opće podatke o subjektu poduzetničke infrastrukture**: osobni identifikacijski broj (OIB), matični broj subjekta, godina osnivanja subjekta, osnivač subjekta, kraći i duži naziv subjekta, županija, općina i adresa subjekta, djelatnost, podaci za kontakt (telefon, telefax, e-pošta), (ii) **posebne podatke o poduzetničkim zonama**: veličina površine poduzetničke zone (hektara), broj poduzetnika prisutnih u poduzetničkoj zoni, površina zauzetosti poduzetničke zone po pojedinom poduzetniku u poduzetničkoj zoni, djelatnost i broj zaposlenih po poduzetniku prisutnom u poduzetničkoj zoni, (iii) **posebne podatke o poduzetničkim potpornim institucijama**: vrsta poduzetničke potporne institucije, broj zaposlenih u poduzetničkoj potpornoj instituciji, vrste usluga koje pruža poduzetnička potporna institucija, veličina površine/prostora poduzetničke potporne institucije (m²), broj prisutnih poduzetnika u poduzetničkoj potpornoj instituciji, djelatnost i broj zaposlenih po poduzetniku prisutnom u poduzetničkoj potpornoj instituciji, površina zauzetosti poduzetničke potporne institucije po pojedinom poduzetniku.

Prijava se podnosi na **standardiziranim obrascima za dostavu podataka**. Obrazac JRPI – PZ je obrazac koji koriste korisnici poduzetničkih zona, sastavni je dio Naputka, te se u elektroničkom obliku nalazi na internetskim stranicama Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta. Podatke u Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture dužni su dostavljati svi subjekti poduzetničke infrastrukture koji su korisnici potpora Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta, ali i oni subjekti poduzetničke infrastrukture koji nisu korisnici potpora Ministarstva, ali imaju namjeru koristiti potpore počevši od godine u kojoj dostavljaju podatke. Rok za dostavu podataka nadležnom Ministarstvu je do kraja travnja tekuće godine za proteklu godinu, odnosno najkasnije u roku od mjesec dana od nastale promjene u poduzetničkoj infrastrukturi. Podaci se dostavljaju elektronskim putem direktno u aplikaciju Jedinstvenog registra poduzetničke infrastrukture, a dokumentacija koja je temelje izvršenog upisa se dostavlja u Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta. Prijavom u Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture subjekti poduzetničke infrastrukture u Republici Hrvatskoj stječu pravo na prijavu za korištenje potpora Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta namijenjenih subjektima poduzetničke infrastrukture.

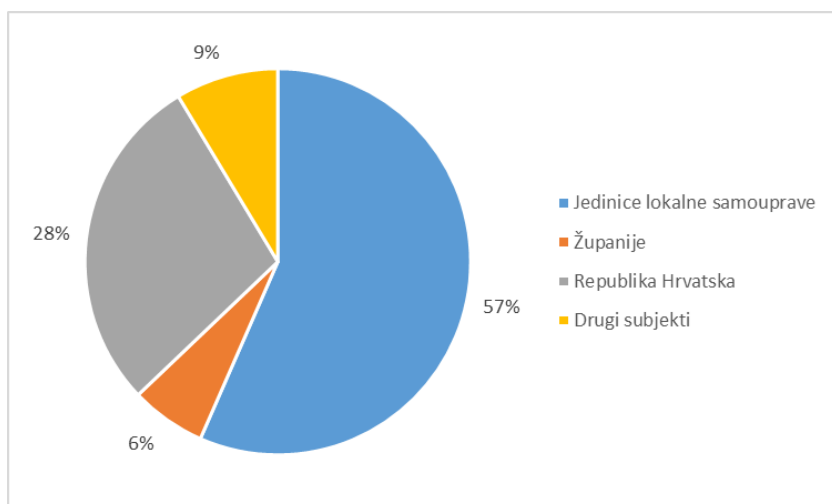
Budući da je Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture izmijenjen i dopunjen početkom srpnja 2018. godine, u rujnu 2018. godine očekuju se izmjene i Naputka za izradu i način korištenja Jedinstvenog registra poduzetničke infrastrukture, koji će potanko elaborirati zakonske promjene i dosljedno ih slijediti. Također se očekuju i promjene standardiziranih obrazaca kojima dostavljaju podatke svi subjekti poduzetničke infrastrukture koji su korisnici potpora Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta, ali i oni subjekti poduzetničke infrastrukture koji nisu korisnici potpora Ministarstva, ali imaju namjeru koristiti potpore počevši od godine u kojoj dostavljaju podatke.

3. OPĆI PREGLED PODUZETNIČKIH ZONA PO JEDINICAMA LOKALNE SAMOUPRAVE

3.1. Opći pregled poduzetničkih zona na temelju prostorno planske dokumentacije¹

Na području Republike Hrvatske je 2013. godine, prema prostorno planskoj dokumentaciji, bilo 1.308 poduzetničkih zona. Od toga se u 451 poduzetničkoj zoni odvijala poduzetnička aktivnost, te je u njima bilo zaposleno 69.303 zaposlenika. Poduzetničke zone osnovalo je 515 jedinica lokalne samouprave i 3 županije. U razdoblju od 2004. do 2013. godine ukupno je uloženo u projektnu dokumentaciju, zemljište, energetska, komunalna, prometna i komunikacijska infrastrukturu, prometnu i drugo 3,05 milijardi kuna, od čega se 56,6 posto odnosilo na ulaganja jedinica lokalne samouprave, 28,5 posto na ulaganja Republike Hrvatske, a 8,6 posto na ulaganja drugih subjekata (trgovačka društva u vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i Republike Hrvatske i drugi), te 6,3 posto na ulaganja županija (slika 3.1).

Slika 3.1: Uložena sredstva u opremanje i razvoj od 2004. do 2013., prema izvorima ulaganja

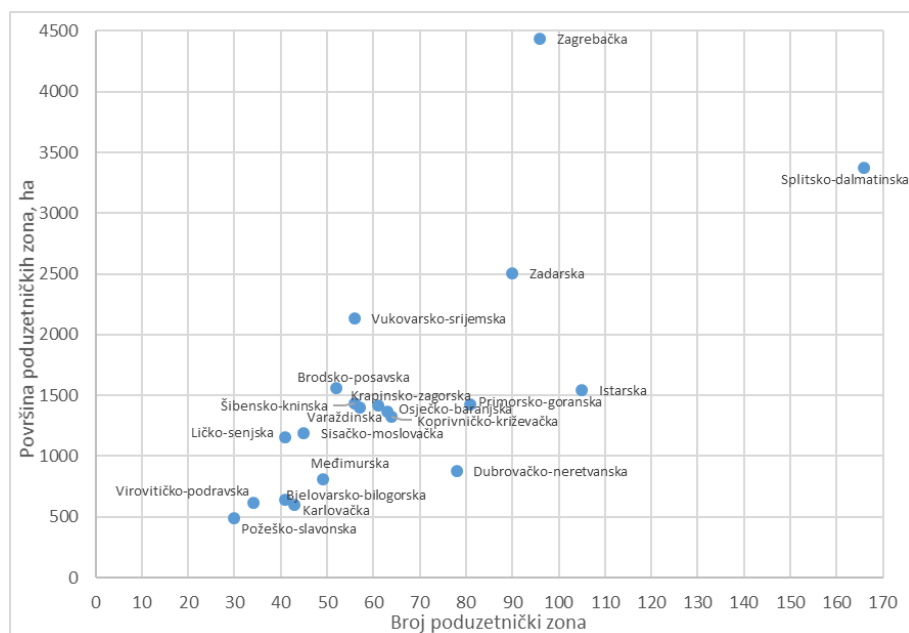

Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske (2014).

Za izgradnju poduzetničke zone koristi se zemljište u vlasništvu jedinica lokalne samouprave i/ili Republike Hrvatske, kupljeno od fizičkih i pravnih osoba, te stečeno na druge načine. Ukupna površina predviđena za izgradnju 1.308 poduzetničkih zona predviđenih na temelju prostorno-planske dokumentacije iznosi 30.289,45 hektara, od čega je 31,9 posto u vlasništvu jedinica lokalne samouprave, 26,3 posto u vlasništvu Republike Hrvatske, a 41,8 posto u vlasništvu privatnih osoba.

¹ Ovaj se dio Studije temelji na podacima u Izvješću o obavljenoj reviziji učinkovitosti osnivanja i ulaganja u opremanje i razvoj poduzetničkih zona koje je u listopadu 2014. objavio Državni ured za reviziju.

Slika 3.2: Poduzetničke zone po županijama

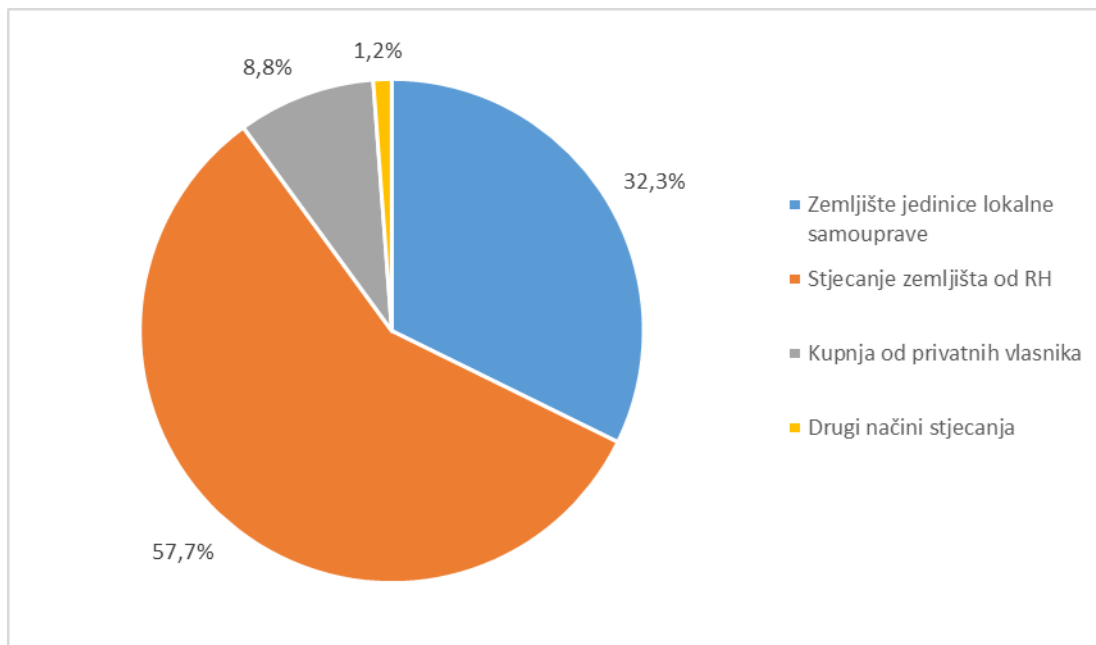

Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske (2014).

Prema prostorno-planskoj dokumentaciji jedinice lokalne samouprave do kraja 2013. godine imaju u vlasništvu ukupno 9.655 hektara zemljišta za izgradnju poduzetničkih zona (31,9 posto ukupne površine za izgradnju poduzetničke zone). Od toga su za potrebe izgradnje, odnosno proširenja poduzetničkih zona u razdoblju od 2004. do 2013. godine stekle zemljište od Republike Hrvatske ukupne površine 5.570,87 hektara. Od toga je 60,2 posto ukupne površine stečeno temeljem ugovora o darovanju, a čija je ukupna vrijednost procijenjena na 1,38 milijardi kuna. Prosječna vrijednost darovanog zemljišta iznosila je 409.964 kuna/hektaru. Preostalih 39,8 posto zemljišta ukupne procijenjene vrijednosti 35,79 milijuna kuna je kupljeno. Prosječna vrijednost kupljenog zemljišta od Republike Hrvatske iznosila je 16.138 kuna/hektaru. 3.115,66 hektara predstavlja zemljište u vlasništvu jedinica lokalne samouprave, 854,23 hektara je kupljeno od privatnih vlasnika², a 114,64 hektara zemljišta stečeno na druge načine (izvlaštenjem privatnih vlasnika zemljišta i na druge načine) za potrebe izgradnje poduzetničkih zona. Prema izvještaju Državnog ureda za reviziju (2014) pojedine jedinice lokalne samouprave nisu darovane nekretnine koristile prema namjenama navedenim u ugovorima o darovanju do kraja 2013.

² Prosječna vrijednost kupljenog zemljišta po županiji iznosila je 538.266 kuna/hektaru.

Slika 3.3: Podaci o stjecanju zemljišta za izgradnju poduzetničkih zona prema prostornom-planskoj dokumentaciji

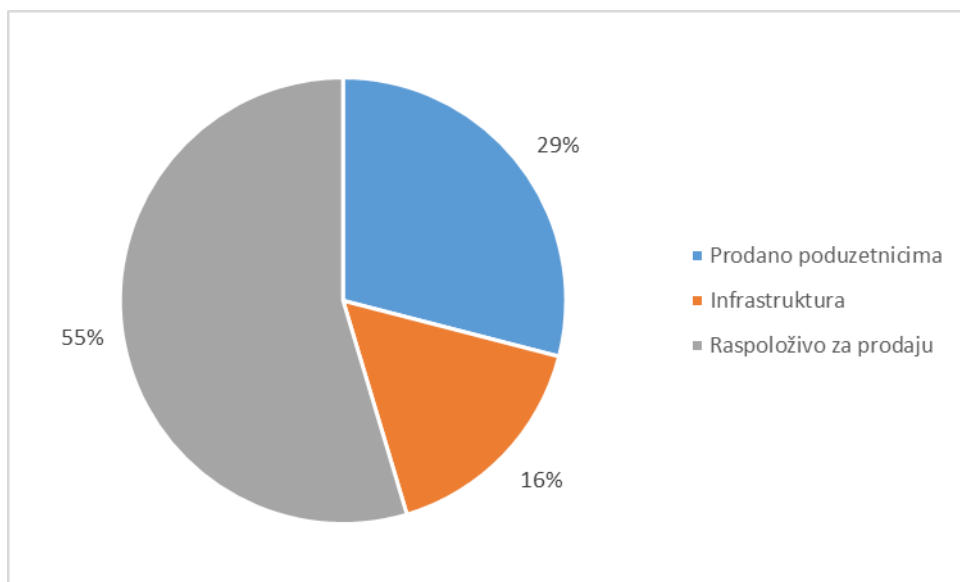
Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske (2014).

Do kraja 2013. godine jedinice lokalne samouprave stekle su vlasništvo nad zemljištem u 750 poduzetničkih zona što predstavlja 57,3 posto poduzetničkih zona planiranih prostorno-planskom dokumentacijom. Od toga su 29 posto zemljišta jedinice lokalne samouprave prodale ili dale u zakup, 16,4 posto je infrastruktura, a 54,6 posto je raspoloživo za prodaju (slika 3.4).

Na kraju 2013. godine se poduzetnička aktivnost³ odvijala u 451 poduzetničkoj zoni. Najviše ih je na prostoru Istarske, Splitsko-dalmatinske i Primorsko-goranske županije. U poduzetničkim zonama tada je poslovalo 2.674 aktivnih poduzetnika (slika 3.5). Najveći broj poduzetnika poslovalo je u poduzetničkim zonama u Primorsko-goranskoj županiji (382 poduzetnika), Istarskoj (281 poduzetnik), Osječko-baranjskoj (232 poduzetnika), Zagrebačkoj (224 poduzetnika) i Splitsko-dalmatinskoj županiji (222 poduzetnika). Polovica aktivnih poduzetnika u poduzetničkim zonama obavljala je proizvodno-prerađivačke djelatnosti. Osim toga, na prostoru poduzetničkih zona bilo je i 1.404 neaktivnih poduzetnika.

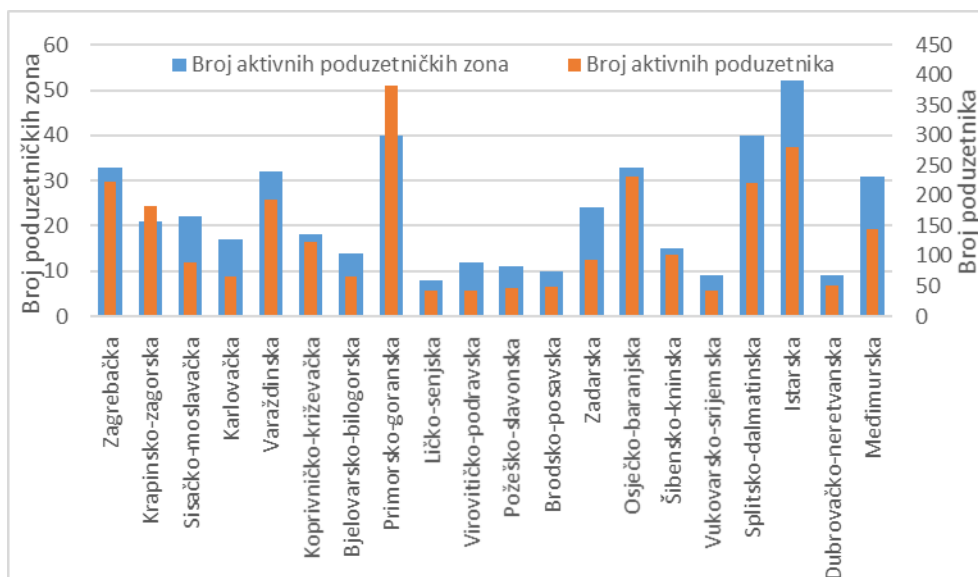
³ Pod poduzetničkom aktivnosti podrazumijeva se da u zoni posluje barem jedan poduzetnik s jednim zaposlenim.

Slika 3.4: Struktura površine zemljišta u poduzetničkim zonama u vlasništvu jedinica lokalne samouprave

Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske (2014).

Slika 3.5: Broj aktivnih poduzetničkih zona i poduzetnika po županijama, 2013. godina

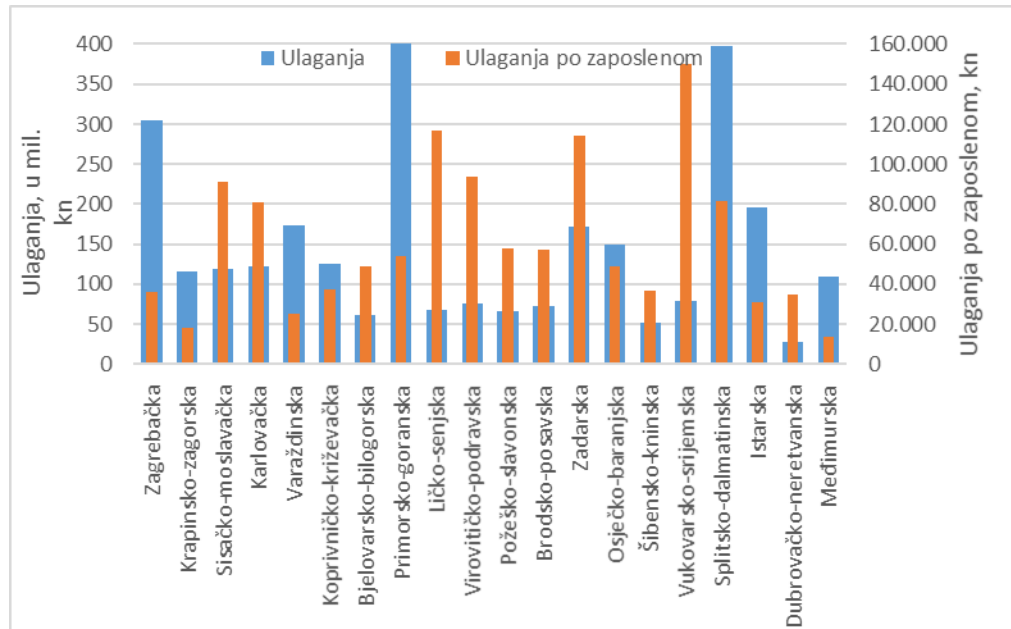

Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske (2014).

Prema podacima Državnog ureda za reviziju Republike Hrvatske (2014), u opremanje i razvoj aktivnih poduzetničkih zona uloženo je 2,92 milijarde kuna do kraja 2013. godine, odnosno

prosječno 42.066 kuna po zaposleniku. Od 451 aktivne poduzetničke zone, u 27 posto poduzetničkih zona nije bilo nikakvih ulaganja. Promatrajući prosječno, najveća ulaganja po zaposleniku ostvarena su u poduzetničkim zonama u Vukovarsko-srijemskoj, Ličko-senjskoj i Zadarskoj županiji, a najmanja u Međimurskoj i Krapinsko-zagorskoj županiji (slika 3.6).

Slika 3.6: Ulaganja u aktivnim poduzetničkim zonama po županijama

Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske (2014).

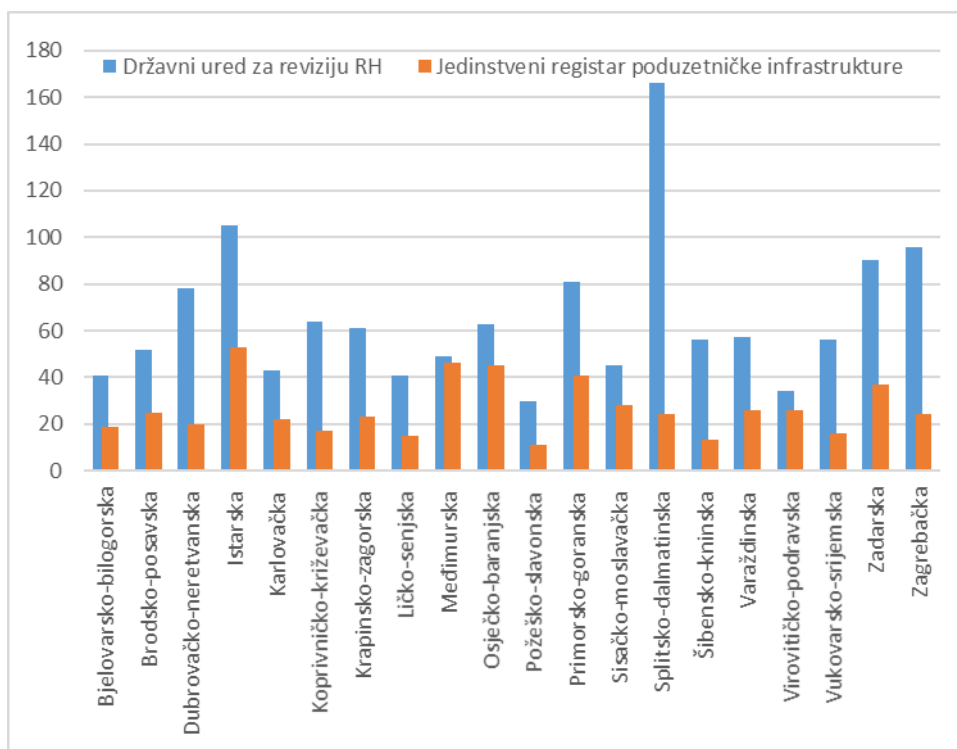
Osim aktivnih poduzetničkih zona, potrebno je napomenuti da je krajem 2013. godine na području Republike Hrvatske bilo i 857 poduzetničkih zona koje nisu bile u funkciji, a čija je ukupna površina iznosila 16.871,19 hektara. Najveći broj poduzetničkih zona koje nisu u funkciji nalazi se u Splitsko-dalmatinskoj županiji (126 poduzetničkih zona koje se prostiru na ukupno 2.298 hektara površine). Od 857 poduzetničkih zona koje nisu u funkciji u 30 posto njih se i ulagalo. Jedinice lokalne samouprave su uložile 458,5 milijuna kuna u poduzetničke zone koje nisu u funkciji, a više od četvrtine tih ulaganja se odnosi na ulaganja u poduzetničke zone u Zagrebačkoj i Koprivničko-križevačkoj županiji.

Za poslovanje u poduzetničkim zonama poduzetnici ostvaruju niz pogodnosti radi poticanja poduzetništva i stimuliranja popunjavanja poduzetničkih zona, a koje se odnose na djelomična ili potpuna oslobađanja plaćanja poreza na tvrtku, komunalnog doprinosa, komunalne naknade i naknade za priključak na komunalnu infrastrukturu kroz određeno razdoblje, davanje prava građenja, prodaja ili davanje na korištenje nekretnina ili drugih infrastrukturnih objekata u vlasništvu jedinica lokalne samouprave pod poticajnim uvjetima, te pružanje stručne pomoći u planiranju, pripremi i realizaciji projekata. Također, pojedine jedinice lokalne samouprave pomažu poduzetnicima i kod ishođenja poduzetničkih kredita u smislu pokazivanja ozbiljnosti partnerskog odnosa između investitora i jedinica lokalne samouprave.

3.2. Pregled poduzetničkih zona na temelju podataka iz Jedinstvenog registra poduzetničke infrastrukture

Od stupanja na snagu Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture 2013. godine u Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture upisano je 532 poduzetničke zone⁴. Razlike u podacima o poduzetničkim zonama koje je na temelju podataka od jedinica lokalne samouprave i prema prostorno-planskoj dokumentaciji prikupio Državni ured za reviziju i podataka u Jedinstvenom registru poduzetničke infrastrukture jasno prikazuje slika 3.7. Od ukupno 1.308 poduzetničkih zona prema podacima Državnog ureda za reviziju, u Jedinstvenom registru poduzetničke infrastrukture se nalazi 532, odnosno manje od polovice. Najveća se razlika između ta dva izvora podataka odnosi na poduzetničke zone u Splitsko-dalmatinskoj županiji, te je u toj županiji od 166 poduzetničkih zona prema prostorno-planskoj dokumentaciji u Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture upisano samo njih 24.

Slika 3.7: Broj poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj

Izvor: Državni ured za reviziju Republike Hrvatske i Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta.

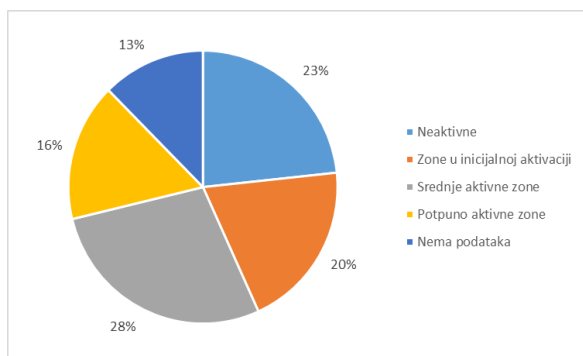
⁴ Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture navodi 532 poduzetničke zone u Republici Hrvatskoj te su ti podaci korišteni u trećem i četvrtom dijelu studije. U kasnijim analizama koriste se podaci o 544 poduzetničke zone za koje Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta dostavilo dodatne podatke potrebne za analizu učinaka poduzetničkih zona na gospodarsku aktivnost.

Od ukupno 532 poduzetničke zone upisane u Jedinствeni registar poduzetničke infrastrukture, 195 je verificiranih poduzetničkih zona, što znači da su za njih dostavljeni svi podaci i dokumentacija. Za preostale 337 poduzetničke zone podaci nisu verificirani.

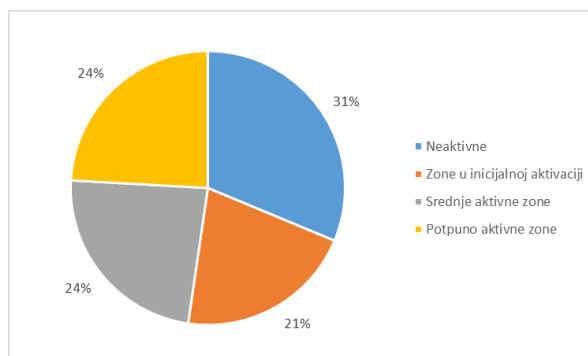
Promatrano prema intenzitetu aktivacije raspoložive površine poduzetničke zone, od ukupno 532 poduzetničke zone, 149 poduzetničkih zona (28,0 posto) je srednje aktivno što znači da stupanj aktivacije zone iznosi od 33 posto do manje od 66 posto raspoložive površine zone, izraženo u hektarima površine poduzetničke zone. Nadalje, 23,3 posto poduzetničkih zona je neaktivno što znači da u njima nije bilo aktivnih poduzetnika nakon isteka jedne godine od osnivanja poduzetničke zone. Daljnjih 19,9 posto poduzetničkih zona su kategorizirane kao zone u inicijalnoj aktivaciji, odnosno u njima je stupanj aktivacije zone manji od 33 posto raspoložive površine zone. Samo 16,4 posto poduzetničkih zona u Jedinствenom registru poduzetničke infrastrukture spada u kategoriju potpuno aktivnih zona, odnosno zona u kojima je stupanj aktivacije veći od 66 posto raspoložive površine zone.

Slika 3.8: Poduzetničke zone prema intenzitetu aktivacije raspoložive površine zone

Poduzetničke zone u Jedinствenom registru poduzetničke infrastrukture

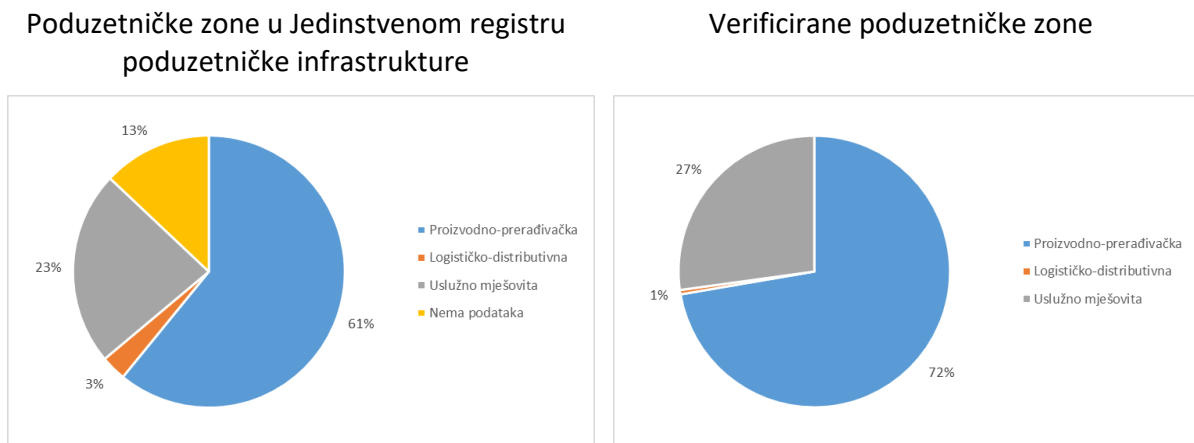
Verificirane poduzetničke zone

Izvor: Jedinствeni registar poduzetničke infrastrukture.

Promatrano prema tipu aktivnosti, u poduzetničkim zonama se korisnici pretežito bave proizvodno-prerađivačkim poduzetničkim aktivnostima, te se 61 posto zona ubraja u proizvodno-prerađivačke zone. Daljnjih 23 posto zona je uslužno mješovito, 3 posto logističko-distributivno, dok za 13 posto zona nisu unijeti podaci o tipu aktivnosti u Jedinствeni registar poduzetničke infrastrukture. Kad se gledaju samo poduzetničke zone za koje su verificirani podaci, tada je struktura nešto drugačija. Unatoč tome potvrđuju da najveći dio raspoložive površine u zonama zauzimaju poduzetnici koji obavljaju proizvodno-prerađivačku poduzetničku aktivnost, a preostalo zemljište najvećim dijelom koriste poduzetnici koji obavljaju uslužne aktivnosti, servisne aktivnosti, aktivnosti poslovne podrške i druge poduzetničke aktivnosti.

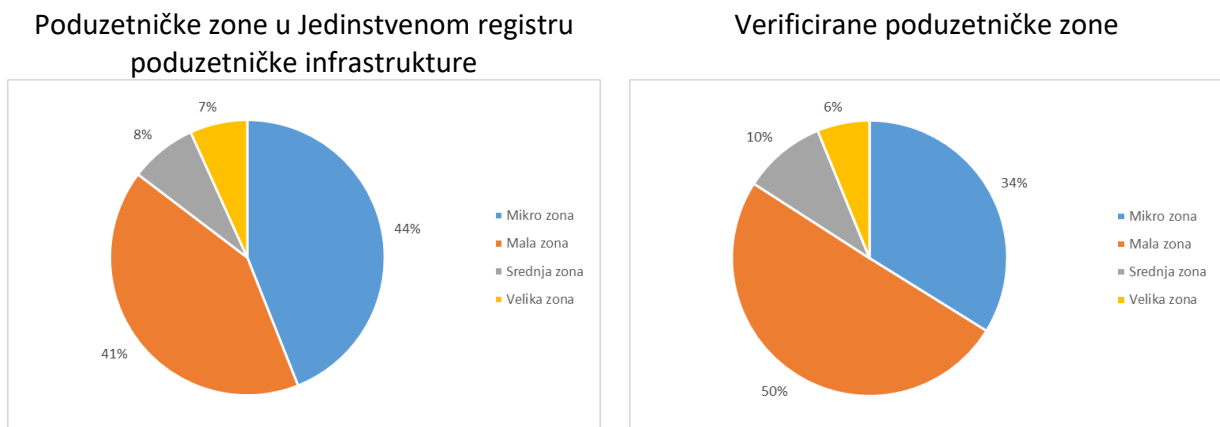
Slika 3.9: Poduzetničke zone prema tipu aktivnosti poduzetničke zone

Izvor: Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture.

Promatrano prema veličini ukupne površine, poduzetničke zone u Republici Hrvatskoj su uglavnom mikro ili male zone (slika 3.10). Tako je čak 85 posto poduzetničkih zona veličine manje od 50 hektara.

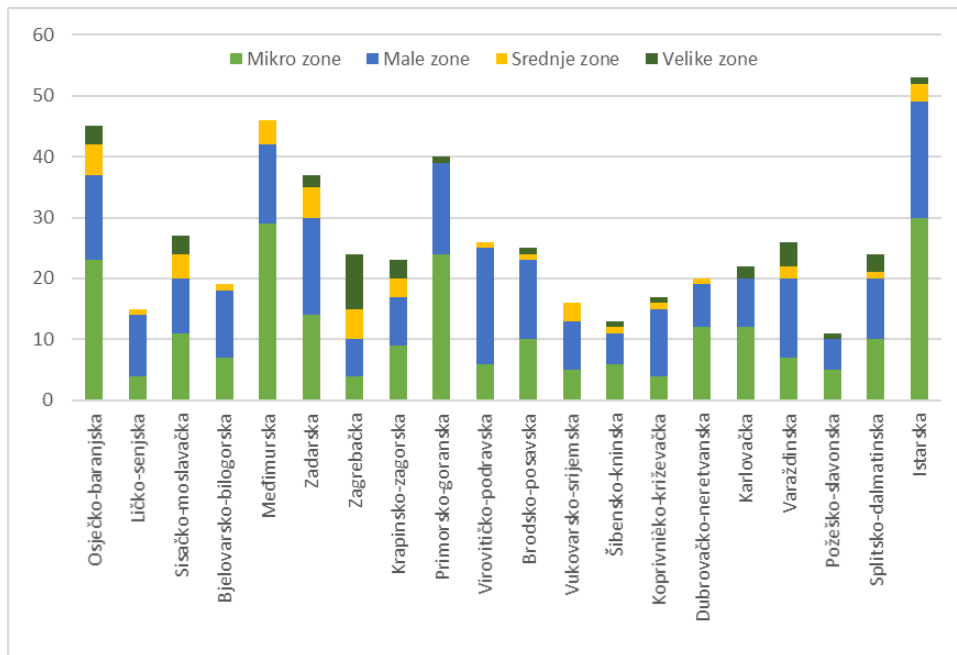
Slika 3.10: Poduzetničke zone prema veličini ukupne površine

Izvor: Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture.

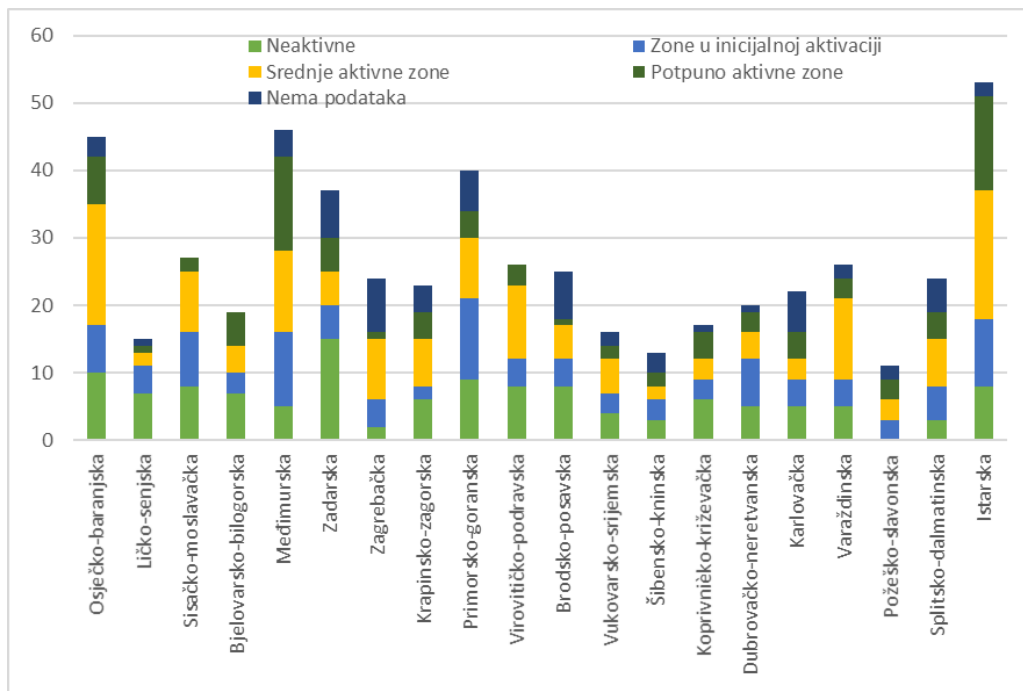
Slike 3.11 – 3.13 prikazuju poduzetničke zone prema veličini ukupne površine, intenzitetu aktivacije raspoložive površine zone, te prema tipu aktivnosti poduzetničke zone po županijama.

Slika 3.11: Poduzetničke zone prema veličini ukupne površine po županijama

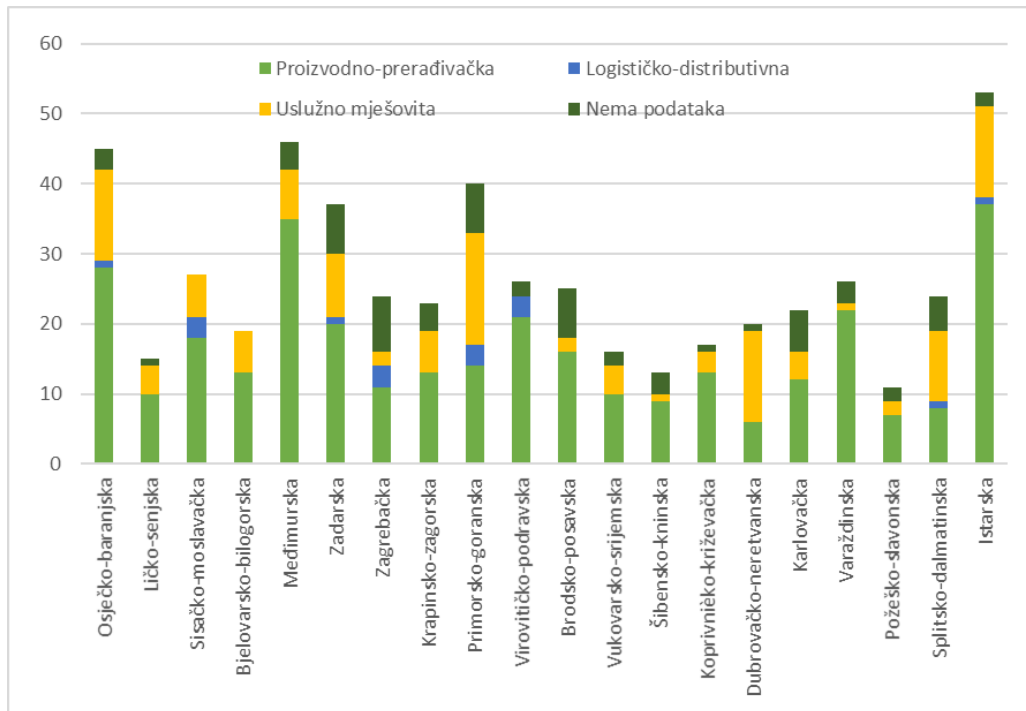
Izvor: Jedinствени регистar poduzetničke infrastrukture.

Slika 3.12: Poduzetničke zone prema intenzitetu aktivacije raspoložive površine zone po županijama

Izvor: Jedinствени регистar poduzetničke infrastrukture.

Slika 3.13: Poduzetničke zone prema tipu aktivnosti poduzetničke zone po županijama

Izvor: Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture.

Iz podataka prikazanih na slikama 3.11 – 3.13 vidljivo je da se struktura znatno razlikuje između županija. U Međimurskoj županiji više je od 30 posto poduzetničkih zona na prostoru županije u potpunosti aktivno, dok je s druge strane čak 47 posto poduzetničkih zona u Ličko-senjskoj županiji neaktivno. U nastavku studije se, stoga, detaljnije istražuju učinci poduzetničkih zona na razvoj jedinica lokalne samouprave, te na gospodarsku aktivnost.

4. PODUZETNIČKE ZONE KAO ODREDNICA RAZVOJNE USPJEŠNOSTI JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE

Općenito se pretpostavlja da je jedan od ključnih uvjeta za poticanje gospodarskog rasta povećanje poduzetničke aktivnosti. Poduzetničke zone pritom predstavljaju važan i često korišten instrument kojim nositelji gospodarske politike žele promovirati lokalni razvoj. Za pretpostaviti je da osnivanje poduzetničkih zona ima pozitivne učinke na razvoj lokalnih jedinica, kako u vidu jačanja fiskalnih kapaciteta, tako i u pogledu općeg društvenog i gospodarskog razvoja, a osobito razvoja poduzetništva. Aktivne poduzetničke zone trebale bi pridonijeti razvoju lokalnih potencijala stvaranjem mogućnosti za ulaganje, razvoju malog i srednjeg poduzetništva, kao i ukupnom razvoju lokalne zajednice i društva.

Cilj ovog dijela studije je ispitati razlike u razvojnoj uspješnosti između jedinica lokalne samouprave na čijem prostoru se nalaze poduzetničke zone i jedinica lokalne samouprave koje nemaju poduzetničku zonu. U kontekstu ove analize, pod razvojnom uspješnosti, smatra se fiskalna uspješnost jedinica lokalne samouprave, društveno-gospodarska razvijenost te poslovna uspješnost poduzetnika koji posluju na području lokalne jedinice. Od 16 varijabli promatranih u istraživanju, 6 varijabli generirano je iz fiskalnih podataka, 7 varijabli se odnosi na mjerenje društveno-gospodarskih dimenzija razvoja, dok se 3 varijable odnose na uspješnost poslovanja poduzetnika u jedinicama lokalne samouprave (vidjeti tablicu 4.1).

Fiskalna uspješnost lokalnih jedinica mjeri se ostvarenjem odabranih kategorija lokalnih proračuna, i to redom, ukupnih prihoda, prihoda od poreza, prihoda od komunalnih doprinosa, prihoda od poreza na tvrtku, izvornih prihoda po stanovniku, te ukupnih rashoda za ulaganja u nefinancijsku imovinu. Korištene su prosječne godišnje vrijednosti za razdoblje od 2008. do 2016. godine. Kao mjera društveno-gospodarske razvijenosti jedinica lokalne samouprave koristi se indeks razvijenosti i njegove odabrane sastavnice: prosječni dohodak po stanovniku, stopa nezaposlenosti, kretanje stanovništva, indeks starenja i stupanj obrazovanosti. Podaci vezani uz indeks razvijenosti odnose se na prosjek razdoblja od 2014. do 2016. godine. Pored razlika u pokazateljima kojima se mjere ostvarenje lokalnih proračuna i društveno-gospodarska razvijenost, predmet analize su i razlike u uspješnosti poduzetničkog sektora lokalnih jedinica, a koje se mjere brojem poduzetnika, brojem zaposlenih kod poduzetnika i ostvarenim ukupnim prihodima poduzetnika registriranim u pojedinom gradu odnosno općini. Empirijska analiza zasniva se na podjeli jedinica lokalne samouprave u dvije skupine, one koje imaju zone i one na čijem prostoru nema poduzetničkih zona. Potrebno je naglasiti da je iz analize izostavljen grad Zagreb jer nema poduzetničke zone. Statističkim putem testiraju se razlike u srednjim vrijednostima odabranih varijabli fiskalne uspješnosti, pokazatelja društvenog i gospodarskog razvoja te pokazatelja uspješnosti poslovanja poduzetnika. Podaci o poduzetničkim zonama preuzeti su iz Jedinstvenog registra poduzetničke infrastrukture prema kojem su u Republici Hrvatskoj upisane 532 poduzetničke zone, što čini 40,7 posto ukupnog broj poduzetničkih zona. Registar je u ovom trenutku jedini pouzdani i relevantan izvor statistike poduzetničkih zona. Od ukupnog broja jedinica lokalne samouprave, njih 233 na svom prostoru nema poduzetničku zonu, dok na prostoru 322 lokalne jedinice postoji barem jedna poduzetnička zona.

Tablica 4.1: Opis varijabli korištenih u empirijskom istraživanju

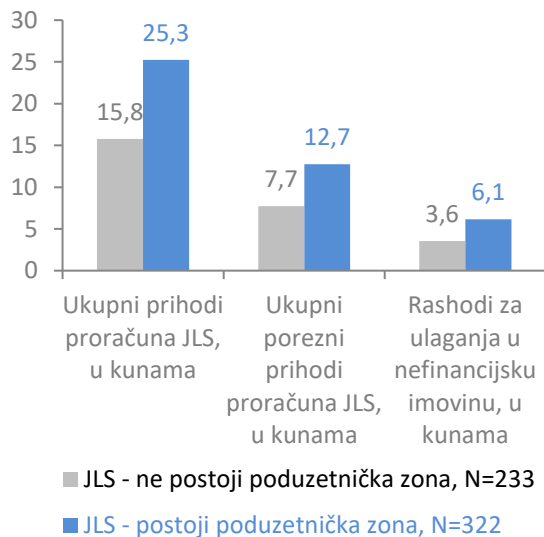
	Naziv varijable	Definicija varijable	Izvor podataka	Vremenski obuhvat
FISKALNA USPJEŠNOST	Ukupni prihodi proračuna jedinica lokalne samouprave, u kunama	Ostvarenje ukupnih prihoda proračuna jedinica tijekom kalendarske godine.	Ministarstvo financija	2008.-2016.
	Ukupni porezni prihodi proračuna jedinica lokalne samouprave, u kunama	Ostvarenje ukupnih prihoda od poreza proračuna jedinica tijekom kalendarske godine.	Ministarstvo financija	prosjek 2008.-2016.
	Prihodi od komunalnog doprinosa, u kunama	Namjenski prihodi lokalnih proračuna, a naplaćuju se za građenje i korištenje objekata i uređaja komunalne infrastrukture.	Ministarstvo financija	prosjek 2008.-2016.
	Prihodi od poreza na tvrtku, u kunama	Jedan od vlastitih izvora prihoda koji mogu propisivati i ubirati jedinice lokalne samouprave, obveznici poreza na tvrtku su pravne i fizičke osobe koje su obveznici poreza na dohodak ili poreza na dobitak, a registrirane su za obavljanje djelatnosti. Ukinut je 2017. godine.	Ministarstvo financija	prosjek 2008.-2016.
	Proračunski prihodi jedinica lokalne samouprave po stanovniku	Proračunski prihodi jedinica lokalne samouprave po stanovniku izračunavaju se kao omjer ostvarenih prihoda jedinica lokalne samouprave, umanjnih za prihode: od domaćih i stranih pomoći i donacija te sredstva fiskalnog izravnjanja; iz posebnih ugovora: sufinanciranje građana za mjesnu samoupravu; ostvarene na osnovi dodatnih udjela u porezu na dohodak i pomoći za izravnjanja za financiranje decentraliziranih funkcija; od prodaje nefinancijske imovine i od prireza porezu na dohodak, te podijeljeni s brojem stanovnika na području jedinice lokalne samouprave.	Ministarstvo financija	prosjek 2008.-2016.
	Rashodi za ulaganja u nefinancijsku imovinu, u kunama	Rashodi za nabavu neproizvedene dugotrajne imovine, proizvedene dugotrajne imovine, plemenitih metala i ostalih pohranjenih vrijednosti, zaliha te obveze za dodatna ulaganja na nefinancijskoj imovini.	Ministarstvo financija	prosjek 2008.-2016.
DRUŠTVENO- GOSPODARSKI RAZVOJ	Broj stanovnika	Stanovništvo prema Popisu stanovništva iz 2011. godine.	Državni zavod za statistiku	2011.
	Opće kretanje stanovništva, indeks	Indeks promjene broja stanovnika u odnosu na bazno razdoblje.	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije	2016./2006.
	Indeks starenja	Postotni udio osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih 0 – 19 godina.	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije	2011.
	Stopa obrazovanosti, %	Udio stanovništva s terciarnim obrazovanjem (najmanje viša stručna sprema) u ukupnom stanovništvu u dobi od 24 – 64 godine.	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije	2011.
	Stopa nezaposlenosti, u %	Udio nezaposlenih osoba u ukupnom aktivnom stanovništvu jedinice lokalne samouprave.	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije	prosjek 2014.-2016.
	Dohodak po stanovniku, u kunama	Omjer dohotka kojeg su tijekom jednog poreznog razdoblja ostvarili porezni obveznici, fizičke osobe s prebivalištem ili uobičajenim boravištem na području jedinice lokalne samouprave i broja stanovnika koji žive na području te jedinice.	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije	prosjek 2014.-2016.
	Indeks razvijenosti	Kompozitni pokazatelj izračunat kao ponderirani prosjek odstupanja standardiziranih vrijednosti socioekonomskih pokazatelja od državnog prosjeka: prosječan dohodak po stanovniku, prosječni izvorni prihodi jedinice lokalne samouprave po stanovniku, prosječna stopa nezaposlenosti, kretanje stanovništva, udio obrazovanog stanovništva u ukupnom stanovništvu dobi 16 – 64 godine i indeks starenja.	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije	prosjek 2014.-2016.
POSLOVNA USPJEŠNOST PODUZETNIKA	Broj poduzeća	Ukupni broj poduzetnika registriranih u jedinici lokalne samouprave.	Financijska agencija (Fina)	prosjek 2008.-2016.
	Broj zaposlenih kod poduzetnika	Ukupni broj zaposlenih kod svih poduzetnika registriranih u jedinici lokalne samouprave.	Financijska agencija (Fina)	prosjek 2008.-2016.
	Ukupni prihodi poduzetnika, u kunama	Ukupni prihod od poslovanja svih poduzetnika registriranih u jedinici lokalne samouprave.	Financijska agencija (Fina)	prosjek 2008.-2016.

Izvor: Sistematizacija autora.

4.1. Fiskalna uspješnost

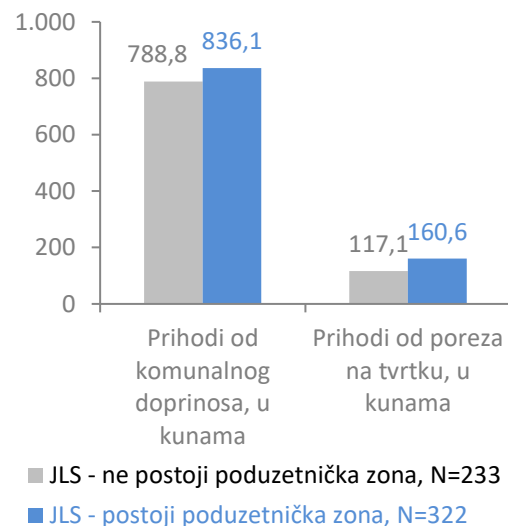
Prvi segment analize testira razlike u fiskalnoj uspješnosti između lokalnih jedinica koje na svom prostoru imaju poduzetničku zonu i onih koje nemaju. Razlike u fiskalnoj uspješnosti dviju promatranih grupa jedinica lokalne samouprave su prikazane na slikama 4.1 do 4.3. Rezultati analize ukazuju na značajne razlike u visini ostvarenih ukupnih prihoda lokalnih proračuna, porezni prihoda, prihoda od komunalnog doprinosa i prihoda od poreza na tvrtku i to u korist lokalnih jedinica koje imaju poduzetničku zonu. Tako su jedinice lokalne samouprave na čijem prostoru postoji poduzetnička zona tijekom promatranog razdoblja od 2008. do 2016. godine u prosjeku ostvarivale 60 posto veće ukupne prihode proračuna nego lokalne jedinice bez poduzetničke zona (25,3 milijuna kuna naspram 15,8 milijuna kuna). Istovremeno lokalne jedinice s poduzetničkim zonama bilježe i veće ostvarenje poreznih prihoda za 64,6 posto, prihoda od poreza na tvrtku za 37,2 posto te prihoda od komunalnog doprinosa za 6 posto. Također, analiziraju li se razlike u visini kapitalnih ulaganja, uočava se značajno veći iznos prosječnih godišnjih sredstava koje u nefinancijsku imovinu ulažu gradovi i općine s poduzetničkim zonama (6,1 milijun kuna), za razliku od lokalnih jedinica bez zone koje su u prosjeku tijekom istog razdoblja zabilježile kapitalna ulaganja u visini od 3,6 milijuna kuna. S druge strane, usporede li se ove dvije grupe lokalnih jedinica prema visini izvornih prihoda po stanovniku, vidljivo je kako višu razinu ove kategorije proračunskih prihoda ostvaruju lokalne jedinice na čijem prostoru nema poduzetničkih zona i to 2.520 kuna po stanovniku (prosjek 2014. do 2016. godina), dok izvorni prihodi po stanovniku u gradovima i općinama u kojima postoje poduzetničke zone iznose 2.267 kuna.

Slika 4.1: Ukupni prihodi, ukupni porezni prihodi i kapitalna ulaganja, u milijunima kuna, prosjek 2008.-2016.

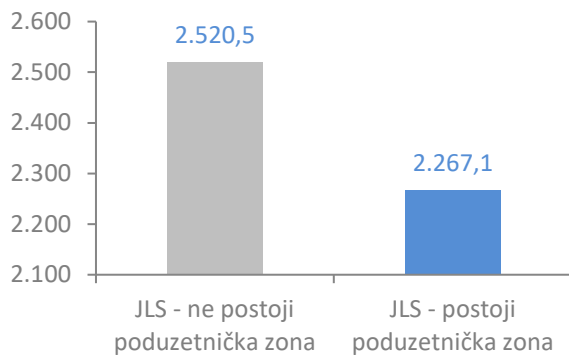
Izvor: Izračun autora prema podacima Ministarstva financija.

Slika 4.2: Prihodi od poreza na tvrtku i prihodi od komunalnog doprinosa, u milijunima kuna, prosjek 2008.-2016.

Izvor: Izračun autora prema podacima Ministarstva financija.

Slika 4.3: Proračunski prihodi jedinica lokalne samouprave po stanovniku, u kunama, prosjek 2014.-2016.

Izvor: Izračun autora prema podacima Ministarstva financija.

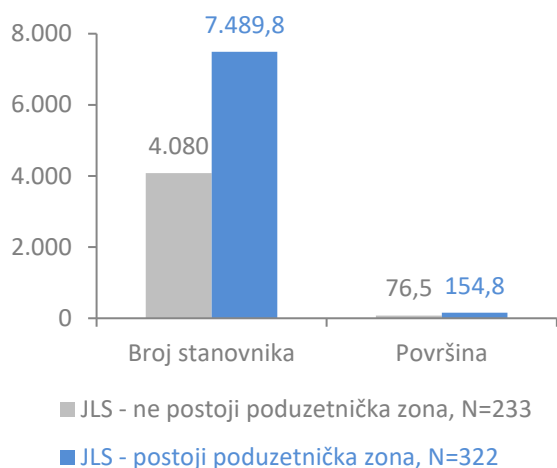
4.2. Društveno-ekonomska uspješnost

U drugom segmentu analize ispituju se razlike u društvenoj i ekonomskoj uspješnosti između dviju kategorija lokalnih samouprava. Općenito, lokalne jedinice u kojima postoje poduzetničke zone su u prosjeku veće mjereno ne samo brojem stanovnika (prosjek od 7.489 stanovnika), već i površinom (154,8 km²) (slika 4.4). S druge strane, gradovi i općine u kojima nema poduzetničkih zona u prosjeku broje tek 4.080 stanovnika i protežu se na prosječnoj površini od 76,5 km². Rezultati statističke analize društvene i ekonomske uspješnosti dviju kategorija lokalnih jedinica ukazuju da postoje statistički značajne razlike u starosnoj strukturi stanovništva, stopi nezaposlenosti, ostvarenom prosječnom dohotku po stanovniku te prosječnoj razvijenosti (slike 4.5 do 4.7). Razlike su prisutne i u obrazovnoj strukturi stanovništva, međutim, one nisu statistički značajne.

Rezultati analize prosječnih vrijednosti odabranih demografskih varijabli za ove dvije grupe lokalnih jedinica, sugeriraju na postojanje statistički značajnih razlika u slučaju indeksa starenja, dok u vrijednostima indeksa općeg kretanja stanovništva nisu utvrđene značajne razlike. Prilikom tumačenja prosječnih vrijednosti indeksa starenja treba voditi računa o činjenici da ovaj indeks općenito poprima nepovoljne vrijednosti, te ukazuje na nepovoljnu starosnu strukturu stanovništva u gotovo svim lokalnim jedinicama u Republici Hrvatskoj (osobe u dobi od 60 godina i više). Ipak, lokalne jedinice s poduzetničkim zonama bilježe nižu (povoljniju) prosječnu vrijednost indeksa starenja, i to od 124,1 posto, dok jedinice bez zona bilježe prosječnu vrijednost indeksa starenja od 149,7 posto. Stoga se može zaključiti da gradove i općine na čijem se prostoru nalaze poduzetničke zone općenito obilježava povoljnija starosna struktura stanovništva u odnosu na gradove i općine u kojima nema zona. S druge strane, kada je u pitanju promjena broja stanovnika tijekom razdoblja od 2006. do 2016. godine, iz slike 4.5 je vidljivo da razlika gotovo da i nema, tako da jedinice lokalne samouprave u kojima se nalaze poduzetničke zone u prosjeku bilježe pad stanovništva od 6,9 posto, a gradovi i općine bez zona od 7 posto. Nadalje, kada je u pitanju kvaliteta ljudskih resursa mjerena udjelom osoba u dobi od 20 do 64 godine s tercijskim obrazovanjem u ukupnom broju stanovnika te dobne skupine, između ove dvije grupe lokalnih jedinica postoji razlika, premda ne statistički značajna. Tako gradovi i općine na čijem se teritoriju

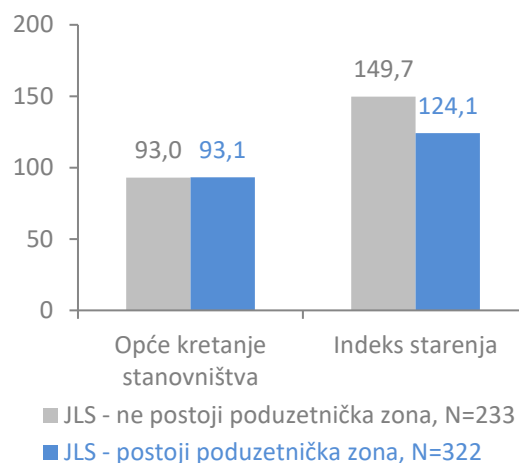
nalaze poduzetničke zone u prosjeku imaju 12,6 posto stanovništva u dobi od 20 do 64 s tom razinom obrazovanja, a lokalne jedinice bez zona 12,3 posto. Ovaj nalaz je izuzetno važan jer upravo obrazovna i starosna struktura stanovništva (veći udio mlađeg stanovništva) imaju ključnu ulogu u razvoju poduzetništva.

Slika 4.4: Broj stanovnika i površina, 2011.

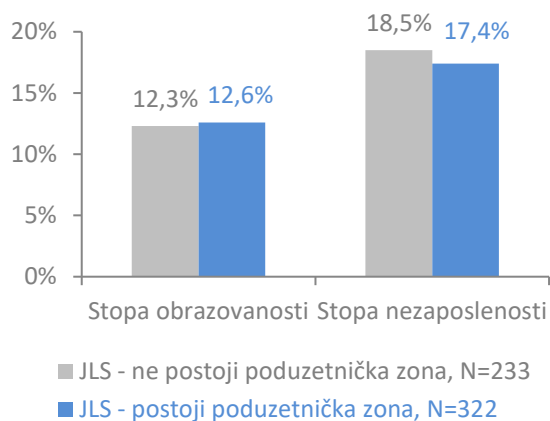
Izvor: Izračun autora prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018.

Slika 4.5: Indeks starenja (2011.) i kretanje stanovništva (2016./2006.)

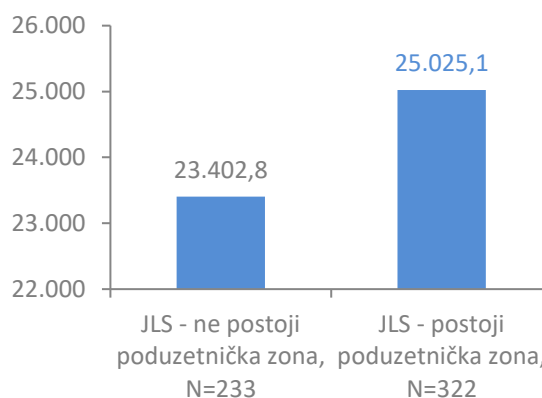
Izvor: Izračun autora prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018.

Slika 4.6: Stopa obrazovanosti i stopa nezaposlenosti, prosjek 2014.-2016.

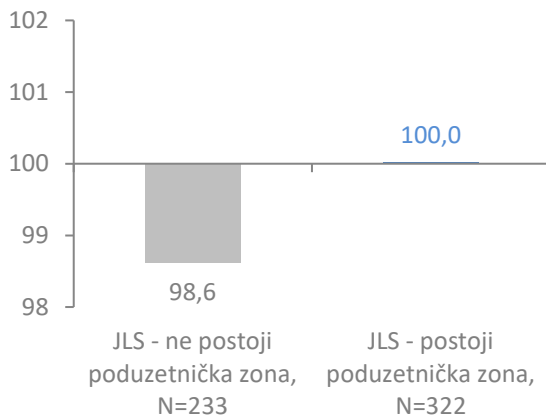
Izvor: Izračun autora prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018.

Slika 4.7: Prosječni dohodak po stanovniku, prosjek 2014.-2016.

Izvor: Izračun autora prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018.

Slika 4.8: Indeks razvijenosti

Izvor: Izračun autora prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018.

Zanimljivo je usporediti i razlike koje postoje između jedinica s poduzetničkim zonama i bez zona obzirom na prosječnu vrijednost stopa nezaposlenosti. Stopa nezaposlenosti je koristan pokazatelj, ne samo iz razloga što mjeri neravnotežu između ponude i potražnje za radnom snagom, već se može koristiti i kao neizravna mjera gospodarske snage lokalnog gospodarstva, siromaštva i socijalne isključenosti lokalnog stanovništva. Rezultati statističke analize ukazuju da među dvjema kategorijama jedinica lokalne samouprave postoje statistički značajne razlike u prosječnoj vrijednosti stope nezaposlenosti, i to u korist lokalnih jedinica s poduzetničkim zonama. Tako te jedinice u prosjeku tijekom razdoblja od 2014. do 2016. godine obilježava niža stopa nezaposlenosti, i to u visini od 17,4 posto, dok gradovi i općine bez zona bilježe prosječnu stopu nezaposlenosti od 18,5 posto.

Statistički značajne razlike između promatranih dviju grupa lokalnih jedinica osobito su izražene kada je u pitanju prosječni dohodak po stanovniku, koji je u prosjeku za 7 posto viši u jedinicama lokalne samouprave koje imaju zone u odnosu na one koje nemaju (25.025,1 kuna naspram 23.402,8 kuna).

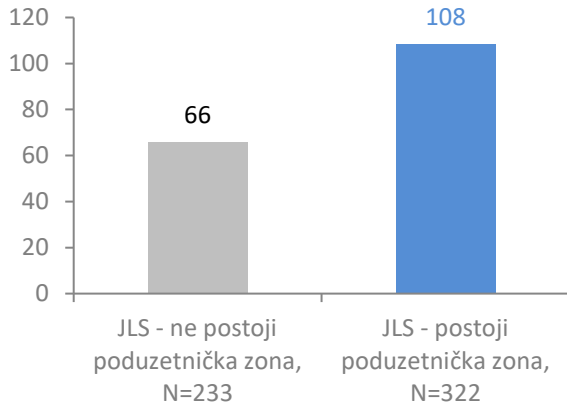
Razlike postoje i obzirom na prosječnu vrijednost indeksa razvijenosti koji je uveden radi što objektivnijeg mjerenje stupnja razvijenosti svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj. Dok lokalne jedinice bez zona bilježe ispodprosječnu razvijenost (98,6 posto), vrijednost indeksa razvijenosti lokalnih jedinica s poduzetničkim zonama u prosjeku iznosi 100 posto, odnosno na razini je državnog prosjeka.

4.3. Razvijenost poduzetničkog sektora

U ovom se segmentu testiraju razlike u poslovnoj uspješnosti poduzetnika obzirom na to dolaze li iz lokalne jedinice na čijem prostoru postoje poduzetničke zone ili iz jedinice bez poduzetničke zone. Rezultati prikazani na slikama 4.9, 4.10 i 4.11 upućuju na zaključak da između lokalnih jedinica u kojima ima poduzetničkih zona i u kojima nema postoje statistički značajne razlike kada

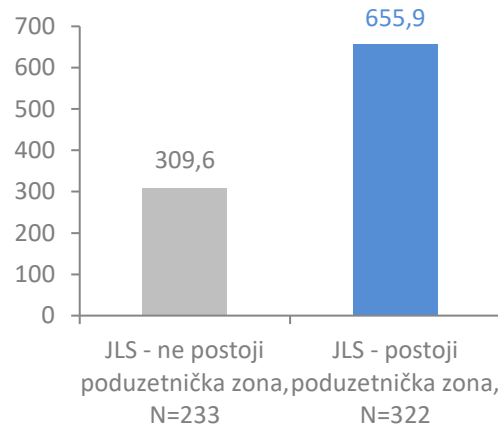
je u pitanju prosječni broj registriranih poduzetnika, prosječni godišnji prihod poduzetnika i prosječni godišnji broj zaposlenih kod poduzetnika.

Slika 4.9: Broj registriranih poduzetnika, prosjek 2008.-2016.

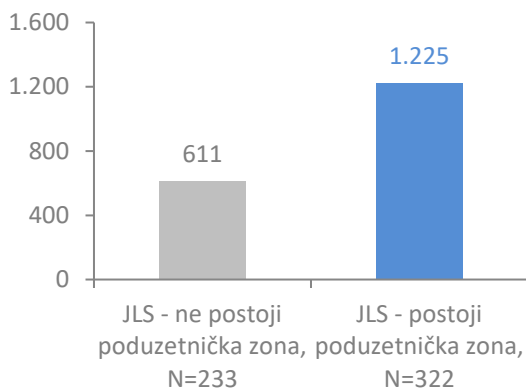
Izvor: Izračun autora prema podacima Financijske agencije.

Slika 4.10: Prosječni godišnji prihodi poduzetnika, u milijunima kuna, prosjek 2008.-2016.

Izvor: Izračun autora prema podacima Financijske agencije.

Slika 4.11: Godišnji prosjek broja zaposlenih kod poduzetnika, 2008.-2016.

Izvor: Izračun autora prema podacima Financijske agencije.

Gradovi i općine na čijem se prostoru nalaze poduzetničke zone obilježava znatno veći broj registriranih poduzetnika, u prosjeku godišnje 108 poduzetnika, dok je u lokalnim jedinicama bez zona u prosjeku godišnje bilo registrirano 66 poduzetnika (2008. – 2016.). Nadalje, prosječni godišnji prihod poduzetnika registriranih u gradovima i općinama u kojima se nalaze poduzetničke zone iznosio je 655,9 milijuna kuna, što je dvostruko više (čak 111,9 posto) od prosječnih godišnjih prihoda poduzetnika registriranih u lokalnim jedinicama bez poduzetničkih zona (309,6 milijuna kuna). Prema broju zaposlenih kod poduzetnika također prednjače lokalne jedinice koje imaju poduzetničku zonu. Tako da grad ili općina s poduzetničkom zonom u prosjeku bilježi dvostruko više zaposlenih kod poduzetnika (1.225 radnika), dok je u lokalnim jedinicama bez zona u prosjeku 611 zaposlenih kod poduzetnika.

Iz svega navedenog može se zaključiti da su poduzetničke zone izuzetno bitne za razvoj poduzetništva i lokalnog gospodarstva u Republici Hrvatskoj. Rezultati empirijske analize su pokazali da su jedinice lokalne samouprave koje na svom prostoru imaju poduzetničke zone razvojno uspješnije od jedinica koje nemaju poduzetničku zonu. Razlike su osobito izražene kada je riječ o fiskalnoj uspješnosti i uspješnosti poduzetničkog sektora, ali nisu zanemarive niti obzirom na razinu društveno-gospodarske razvijenosti. Važno je uočiti da lokalne jedinice s poduzetničkim zonama nastanjuje i nešto mlađe obrazovanije stanovništvo, koje ostvaruje viši prosječni dohodak i bilježi nižu nezaposlenost, a što je ključna komponenta za daljnji razvoj poduzetničkog sektora.

5. UČINCI PODUZETNIČKIH ZONA NA GOSPODARSKU AKTIVNOST

U izgradnji konkurentnosti poslovnih subjekata bitnu ulogu igra konkurentski potencijal okruženja u kojem poduzeća djeluju. Kroz financijske, infrastrukturne, logističke i ostale resursne pogodnosti koje pružaju svojim korisnicima poduzetničke zone imaju bitnu ulogu u unaprjeđenju navedenog potencijala. Pored unaprjeđenja konkurentnosti postojećih poslovnih subjekata, uspostavljanjem poduzetničkih zona stvaraju se i preduvjeti za privlačenje poduzetnika iz drugih zemljopisnih područja te klima pogodna za nastanak novih poduzetničkih poduhvata. Sve navedeno doprinosi kreiranju novih radnih mjesta, smanjivanju ekonomskog zaostajanja pojedinih područja te ravnomjernom gospodarskom razvoju na cjelokupnom području određene regije ili gospodarstva.

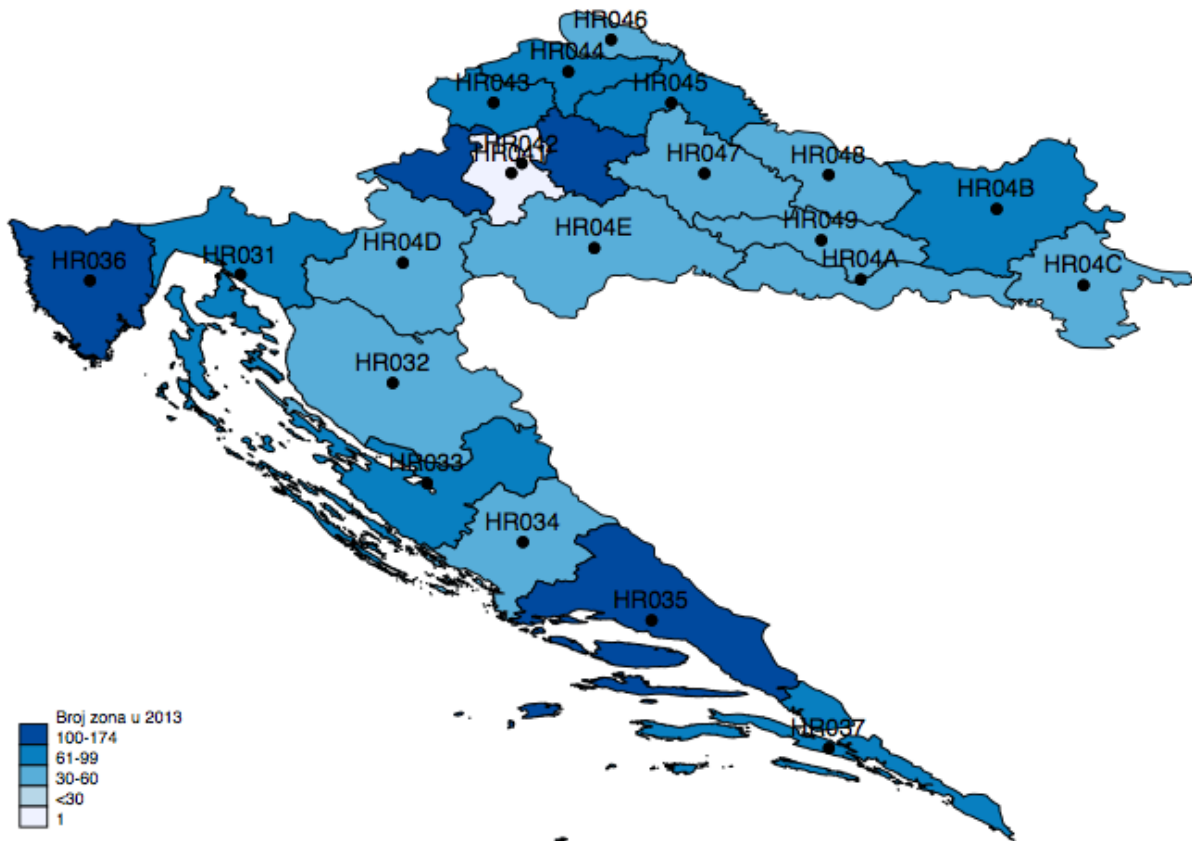
Poduzetničke zone omogućuju uspostavljanje unutar-sektorskih i među-sektorskih veza između poslovnih subjekata. Blizina poslovnih subjekata iz istog sektora omogućuje dijeljenje fizičke i tehnološke infrastrukture, transfer znanja, mobilnost radnika i udruživanje resursa čime se unaprjeđuje tehnološka i cjenovna konkurentnost poslovnih subjekata. U sklopu zona također se stvaraju preduvjeti za uspostavljanje veza između vertikalno srodnih poslovnih subjekata, odnosno uštede i sinergijski učinci u proizvodnom i distributivnom lancu. Bitno je napomenuti kako prostorni doseg svih navedenih učinaka prelazi granice samih zona te se prelijeva na poslovne subjekte u njihovom bližem i daljem okruženju. Sve prethodno navedeno sugerira kako se pozitivni učinci poduzetničkih zona ogledaju u unaprjeđenju konkurentnosti poslovnih subjekata koji posluju u njihovom sklopu, poboljšanim ekonomskim ishodima jedinica lokalne i regionalne samouprave u kojim se zone nalaze te učincima na gospodarsku aktivnost susjednih i udaljenijih gradova i općina.

Proces uspostavljanja poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj vođen je prethodno spomenutim motivima. Strateški dokumenti doneseni tijekom protekla dva desetljeća od kojih su najznačajniji Program razvoja poduzetničkih zona 2004. – 2007., Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008. – 2012. te Zakon o unaprjeđenju poduzetničke infrastrukture (Narodne novine 93/13, 114/13, 41/14, 57/18) kao temeljni cilj navode ostvarivanje ravnomjernog gospodarskog razvoja na cjelokupnom teritoriju Republike Hrvatske. U svrhu ostvarivanja ovog cilja definirano je i niz pod-ciljeva koji definiraju dužnosti pojedinih dionika u procesu osnivanja poduzetničkih zona, njihovu namjenu te izlazne parametre za procjenu njihove uspješnosti. U tom kontekstu, naglašava se proizvodna namjena potencijalnih poduzetničkih zona kao temelj razvoja malog i srednjeg poduzetništva u blizini svih većih naselja u Republici Hrvatskoj. Očekivani učinci osnivanja poduzetničkih zona definirani su kroz povećanje broja proizvodnih poduzeća, prvenstveno malih i mikro poduzeća, te povećanje broja zaposlenih.

Kako je navedeno u ranijim dijelovima studije, osnivanje poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj započelo je još 1980-ih godina, ali je svoj vrhunac doživjelo u razdoblju od 2004. – 2013. Državni ured za reviziju je evidentirao da je u Republici Hrvatskoj 1.308 poduzetničkih zona predviđeno u prostorno-planskoj dokumentaciji, ali ne i da su zone osnovane, odnosno da su za njih donesene odluke o osnivanju odnosno osnivački akti. Sve jedinice lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj poduzele su aktivnosti većeg ili manjeg intenziteta na osnivanju poduzetničkih zona do kraja 2013. godine. U većini slučajeva radilo se o jednoj do dvije poduzetničke zone. Tek osam jedinica lokalne

samouprave imale su više od 10 osnovanih zona. To su: Brckovljani, Vrbovec, Matulji, Garčin, Knin, Omiš, Buzet i Orebić.

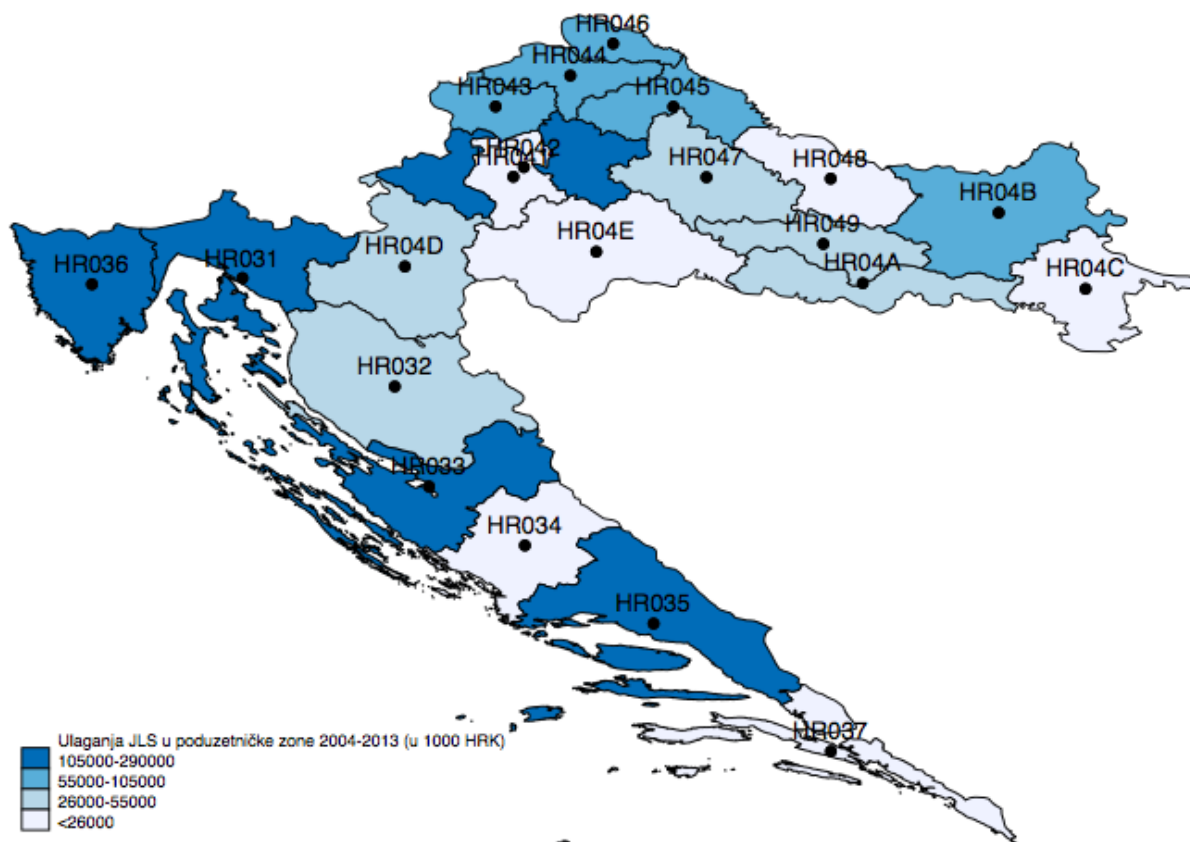
Slika 5.1: Poduzetničke zone u Hrvatskoj u 2013. godini

Izvor: Obrada autora.

Tijekom razdoblja 2004. – 2013. proces uspostavljanja poduzetničkih zona odvijao se nejednakim intenzitetom. Za gotovo 36 posto jedinica lokalne samouprave (202 od 556) proces osnivanja poduzetničkih zona zastao je na stupnju izrade prostorno-planske i strateške podloge i u nekim slučajevima donošenja odluke o osnivanju poduzetničke zone. U preostalim jedinicama lokalne samouprave u proces osnivanja novih i proširenja postojećih poduzetničkih zona uloženo je ranije spomenutih 3,05 milijardi kuna. Navedeni iznos nije proporcionalno raspoređen između svih gradova i općina. U manje od 10 posto svih jedinica lokalne samouprave ulaganja u poduzetničku infrastrukturu premašila su iznos od 10 milijuna kuna pri čemu prednjači općina Dugopolje s preko 170 milijuna kuna ulaganja. Slika 5.2 daje pregled ulaganja jedinica lokalne samouprave u uspostavljanje poduzetničkih zona u razdoblju 2004. – 2013. na razini županija (NUTS3 razina).

Slika 5.2: Visina ulaganja jedinica lokalne samouprave u poduzetničke zone u razdoblju 2004. – 2013 (na NUTS3 razini)

Izvor: Obrada autora.

Razina ulaganja u poduzetničku infrastrukturu pozitivno je korelirana s indeksom razvijenosti jedinica lokalne samouprave. Prosječna razina ulaganja u osnivanje novih i proširenje postojećih poduzetničkih zona među gradovima i općinama čiji se indeks razvijenosti nalazi u prvom, najnižem, kvartilu vrijednosti iznosila je 433.000 kuna. Prosječna vrijednost ulaganja, pak, u poduzetničke zone najrazvijenijih jedinica lokalne samouprave iz četvrtog, najvišeg, kvartila iznosila je 6.176.000 kuna, odnosno više od trinaest puta je premašivala visinu ulaganja među najslabije razvijenim gradovima i općinama (tablica 5.1).

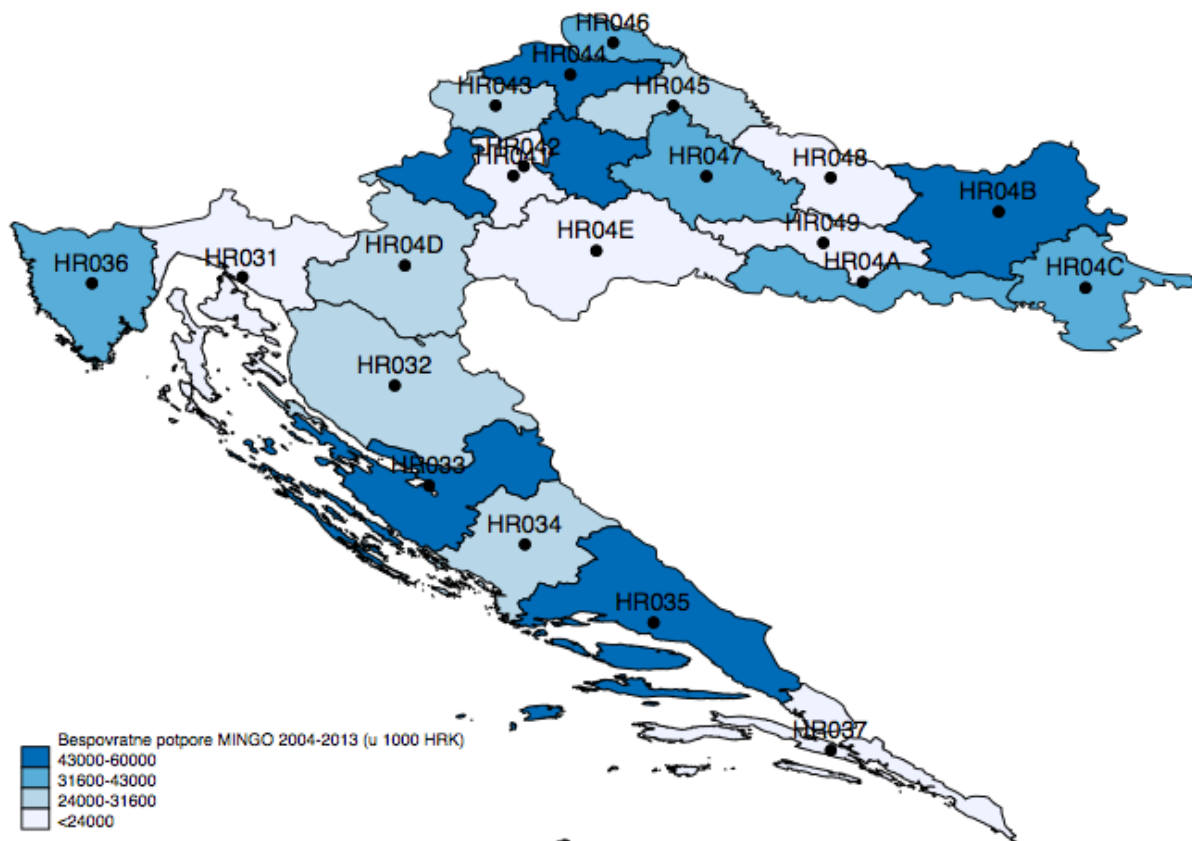
Tablica 5.1: Visina ulaganja jedinice lokalne samouprave u poduzetničku infrastrukturu 2004. – 2013. i indeks razvijenosti

Indeks razvijenosti jedinice lokalne samouprave	Prosječna visina ulaganja jedinice lokalne samouprave (u HRK)
Prvi kvartil	433.000
Drugi kvartil	1.806.000
Treći kvartil	3.406.000
Četvrti kvartil	6.176.000

Izvor: Obrada autora prema podacima Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije.

Pored jedinica lokalne samouprave, u procesu uspostavljanja poduzetničkih zona sudjelovala je i Vlada Republike Hrvatske putem nadležnih ministarstava. Ministarstvo nadležno za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt u razdoblju 2004. – 2013. uložilo je 701.886.766 kuna bespovratnih sredstava u osnivanje novih i proširenje postojećih poduzetničkih zona. Ovaj segment sustava potpore dodijeljen je 270 jedinica lokalne samouprave tijekom navedenog razdoblja pri čemu se raspon ulaganja kretao od 60.000 kuna u općini Velika Bukovica do 16.373.190 u općini Poličnik.

Slika 5.3: Bespovratne potpore Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta u razdoblju 2004. – 2013.

Izvor: Obrada autora prema podacima Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta.

Slika 5.3 prikazuje distribuciju dodijeljenih bespovratnih potpora po županijama. Bespovratne potpore dodijeljene su za osnivanje novih i proširenje postojećih zona u 269 općina i gradova. Prosječni iznos potpore po jedinici lokalne samouprave iznosio je 1.239.834 kuna. Najviša razina ulaganja zabilježena je u zonama koje se nalaze u Vukovaru, Šibeniku, Bariloviću i Poličniku pri čemu je intenzitet ulaganja varirao tijekom promatranog razdoblja i dosegno svoj vrhunac u 2008. godini.

Za razliku od ulaganja jedinica lokalne samouprave u poduzetničku infrastrukturu, bespovratne potpore ministarstvo nadležno za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt ne pokazuju jasnu poveznicu s indeksom razvijenosti gradova i općina (tablica 5.2). Jedinice lokalne samouprave koje se ubrajaju u skupinu umjereno razvijenih (drugi i treći kvartil indeksa razvijenosti) ostvarile su znatno više

prosječnu razinu bespovratnih potpora od najrazvijenijih i posebice najslabije razvijenih gradova i općina.

Tablica 5.2: Visina ulaganja Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta u poduzetničku infrastrukturu 2004. – 2013. i indeks razvijenosti

Indeks razvijenosti jedinice lokalne samouprave	Prosječna visina bespovratnih potpora (u HRK)
Prvi kvartil	545.583
Drugi kvartil	1.748.875
Treći kvartil	1.600.638
Četvrti kvartil	1.064.528

Izvor: Obrada autora prema podacima Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta i Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije.

Slijedom svega navedenog evidentno je kako poduzetničke zone imaju potencijal unaprjeđivanja konkurentnosti poslovnih subjekata i jačanja gospodarske aktivnosti jedinica lokalne samouprave u kojim posluju te s njima povezanih gradova i općina. Navedene potencijalne koristi poduzetničkih zona prepoznate su i ugrađene u strateškim razvojnim dokumentima svih razina vlasti u Republici Hrvatskoj. Tijekom razdoblja 2004. – 2013. provedeno je niz aktivnosti na uspostavljanju novih i proširenju postojećih poduzetničkih zona u Republici Hrvatskoj što je u velikom broju slučajeva bilo popraćeno i financijskim poticajima. Unatoč navedenom, dosadašnja analiza provedena u ovoj studiji upućuje kako su navedeni napori i ulaganja u izgradnju poduzetničke infrastrukture rezultirali uspješnim uspostavljanjem poduzetničkih zona samo u ograničenom broju slučajeva.

U Republici Hrvatskoj do sada nije provedena sveobuhvatna analiza rezultata procesa izgradnje poduzetničke infrastrukture tijekom razdoblja 2004. – 2013. godine. Daljnja ulaganja u izgradnju nove i unaprjeđenje postojeće poduzetničke infrastrukture zahtijevaju identificiranje činitelja koji su doveli do uspješnog aktiviranja pojedinih odnosno izostanka aktivacije drugih poduzetničkih zona. Pored navedenog, vremenski odmak od završetka navedenog procesa omogućuje procjenu učinaka poduzetničkih zona na uspješnost i konkurentnost poduzeća koja posluju u njihovom sklopu, jačanje gospodarske aktivnosti matičnih jedinica lokalne samouprave kao i šire učinke ulaganja u poduzetničku infrastrukturu putem izgradnje novih i proširenja postojećih poduzetničkih zona na cijelom području Republike Hrvatske.

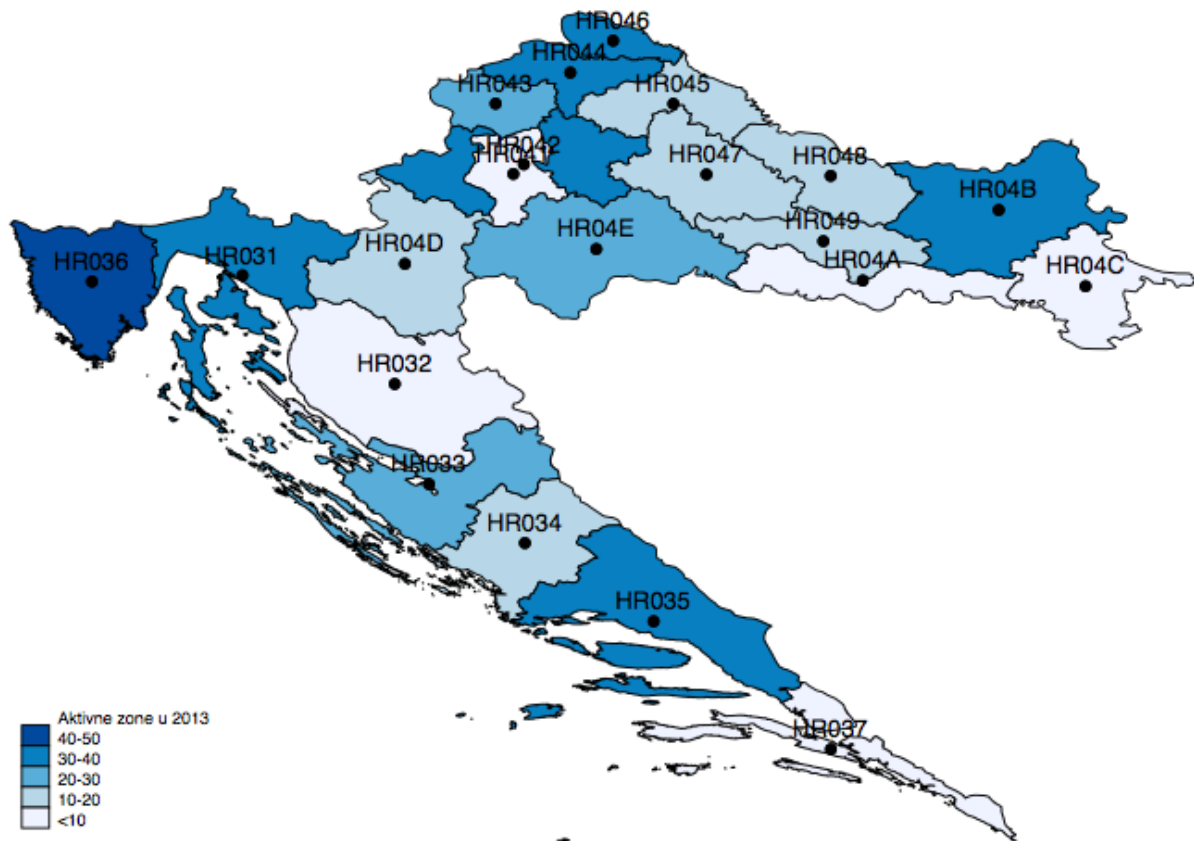
Kako bi se istražilo navedeno, u nastavku se iznose rezultati istraživanja ishoda ulaganja u osnivanje novih i proširenje postojećih poduzetničkih zona tijekom razdoblja 2004. – 2013. Kao polazišna točka, analiza nastoji identificirati činitelje koji su pospjeli ili djelovali kao ograničavajući činitelji u procesu aktiviranja poduzetničkih zona. U nastavku, analizom se razmatraju kratkoročni, srednjoročni i dugoročni učinci poduzetničkih zona na gradove i općine na čijem teritoriju se nalaze te na poslovne subjekte koji posluju u sklopu poduzetničkih zona pri čemu se u obzir uzima niz dimenzija gospodarske aktivnosti poput prihoda od prodaje proizvoda i usluga, jačanja proizvodno-prerađivačkih djelatnosti, izvozne konkurentnosti, proizvodnosti, zaposlenosti te osnivanja novih poduzetničkih poduhvata. Konačno, istraživanje je nastojalo odgovoriti na pitanje jesu li učinci ulaganja u poduzetničku infrastrukturu prostorno ograničeni na jedinice

lokalne samouprave u kojim se ulaganje realizira ili proizvode učinke prelijevanja na susjedne i udaljenije gradove i općine pri čemu su u obzir uzeti različiti izvori financiranja izgradnje poduzetničke infrastrukture.

5.1. Odrednice uspješnosti aktiviranja poduzetničkih zona

Kako je navedeno u prethodnom dijelu, manje od trećine zona čiji je proces uspostavljanja započeo tijekom razdoblja 2004. – 2013. do kraja tog razdoblja uspješno je i aktivirano. Slika 5.4 daje vizualni prikaz prostorne distribucije aktivnih poduzetničkih zona po jedinicama lokalne samouprave u 2013. godini. Većina gradova i općina do 2013. doveli su do stadija aktivacije barem jednu poduzetničku zonu na svom području. U manjem broju jedinica lokalne samouprave, pak, razvidna je koncentracija većeg broja aktivnih poduzetničkih zona. Prvenstveno se ovo odnosi na niz općina i gradova u Istarskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Primorsko-goranskoj županiji među kojima prednjače Buzet, Matulji, Poreč i Trogir s pet ili više aktivnih poduzetničkih zona. Zanimljivo je napomenuti kako se sve jedinice lokalne samouprave u kojim djeluje pet ili više aktivnih zona nalaze u top 25 posto gradova i općina po visini ulaganja u poduzetničke zone vlastitih sredstava te prema visini bespovratnih potpora dodijeljenih od strane Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta.

Slika 5.4: Broj aktivnih zona po županijama u 2013. godini

Izvor: Obrada autora prema podacima Državnog ureda za reviziju (2014).

Na uspješnost procesa aktivacije poduzetničke zone može utjecati niz činitelja. Relevantnim dokumentima za postupak osnivanja poduzetničkih zona njihova namjena definirana je kao logističko-distribucijska, uslužno-mješovita te proizvodno-prerađivačka. Eksternalije koje blizina poslovnih subjekata stvara u područjima poput poduzetničkih zona nemaju jednak intenzitet i važnost u svim navedenim aktivnostima te zahtijevaju različite vrste preduvjeta. U proizvodno-prerađivačkim aktivnostima blizina drugih poduzeća i potpornih institucija pospješuje transfer znanja i tehnologije kroz dijeljenje resursa, mobilnost zaposlenika između tvrtki te učenje kroz opažanje i imitaciju praksi konkurentnijih i uspješnijih rivala. Također, blizina poslovnih subjekata omogućuje vertikalno povezivanje poduzeća u srodnim sektorima što vodi uštedi financijskih i vremenskih resursa te unaprjeđuje troškovnu konkurentnost. U takvim djelatnostima blizina kupaca odnosno potražnje od sekundarnog je značenja dok se učinci prelijevanja (engl. *spillover channels*) među poslovnim subjektima realiziraju na manjim zemljopisnim udaljenostima.

Uslužne djelatnosti stavljaju manji naglasak na blizinu srodnih poduzeća. Istovremenost proizvodnje i konzumacije usluga čini važnijim blizinu primatelja i pružatelja usluga dok suvremena tehnološka dostignuća omogućuju realizaciju učinaka prelijevanja i suradnju između poduzeća i na većim zemljopisnim udaljenostima. Iz navedenih razloga za uslužna poduzeća dominantni vid eksternalija poduzetničkih zona predstavlja mogućnost kontakta sa subjektima na strani potražnje bilo da se radi o krajnjim korisnicima ili poslovnim subjektima povezanih sektora u čije se lance

dodane vrijednosti integriraju. Konačno, logističko-distribucijske zone imaju veći značaj u okruženju s razvijenim proizvodnim sektorom ili u blizini područja s visoko-razvijenom potražnjom.

Dosadašnjom analizom u ovoj studiji utvrđeno je i da je u 2013. godini u znatnom broju gradova i općina postojalo više od jedne aktivne poduzetničke zone. Akumulirano iskustvo i znanje u implementaciji određene mjere izgradnje poduzetničke infrastrukture poput aktivnosti uspostavljanja poduzetničkih zona povećava vjerojatnost uspješne aktivacije budućih poduzetničkih zona. Ujedno, postojanje više poduzetničkih zona na određenom zemljopisnom području predstavlja dodatni poticaj umrežavanju poslovnih subjekata te dodatno pospješuje nastajanje aglomeracijskih učinaka. Za nastajanje aglomeracijskih učinaka presudna je i veličina poduzetničkih zona. Bitna pretpostavka nastajanja unutar-sektorskih i među-sektorskih eksternalija je postojanje dovoljnog broja poslovnih subjekata na određenom području. Veća površina, u tom kontekstu, omogućuje smještanje većeg broja poduzeća te na taj način povećava atraktivnost zone i vjerojatnost njene aktivnosti.

Za postojanje aglomeracijskih eksternalija bitna je i ekonomska struktura područja. Mehanizmi transfera znanja i tehnologije putem mobilnosti radne snage, imitacije te dijeljenja resursa jači su među poduzećima iz srodnih sektora odnosno u područjima s većim stupnjem lokalne specijalizacije. S druge strane, mogućnosti vertikalnog umrežavanja i integracije u lancu dodane vrijednosti rastu ukoliko na određenom području posluju poduzeća iz različitih sektora odnosno ukoliko je stupanj specijalizacije lokalnog gospodarstva niži. Kako je već navedeno, za održivost i aktivnost pojedinih vrsta zona nužna je i blizina potražnje. Gusto naseljene jedinice lokalne samouprave predstavljaju potencijalnu odrednicu privlačnosti pojedine zone i uspješnog okončanja procesa njenog aktiviranja. S druge strane, atraktivnost određenog područja određena je i dostupnošću radne snage odnosno aktivnog stanovništva.

Na aktivnost zone utječe i zemljopisni položaj jedinice lokalne samouprave odnosno udaljenost od regionalnog administrativnog središta. Prema nalazu Državnog ureda za reviziju (2014) u nastojanju popunjavanja poduzetničkih zona na svom području pojedine jedinice lokalne samouprave potencijalnim investitorima pružale su pogodnosti posredovanja pri rješavanju administrativnih poteškoća kao i uspostavljanje suradnje s profesionalnim potpornim organizacijama te umrežavanja s drugim poslovnim subjektima. Blizina regionalnog administrativnog središta povećava dostupnost potporne poduzetničke infrastrukture, ali i olakšava pristup administrativnim službama u procesu potpore poduzetnicima prilikom uklanjanja administrativnih barijera. Konačno, uspješnost procesa osnivanja poduzetničkih zona zahtijeva i ulaganje financijskih sredstava nužnih za izgradnju infrastrukture, rješavanje komunalnih pitanja, privlačenje investitora i sl. U tom kontekstu, moguće je razlikovati ulaganja izvršena od strane jedinica lokalne samouprave te potpore pružene sa središnje razine vlasti poput darivanja zemljišta za osnivanje poduzetničkih zona, ulaganja u infrastrukturu, podršku u pribavljanju potrebnih znanja i slično.

U sklopu izrade ove studije provedena je empirijska analiza na uzorku 544 poduzetničke zone od kojih su 244 aktivne i 300 neaktivne u 2016. godini⁵. Lista potencijalnih odrednica aktivnosti zone

⁵ Izvješće Državnog ureda za reviziju za 2014. sadrži popis svih aktivnih zona krajem 2013. godine, ali bez dodatnih podataka nužnih za relevantnu analizu. U procesu izrade ove studije od Ministarstva gospodarstva, poduzetništva

obuhvaća sve prethodno navedene činitelje. Rezultati empirijske analize odrednica aktivnosti poduzetničkih zona predstavljeni su u tablici 5.3⁶. Iz tablice 5.3 razvidno je kako vjerojatnost aktivnosti zone u odnosu na uslužno-mješovite zone raste za 0,36, te za 0,44 kod proizvodno-prerađivačkih zona. Iz dobivenog nalaza može se zaključiti kako mehanizmi prisutni uslijed fizičke blizine poslovnih subjekata poput dijeljenja znanja, fluktuacije radne snage te integracije u lancu dodane vrijednosti kakvi su dominantni u proizvodno-prerađivačkim aktivnostima doprinose aktivnosti zona. Niska vjerojatnost aktivnosti logističko-distribucijskih zona može se objasniti činjenicom da se većina ovih zona nalazi relativno udaljena od velikih urbanih centara, a time i od potražnje nužne za njihovo postojanje.

Na važnost aglomeracijskih učinaka za aktivnost zona upućuje i niz drugih nalaza. Prethodno iskustvo u uspješnom uspostavljanju poduzetničkih zona povećava vjerojatnost aktivnosti zone za 0.08 dok je učinak povećanja površine zone jednak 0.13. Kako je već navedeno, kroz proces uspostavljanja zona jedinice lokalne samouprave akumuliraju znanje i iskustvo koje olakšava proces uspostave novih zona. Ujedno, mogućnosti privlačenja poduzeća iz drugih područja te pokretanja novih poduzetničkih poduhvata rastu ukoliko postoji potencijal suradnje sa srodnim poduzećima koja posluju unutar postojećih zona. Konačno, za postojanje aglomeracijskih učinaka potrebno je postojanje kritične mase poslovnih subjekata na određenoj lokaciji što se ostvaruje u većim zonama te sinergijom više zona unutar određenog zemljopisnog područja.

Tablica 5.3: Odrednice aktivnosti poduzetničkih zona u 2016. godini

Odrednica	Koeficijent
Vrsta aktivnosti – proizvodno-prerađivačka	0,44***
Vrsta aktivnosti – uslužno-mješovite	0,36***
Broj postojećih zona u jedinici lokalne samouprave	0,08***
Površina poduzetničke zone	0,13***
Udaljenost od regionalnog administrativnog središta	-0,10***
Gustoća naseljenosti	0,13***
Indeks lokalne specijalizacije	-0,05
Udio aktivnog stanovništva u županijskoj populaciji	0,11
Potpore izgradnji poduzetničke infrastrukture - jedinice lokalne samouprave	-0,09
Potpore izgradnji poduzetničke infrastrukture - MINGO	0,31***
Uzorak	n=544

Napomena: ***,** i * označavaju signifikantnost na razini 1%, 5% i 10%.

Izvor: Obrada autora.

Obilježja jedinica lokalne samouprave također su značajna za aktivnost poduzetničkih zona. Blizina regionalnog administrativnog središta povećava vjerojatnost aktivnosti zone. Navedeni nalaz može se protumačiti kao dokaz značaja olakšanog pristupa potpornim poduzetničkim tijelima,

i obrta dostavljena je baza podataka o 544 poduzetničke zone koja sadrže podatke o statusu aktivnosti u 2016. godini kao i dodatne podatke neophodne za provođenje kvantitativne analize.

⁶ Rezultati predstavljaju marginalne učinke promjene vjerojatnosti da je određena zona u 2016. godini aktivna uslijed jedinične promjene odrednice.

administraciji, ali i potražnji i radnoj snazi za funkcionalnost poduzetničkih zona. Na značaj potražnje za aktivnost zona upućuje i pozitivan utjecaj gustoće naseljenosti gradova i općina na čijem teritoriju se zone nalaze. Na aktivnost zona utječu i financijski poticaji. Utjecaj ulaganja jedinica lokalne samouprave nije statistički značajan, ali bespovratne potpore izgradnji poduzetničke infrastrukture od strane Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta imaju jedan od najvećih učinaka na vjerojatnost aktivnosti zona. Dobiveni rezultati upućuju kako vjerojatnost aktivnosti zona u 2016. godini raste za 0,31 ukoliko je zona u razdoblju 2004. – 2013. bila primatelj bespovratne potpore za izgradnju poduzetničke infrastrukture.

Iz navedenih rezultata može se zaključiti kako aktivnost zona ovisi o kombinaciji unutar-sektorskih i među-sektorskih učinaka, prethodnog iskustva, blizini potražnje, administrativnih tijela te dostupnosti bespovratnih financijskih sredstava. Značaj prethodnog iskustva sugerira kako bi buduće aktivnosti uspostavljanja zona, posebice u slabije razvijenim, prometno izoliranim i lokalnim jedinicama s nedovoljnom razinom potrebnih ljudskih resursa trebale biti popraćene mehanizmima za razmjenu znanja i iskustava s općinama i gradovima uspješnim u procesu uspostavljanja poduzetničke infrastrukture. U procesu osnivanja zona bitnu ulogu imaju mehanizmi poput bespovratnih potpora središnje vlasti jedinicama lokalne samouprave budući se na ovaj način oslobađaju vlastiti resursi jedinica lokalne samouprave potrebni za daljnju izgradnju poduzetničke infrastrukture. Konačno, za aktivnost poduzetničkih zona nužno je privlačenje broja poduzetnika koji može dovesti do generiranja aglomeracijskih učinaka te dostupnost potražnje.

5.2. Učinak poduzetničkih zona na gospodarsku aktivnost u jedinicama lokalne samouprave

Sveobuhvatni cilj ulaganja u poduzetničku infrastrukturu je poticanje ravnomjernog gospodarskog razvoja na cijelom teritoriju Republike Hrvatske. Kao mehanizmi za ostvarivanje ovog cilja definirani su jačanje malog i srednjeg poduzetništva, povećanje udjela proizvodno-prerađivačkih djelatnosti u strukturi gospodarstva te kreiranje novih radnih mjesta. Uklanjanju razvojnih razlika između pojedinih područja poduzetničke zone doprinose i kroz dodatne učinke na izveznu konkurentnost poduzetnika, privlačenje stranih investitora te unaprjeđenje proizvodnosti poslovnih subjekata. Rezultat svih navedenih učinaka jest jačanje gospodarske aktivnosti, smanjivanje zaostajanja i poboljšanje standarda življenja u jedinicama lokalne samouprave na čijem teritoriju zone djeluju.

Uobičajeno se smatra kako uspješnost i konkurentnost poduzeća ovisi o tri skupine činitelja definiranih kao vlastite aktivnosti, sektorske karakteristike i obilježja njihovog okruženja. Obilježja njihovog okruženja ima osobitu važnost u građenju konkurentnosti malih i srednje velikih poduzeća. Izlazak na domaće i posebno međunarodno tržište zahtijeva financijsko ulaganje, stjecanje kompetencija i znanja te vertikalno umrežavanje s dobavljačima i distributerima. Za mala i srednje velika poduzeća navedene aktivnosti mogu predstavljati nepremostivu prepreku uslijed ograničenosti vlastitih resursa i nepovratne prirode navedenih ulaganja. Poslovanje u sklopu poduzetničkih zona omogućuje prevladavanje navedenih prepreka izlasku na tržište kroz administrativnu i stručnu potporu, uspostavljanje veza s vertikalno srodnim poslovnim subjektima te dijeljenje resursa poduzeća unutar istog sektora. Posljedica svega navedenog je jačanje

agregatne gospodarske aktivnosti gradova i općina odnosno ostvarivanje viših prihoda od prodaje proizvoda i usluga na domaćem i međunarodnom tržištu.

Učinci zona ogledaju se i u promjeni ekonomske strukture administrativne jedinice na čijem teritoriju posluju. Kako je već istaknuto, pogodnosti poslovanja u sklopu poduzetničkih zona osobito su važne za proizvodno-prerađivačka poduzeća te je kao jedan od ciljeva razvoja poduzetničke infrastrukture u razdoblju 2004. – 2013. upravo i navedeno jačanje udjela ovih djelatnosti u ukupnoj gospodarskoj strukturi. Također, pogodnosti poslovanja u sklopu zona i suradnje s poduzećima koja posluju unutar zona predstavljaju konkurentsku prednost te mogu djelovati kao poticajni činitelj za nastanak novih poduzetničkih poduhvata i premještanje sjedišta poslovnih subjekata u jedinice lokalne samouprave u kojim postoje aktivne poduzetničke zone.

Poduzetničke zone imaju utjecaj i na zaposlenost. Ulaskom novih poslovnih subjekata dolazi do porasta potražnje za radnom snagom. U nastojanju privlačenja zaposlenika s najboljim karakteristikama moguće je natjecanje među poslovnim subjektima u nuđenju konkurentnih uvjeta rada što može dovesti i do rasta razine plaća kako među poduzećima koja posluju u sklopu zona tako i među svim ostalim poslovnim subjektima na području jedinice lokalne samouprave u nastojanju da zadrže postojeće zaposlenike ili potaknu transfer znanja i vještina privlačenjem zaposlenika konkurentnih tvrtki koje posluju u sklopu zona. Ulaganje proračunskih sredstava predstavlja inicijalni poticaj razvoju poduzetništva na području određene jedinice lokalne samouprave. Povećanjem konkurentnosti poslovnih subjekata nastaju preduvjeti za daljnje ulaganje od strane privatnog sektora čime se postiže multiplikativni učinak inicijalnog ulaganja.

Pored domaćih poslovnih subjekata, pogodnosti poslovanja u poduzetničkim zonama mogu biti sredstvo privlačenja inozemnih investitora. Nalazi iz brojnih zemalja ukazuju na pozitivan utjecaj inozemnih investicija na zaposlenost, restrukturiranje i izveznu konkurentnost poduzeća. Slijedom navedenog, povećanje broja poduzeća u pretežito inozemnom vlasništvu može biti značajan korak u ostvarivanju sveobuhvatnog cilja razvoja poduzetničke infrastrukture odnosno smanjenja razvojnih razlika na teritoriju Republike Hrvatske. Konačno, troškovne prednosti te olakšan pristup znanju, vještinama i tehnologiji uslijed poslovanja u sklopu zona pogoduju unaprjeđenju proizvodnosti poslovnih subjekata.

Realizacija svih prethodno opisanih učinaka poduzetničkih zona odvija se tijekom duljeg vremenskog razdoblja. Inicijalni učinci osnivanja poduzetničkih zona tako mogu obuhvaćati povećanje broja poslovnih subjekata, kreiranje novih radnih mjesta i porast plaća na području jedinice lokalne samouprave. U srednjem roku moguće je očekivati pojavu ranije opisanih aglomeracijskih učinaka te u tom kontekstu poboljšanje konkurentnosti i uspješnosti poduzeća kako na domaćem tako i na inozemnom tržištu kao i promjene u gospodarskoj strukturi sukladno primarnoj namjeni poduzetničke zone. Dugoročno, učinci zona ogledaju se u unaprjeđenju učinkovitosti (proizvodnosti) i superiornoj konkurentnosti uslijed sinergijskih učinaka dijeljenja resursa, specijalizacije te transfera znanja, vještina i tehnologije.

Procjena učinaka poduzetničkih zona na ekonomske ishode gradova i općina na čijem teritoriju djeluju zahtijeva usporedbu s ekonomskim ishodima usporedivih jedinica lokalne samouprave u kojima nisu provedene aktivnosti osnivanja poduzetničkih zona. Na ovaj način moguće je metodama kvantitativne analize procijeniti u kojoj mjeri bi ekonomski ishodi jedinica lokalne

samouprave u kojim djeluju poduzetničke zone bili drukčiji da je navedena mjera izgradnje poduzetničke infrastrukture izostala. Slijedom navedenog, za procjenu učinaka poduzetničkih zona na gospodarske rezultate jedinica lokalne samouprave u kojima djeluju korištena je metoda tretmana poznata kao metoda uparivanja najbližih susjeda (engl. *nearest neighbour matching procedure*) pri čemu su kao kontrolna skupina korištene jedinice lokalne samouprave koje su u razdoblju koje je prethodilo osnivanju poduzetničke zone imale karakteristike usporedive onim tretiranih gradova i općina (skupine gradova i općina u kojim je došlo do osnivanja zona).

U provođenju ovog dijela analize korišteni su podaci na razini poslovnih subjekata pribavljeni od FINA-e za razdoblje 2004. – 2016. godine. Oni su agregirani na razinu jedinica lokalne samouprave te potom upareni s podacima o godini osnivanja i aktivnosti za poduzetničke zone osnovane tijekom razdoblja 2004. – 2016. u pojedinim jedinicama lokalne samouprave. Kao i u ranijim dijelovima analize, objektivno ograničenje predstavlja nedostatak svih relevantnih informacija za pojedine poduzetničke zone. Prvenstveno se navedeno odnosi na podatke o godini osnivanja pojedine zone. Iz raspoloživih podataka analizom je identificirano 67 jedinica lokalne samouprave za koje je barem u jednoj godini u razdoblju 2004. – 2013. postojao podatak o osnivanju poduzetničke zone i u kojoj je u 2016. godini postojala aktivna poduzetnička zona.

Prilikom uparivanja tretirane i kontrolne skupine postavljeno je ograničenje izravnog uparivanja prema godini osnivanja poduzetničke zone te su kao odrednice vjerojatnosti aktivnosti zone i ekonomskih ishoda jedinice lokalne samouprave korištene karakteristike gradova i općina u godini koja je prethodila osnivanju zone. Popis varijabli i detaljniji opis metodologije dostupni su u Dodatku ove studije. U nastavku se daju rezultati procjene učinaka na ostvarivanje ukupnih i izvoznih prihoda od prodaje dobara i usluga u jedinicama lokalne samouprave kao i prihoda od proizvodno-prerađivačkih djelatnosti. Analizom je obuhvaćen i utjecaj poduzetničkih zona na zaposlenost i visinu plaća te ukupnu proizvodnost činitelja lokalnog gospodarstva. Konačno, istraženi su i učinci na broj novostvorenih poduzeća, investiranje poslovnog sektora u materijalnu imovinu te privlačenje inozemnih investitora. Analizom su obuhvaćeni kratkoročni, srednjoročni te dugoročni učinci poduzetničkih zona sukladno prethodno iznesenim pretpostavkama o dinamici realizacije navedenih učinaka.

5.2.1. Kratkoročni učinci poduzetničkih zona na gospodarske ishode jedinica lokalne samouprave

Pod kratkoročnim učincima poduzetničkih zona na ekonomske ishode jedinica lokalne samouprave podrazumijevaju se učinci nastali tijekom razdoblja od godine dana nakon osnivanja zona. Rezultati procjene prikazani u tablici 5.4 sukladni su ranije iznesenim pretpostavkama o učincima poduzetničkih zona u kratkom roku. Kako je navedeno, u kratkom roku uspostavljanjem zona dolazi do potražnje za radnom snagom pri čemu je broj zaposlenih u jedinicama lokalne samouprave u kojim postoje aktivne poduzetničke zone veći za 17 posto nego što bi bio bez postojanja istih. Također, po osnivanju, poduzetničke zone utječu na porast razine plaća u jedinicama lokalne samouprave u kojim djeluju. Navedeno sugerira kako osnivanjem zona i privlačenjem poslovnih subjekata dolazi do porasta potražnje za radnom snagom. U tom procesu

poslovni subjekti unutar zona nastoje privući kvalitetne zaposlenike boljim uvjetima rada dok su subjekti koji posluju izvan zona prisiljeni slijediti iste tržišne trendove kako bi zadržali svoje najkvalitetnije zaposlenike što zajedno ima pozitivan učinak na visinu plaća.

Tablica 5.4: Kratkoročni (t+1) učinci poduzetničkih zona na jedinice lokalne samouprave

Pokazatelj	Razlika u odnosu na alternativni ishod
Prihodi od prodaje	NS
Broj zaposlenih	17%*
Prihodi od industrijske djelatnosti	NS
Udio izvoznih prihoda u ukupnim prihodima	NS
Prosječna plaća	19%*
Proizvodnost činitelja	NS
Ulaz-izlaz poduzeća (net entry)	6,3***
Broj novih poduzeća	12,8***
Privatne investicije	NS
Broj stranih poduzeća	4,23***

Napomena: ***, ** i * označavaju signifikantnost na razini 1%, 5% i 10%. NS označava nesignifikantne rezultate.

Izvor: Obrada autora.

Sukladno iznesenim očekivanjima osnivanje poduzetničkih zona u kratkom roku dovodi i do pozitivnog prirasta broja poduzeća te do povećanja broja stranih poduzeća na području jedinice lokalne samouprave. U razdoblju od jedne godine nakon osnivanja poduzetničke zone broj novoosnovanih poduzeća nadvisuje broj poduzeća koja su prestala s postojanjem za šest poslovnih subjekata više nego što bi bio slučaj bez postojanja poduzetničkih zona. To je gotovo tri puta više od prosječne vrijednosti ovog pokazatelja na razini Republike Hrvatske. Pored navedenog, broj novih poduzeća u jedinicama lokalne samouprave u kojim postoje aktivne poduzetničke zone veći je za 12,8 u prvoj godini nakon osnivanja. Poslovne zone kratkoročno djeluju privlačno i inozemnim investitorima. Broj stranih poduzeća u gradovima i općinama u kojim djeluju poduzetničke zone u prvoj godini nakon osnivanja veći je u prosjeku za 4,23 nego što bi bio da nije došlo do osnivanja poduzetničke zone. Iz navedenog se može zaključiti kako poduzetničke zone u kratkom roku djeluju primarno kroz privlačenje novih poduzeća, kreiranje novih radnih mjesta i povećanje razine plaća te na taj način stvaraju pretpostavke za poboljšanje uspješnosti i konkurentnosti poslovnih subjekata u srednjem i dugom roku.

5.2.2. Srednjoročni učinci poduzetničkih zona na gospodarske ishode jedinica lokalne samouprave

U razmatranju učinaka poduzetničkih zona na gospodarske ishode jedinica lokalne samouprave na srednji rok definira se kao razdoblje od tri godine nakon osnivanja zone. U ovom razdoblju učinci zona ogledaju se u više područja sukladno ranije iznesenim očekivanjima. Pozitivni učinci na zaposlenost i razinu plaća prisutni su i u srednjem roku. Jedan od uvjeta dodjele bespovratnih potpora u vidu darovanja zemljišta za osnivanje poduzetničke zone bio je i privođenje istog namjeni u roku tri godine. Iako precizni podaci ne postoje, realno je očekivati kako u svim jedinicama lokalne samouprave ovaj proces nije tekao jednakom brzinom te se i popunjavanje zona odvijalo nejednakim intenzitetom. Navedene nalaze moguće je stoga interpretirati i u svjetlu činjenice sporijeg uspostavljanja poduzetničkih zona u pojedinim gradovima i općinama.

Iz tablice 5.5 vidljivo je kako u razdoblju od tri godine nakon osnivanja poduzetničke zone postojanje poduzetničkih zona omogućava za gotovo 30 posto veću zaposlenost nego što bi se ostvarilo u istim jedinicama lokalne samouprave bez postojanja zona. Ukoliko se navedeni učinak stavi u kontekst prosječnog broja zaposlenih u poslovnom sektoru po jedinici lokalne samouprave, on se u promatranom razdoblju kretao oko 1.981 zaposlenih te proizlazi kako u prosjeku poduzetničke zone kreiraju oko 450 novih radnih mjesta godišnje u jedinicama lokalne samouprave u kojim su djelovale.

U srednjem roku vidljivi su i prvi učinci poduzetničkih zona na uspješnost i konkurentnost poduzeća. Kao rezultat uspostavljanja poduzetničkih zona prihodi od prodaje proizvoda i usluga ostvareni od strane svih poslovnih subjekata u jedinicama lokalne samouprave u kojima djeluju poduzetničke zone veći su za gotovo 30 posto u odnosu na razine koje bi bile ostvarene bez postojanja zona. U ovom roku zone proizvode i učinke na izveznu konkurentnost. Postojanje aktivnih zona povećava udio izvoznih prihoda u ukupnim prihodima ostvarenim prodajom proizvoda i usluga za 7.2 postotnih bodova. Iz navedenog se može zaključiti kako poduzetničke zone pružaju potporu poslovnim subjektima u prevladavanju ranije opisanih barijera izlasku na međunarodno tržište poput pribavljanja relevantnih informacija, znanja i vještina te umrežavanja s poslovnim subjektima u srodnim djelatnostima. Navedeno je konzistentno i s nalazima Državnog ureda za reviziju (2014) u kojim je identificirano niz primjera potpore poduzetnicima u uspostavljanju kontakata sa srodnim poduzećima.

Srednjoročni učinci poduzetničkih zona ogledaju se i u izmjeni lokalne gospodarske strukture. Udio prihoda od proizvodno-prerađivačkih djelatnosti u ukupnim prihodima prodaje proizvoda i usluga veći je 5,3 postotnih bodova kao rezultat postojanja poduzetničkih zona. Kako je već navedeno učinci poduzetničkih zona osobito su važni za proizvodno-prerađivačke djelatnosti u kojima blizina poslovnih subjekata olakšava razmjenu znanja, vještina i tehnologija kao i integraciju u lancu dodane vrijednosti. Konačno, u srednjem roku još uvijek su vidljivi učinci poduzetničkih zona na pokretanje novih poduzetničkih poduhvata i privlačenje inozemnih investitora. Kao rezultat postojanja poduzetničkih zona, broj novoosnovanih poduzeća na razini jedinica lokalne samouprave veći je za 25 poslovnih subjekata u razdoblju tri godine nakon osnivanja nego što bi bio bez postojanja zona. Učinak na privlačenje inozemnih investitora gotovo je šest puta veći nego u kratkom roku. Postojanje zona u prosjeku privlači 18 poslovnih subjekata više nego što bi bio slučaj u odsustvu postojanja zona.

Tablica 5.5: Srednjoročni učinci (t+3) poduzetničkih zona na jedinice lokalne samouprave

Pokazatelj	% razlika u odnosu na alternativni ishod
Prihodi od prodaje proizvoda i usluga	28%**
Broj zaposlenih	29%**
Udio prihoda proizvodno-prerađivačkih djelatnosti u ukupnim prihodima	5,3%*
Udio izvoznih prihoda u ukupnim prihodima	7,2%***
Prosječna plaća	30%**
Proizvodnost činitelja	NS
Ulaz-izlaz poduzeća (net entry)	NS
Broj novih poduzeća	24,5**
Privatne investicije po zaposlenom (u 1.000 kuna)	14.82***
Broj stranih poduzeća	18,2***

Napomena: ***,** i * označavaju signifikantnost na razini 1%, 5% i 10%. NS označava nesignifikantne rezultate.

Izvor: Obrada autora.

Sve navedeno sugerira kako nakon inicijalne adaptacije i popunjavanja zona u srednjem roku dolazi do manifestacije očekivanih učinaka ovog vida ulaganja u poduzetničku strukturu kroz poboljšanje uspješnosti i konkurentnosti poduzeća, osnivanje novih poduzetničkih poduhvata, kreiranje novih radnih mjesta te jačanje udjela izvoza i proizvodno-prerađivačkih djelatnosti u lokalnoj gospodarskoj strukturi. Konačno, u srednjem roku poduzetničke zone ostvaruju multiplikativni učinak na način da potiču komplementarne privatne investicije. Razina investicija u materijalnu imovinu poslovnog sektora po zaposlenom viša je za 14.820 kuna nego što bi bila bez postojanja zona.

5.2.3. Dugoročni učinci poduzetničkih zona na gospodarske ishode jedinica lokalne samouprave

Definicija dugog roka korištena u izradi studije obuhvaća utjecaj poduzetničkih zona na gospodarske ishode ostvarene u 2016. godini, posljednjoj godini za koju su dostupni podaci u trenutku izrade ove studije budući da predstavlja odmak u rasponu od 3 do 12 godina od trenutka osnivanja zone u pojedinim jedinicama lokalne samouprave. Niz učinaka poduzetničkih zona identificiranih u kratkom i srednjem roku poput povećanja prihoda od prodaje, udjela izvoznih prihoda i prihoda od industrijske djelatnosti u outputu lokalnog gospodarstva te kreiranja novih radnih mjesta prisutni su i u dugom roku, ali s povećanom magnitudom. Navedeno sugerira kako u dužem vremenskom razdoblju dolazi do popunjavanja zona, dosezanja mase poslovnih subjekata nužne za generiranje unutar-sektorskih i među-sektorskih učinaka te posljedično generiranja pozitivnih učinaka definiranih ciljevima procesa izgradnje poduzetničke infrastrukture.

Tablica 5.6: Dugoročni učinci poduzetničkih zona na jedinice lokalne samouprave

Pokazatelj	% razlika u odnosu na alternativni ishod
Prihodi od prodaje	45%**
Broj zaposlenih	39%***
Prihodi od industrijske djelatnosti	9,8%***
Udio izvoznih prihoda u ukupnim prihodima	8,7%***
Prosječna plaća	NS
Proizvodnost činitelja	12,7%*
Ulaz-izlaz poduzeća (net entry)	NS
Broj poduzeća	NS
Privatne investicije po zaposlenom (u 1.000 kuna)	111,89***
Broj stranih poduzeća	NS

Napomena: ***,** i * označavaju signifikantnost na razini 1%, 5% i 10%. NS označava nesignifikantne rezultate.

Izvor: Obrada autora.

U dugom roku nema statistički značajnih učinaka na povećanje visine plaća, kreiranje novih poduzetničkih poduhvata te privlačenje inozemnih investitora. Razvidno je pak kako u ovom vremenskom razdoblju dolazi do poboljšanja učinkovitosti i ekspanzije poduzeća budući da se nalazi za 12,7 posto viša ukupna proizvodnost činitelja kao rezultat djelovanja poduzetničkih zona te za gotovo 112.000 kuna viša razina investicija poslovnog sektora po zaposlenom u materijalnu imovinu. Sukladno navedenom može se zaključiti da poduzetničke zone u jedinicama lokalne samouprave tijekom duljeg vremenskog razdoblja ostvaruju većinu ciljeva definiranih strateškim dokumentima koji su prethodili njihovom osnivanju.

Evidentno je kako poduzetničke zone dominantno imaju pozitivan učinak na porast prihoda od poslovne djelatnosti i zaposlenost u jedinicama lokalne samouprave u kojima se nalaze, ali magnituda tih učinaka nije na razini dostatnoj za ostvarivanje ciljeva definiranih u procesu izgradnje poduzetničke infrastrukture. Dobiveni rezultati, također, ukazuju kako poduzetničke zone ostvaruju svoju ulogu umrežavanja poslovnih subjekata te na taj način stvaraju međusektorske i unutar-sektorske učinke koji u konačnici olakšavaju nastup poslovnih subjekata na inozemnim tržištima te potiču proizvodno-prerađivačke aktivnosti što je jedan od ciljeva procesa izgradnje poduzetničke infrastrukture.

Iz dobivenih rezultata proizlazi i kako poduzetničke zone dovode do porasta primanja zaposlenih u općinama i gradovima u kojim djeluju što se može povezati s potražnjom za radnom snagom kao i s nastojanjima tvrtki unutar zona da privuku najbolje zaposlenike financijskim poticajima. Ovi su učinci posebno naglašeni u kratkom i manje u srednjem roku dok ih u dugom roku ne nalazimo. U dugom roku poduzetničke zone ostvaruju utjecaj i na unaprjeđenje ukupne proizvodnosti činitelja te ulaganja poslovnog sektora. Navedeno upućuje na komplementarnost javnih i privatnih izvora ulaganja u izgradnji poduzetničke infrastrukture. Konačno, poduzetničke zone pospješuju kreiranje novih poduzetničkih poduhvata u kratkom i srednjem roku kao i privlačenje inozemnih investitora te na taj način stvaraju preduvjete za generiranje pozitivnih učinaka na cjelokupno lokalno gospodarstvo.

5.3. Učinak poduzetničkih zona na poduzeća koja posluju u sklopu zona

Temeljni nositelji potencijalnih učinaka poduzetničkih zona na gospodarsku aktivnost jedinica lokalne samouprave, regija i gospodarstva u cjelini su poslovni subjekti koji posluju unutar pojedinih zona. Lokacija unutar poduzetničkih zona pruža poduzećima niz pogodnosti koje u natjecanju s rivalima predstavljaju konkurentsku prednost. Kako je već istaknuto, u brojnim jedinicama lokalne samouprave tijekom promatranog razdoblja uvedene su poticajne mjere u svrhu popunjavanja poduzetničkih zona poput djelomičnih ili potpunih oslobođanja od plaćanja komunalnog doprinosa, komunalne naknade i naknade za priključenje. Pored navedenog, brojne jedinice lokalne samouprave nastoje uspostaviti partnerski odnos s postojećim i potencijalnim investitorima te nude usluge posredovanja kod državnih, županijskih i lokalnih institucija, javnih i drugih trgovačkih društava u rješavanju administrativnih barijera. Konačno, lociranje u poduzetničkim zonama i suradnja s jedinicama lokalne samouprave jamstvo je ozbiljnosti poslovnog subjekta te u tom smislu olakšava pribavljanje dodatnih sredstava na financijskom tržištu.

Pored financijskih i administrativnih poticaja lokacija u poduzetničkim zonama olakšava poslovanje i umrežavanjem između poslovnih subjekata. Nalazi Državnog ureda za reviziju (2014) ukazuju na aktivnu ulogu velikog broja jedinica lokalne samouprave u uspostavljanju kontakata između poduzeća unutar istog sektora te s poduzećima unutar srodnih djelatnosti. Umrežavanje poduzeća olakšava transfer znanja, vještina i tehnologije, potiče inovativnost te omogućuje prevladavanje inicijalnih nepovratnih troškova izlaska na domaće i na međunarodno tržište. Također, povezivanjem poslovnih subjekata u srodnim djelatnostima poduzećima se pruža mogućnost integracije u nacionalnom i globalnom lancu dodane vrijednosti. Sve navedeno sugerira kako poslovanje unutar poduzetničkih zona pruža poslovnim subjektima niz prilika za unaprjeđenje troškovne konkurentnosti, tehnološko usavršavanje, poboljšanje kvalitete proizvoda i usluga te prevladavanje financijskih i nefinancijskih troškova proboja na domaće i međunarodno tržište.

Procjena postojanja prethodno opisanih učinaka zahtijeva bazu podataka korisnika zona odnosno poduzeća koja posluju unutar poduzetničkih zona. Prema dostupnim podacima, 2013. godine u poduzetničkim zonama djelovala su 2.674 aktivna poduzeća koja su zapošljavala 69.483 zaposlenih. Podaci dostavljeni za potrebe izrade ove studije od strane Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta ukazuju kako je u 2016. godini u zonama registrirano 2.976 poduzeća od kojih 2.027 aktivnih. Od popisa aktivnih poduzeća, za 1.523 poduzeća dostupni su financijski i administrativni podaci u bazi FINA-e za 2016. godinu te su korišteni u analizi učinaka poduzetničkih zona na poslovne subjekte koji posluju unutar njih. Metodom uparivanja najbližeg susjeda (engl. *nearest neighbour matching*) provedena je procjena učinka lokacije u poduzetničkoj zoni na ukupne prihode od prodaje proizvoda i usluga, ukupnu proizvodnost činitelja, izvozne prihode, prosječnu razinu plaća te investicije.

Tablica 5.7: Učinci na poduzeća koja posluju u sklopu poduzetničkih zona

Pokazatelj	% razlika u odnosu na alternativni ishod
Prihodi od prodaje proizvoda i usluga	11,6%***
Izvozni prihodi	183%***
Prosječna plaća	NS
Proizvodnost činitelja	8%***
Privatne investicije	2,3%***

Napomena: ***,** i * označavaju signifikantnost na razini 1%, 5% i 10%. NS označava nesignifikantne rezultate.

Izvor: Obrada autora.

Rezultati analize učinka poduzetničkih zona na poslovanje poduzeća koja unutar njih posluju prikazani su u tablici 5.7. Iz tablice 5.7 razvidno je kako poslovanje u zonama proizvodi učinke na sve analizirane aspekte poslovanja izuzev troškova rada. Poduzeća koja posluju u sklopu poduzetničkih zona ostvarila su u prosjeku 11,6 posto više prihode od prodaje proizvoda i usluga nego što bi ih ostvarili da nisu poslovali u sklopu poduzetničkih zona. Poslovanje u zonama povećava i proizvodnost činitelja što se može pripisati ranije spomenutim učincima prelijevanja znanja, vještina i tehnologije među poslovnim subjektima. U prosjeku, lokacija unutar zona povećava ukupnu proizvodnost činitelja za 8 posto. Kroz prethodno navedena unaprjeđenja poslovanja poduzeća oslobađaju dodatne resurse te dolaze u kontakt s novim poslovnim prilikama koje omogućuju nove investicije u materijalnu imovinu. Ukoliko se promotre investicije po zaposlenom proizlazi da poduzeća u sklopu poduzetničkih zona imaju 2,3 posto višu razinu investiranja kao rezultat lokacijskih pogodnosti koje zone pružaju.

Najveći učinak koji zone ostvaruju na poslovanje poduzeća ogleda se u njihovoj izveznoj aktivnosti. Kako je već spomenuto izlazak na međunarodna tržišta zahtijeva pribavljanje specijaliziranih znanja, vještina i tehnologije kao i financijska ulaganja što za veliki broj poduzeća, posebno male i srednje velike poslovne subjekte, predstavlja nepremostivu prepreku. Umrežavanje sa srodnim poduzećima unutar istog ili srodnih sektora olakšava savladavanje navedene prepreke kroz proces učenja te dijeljenje resursa. Dobiveni rezultati sugeriraju kako su u 2016. poduzeća koja posluju u sklopu poduzetničkih zona imala gotovo dva puta veće prihode od izvoza kao rezultat lokacijskih pogodnosti koje pružaju poduzetničke zone. Navedeno sugerira kako mehanizmi svladavanja administrativnih barijera, financijski poticaji koje zone pružaju, ali i lokalizacijski mehanizmi prelijevanja između poduzeća pogoduju svladavanju troškova izlaska na međunarodno tržište dok povezivanje poduzeća u srodnim djelatnostima pruža mogućnost integracije u globalni lanac dodane vrijednosti.

5.4. Prostorni učinci ulaganja u poduzetničku infrastrukturu

Iz dosadašnje analize razvidno je kako poduzetničke zone imaju pozitivan utjecaj na poduzeća koja posluju u njihovom sklopu te na jedinice lokalne samouprave u kojima se nalaze. Učinci poduzetničkih zona, međutim, nisu ograničeni na matične gradove i općine nego se ogledaju i u formiranju prostornih ekonomskih obrazaca. U svom poslovanju poduzeća koja posluju u sklopu poduzetničkih zona ostvaruju interakcije s poslovnim subjektima unutar lokalne zajednice kao i onima u susjednim gradovima i općinama. Kroz ove interakcije dolazi do pozitivnih i negativnih učinaka na ekonomsku aktivnost ostalih zemljopisnih područja, posebice onih u neposrednoj blizini. Troškovne prednosti koje pruža poslovanje unutar poduzetničkih zona stavljaju pred poduzeća u okruženju imperativ poboljšanja upravljanja troškovima kao preduvjet tržišnog opstanka. S druge strane, potaknuti potencijalnim troškovnim prednostima poduzetnici iz susjednih područja kao i pojedinci koji razmatraju pokretanje poslovnog poduhvata mogu donijeti odluku o premještanju u poduzetničke zone te na taj način negativno utjecati na ekonomsku aktivnost svojih matičnih gradova i općina.

Mobilnost zaposlenika drugi je kanal prelijevanja utjecaja poduzetničkih zona. Kroz mehanizme izlaska na međunarodno tržište, integracije u globalne lance dodane vrijednosti te dijeljenja resursa s rivalima koji posluju unutar poduzetničkih zona poslovni subjekti dolaze u kontakt sa znanjima i vještinama koji ostaju pohranjeni u njihovom ljudskom kapitalu. Mobilnošću zaposlenika između poduzeća unutar i izvan poduzetničkih zona dolazi do učinaka prelijevanja znanja i vještina što omogućuje uspješnije poslovanje i učinkovitiju alokaciju resursa među poslovnim subjektima u susjednim gradovima i općinama. Međutim, u svom poslovanju poduzeća unutar zona imaju inicijativu privlačenja najkvalitetnije radne snage, a uslijed troškovnih prednosti koje ostvaruju odabirom lokacije imaju i mogućnost pružanja konkurentnih naknada za rad. Posljedice ovakvog djelovanja mogu se ogledati u nižoj kvaliteti radne snage poslovnih subjekata izvan zona kako u matičnoj jedinici lokalne samouprave tako i u susjednim gradovima i općinama.

Učinci poduzetničkih zona nastaju i kroz interakciju poslovnih subjekata s dobavljačima, kupcima i distributerima odnosno transferom znanja, vještina i tehnologije između vertikalno povezanih sektora. U proizvodnom lancu poslovni subjekti imaju motiv za unaprjeđenje poslovanja svojih dobavljača kroz razne vidove treninga, pomoć u organizacijskim i menadžerskim pitanjima te tehničku i financijsku pomoć. S druge strane, poduzeća izvan poduzetničkih zona koja se u nabavi inputa oslanjaju na dobavljače koji posluju u sklopu zona ostvaruju korist kroz pristup visokokvalitetnim i/ili cjenovno konkurentnim intermedijarnim dobrima. Raznovrsnost i viša kvaliteta ponude činitelja proizvodnje olakšava pristup znanju, vještinama i inovativnim poslovnim praksama koje inače ne bi bile dostupne.

Opisani učinci poznati su u literaturi kao učinci prelijevanja (engl. *spillover effects*). Njihova važnost proizlazi iz utjecaja na prostorno oblikovanje ekonomske aktivnosti. Prostorna koncentracija ekonomske aktivnosti dovodi do lokaliziranih rastućih prinosa kroz eksternalije poput akumulacije visokokvalitetnog ljudskog kapitala, difuzije znanja i tehnologije, pristupa specijaliziranim dobavljačima intermedijarnih dobara i usluga te ostvarivanju troškovnih prednosti. U kombinaciji s institucionalnim i socio-kulturnim činiteljima, mehanizmi prelijevanja mogu objasniti zašto se pojedini gradovi, općine i regije s inicijalno sličnim ekonomskim rezultatima tijekom vremena diferenciraju u manje i više gospodarski uspješne. Navedeno ima implikacije za temeljni cilj procesa ulaganja u poduzetničku infrastrukturu, ravnomjeran gospodarski razvoj na cijelom

teritoriju Republike Hrvatske. Pozitivni učinci poduzetničkih zona izvan matičnih gradova i općina mogu se smatrati doprinosima ostvarivanju tog cilja dok se negativni učinci mogu povezati sa realokacijom poduzeća prema gradovima i općinama s aktivnim poduzetničkim zonama i slabljenjem ekonomske aktivnosti u područjima bez zona. Prostorni doseg učinaka prelijevanja, pak, otkriva ulogu ulaganja u poduzetničku infrastrukturu u smanjivanju odnosno povećavanju razvojnih razlika između pojedinih područja Republike Hrvatske.

Kako bi se istražio prostorni učinak ulaganja u poduzetničku infrastrukturu provedena je analiza povrata na ulaganja jedinica lokalne samouprave i Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta na ekonomske rezultate unutar jedinica lokalne samouprave i prema ostalim zemljopisnim područjima. U analizi je razmatran učinak na ekonomske rezultate u 2016. godini, tri godine nakon završetka razdoblja tijekom kojeg su dijeljene bespovratne potpore Ministarstva gospodarstva koje su u pojedinim gradovima i općinama popraćene i ulaganjima jedinica lokalne samouprave u poduzetničku infrastrukturu. Učinak ulaganja u poduzetničku infrastrukturu razmatran je kroz više prostornih dimenzija. Kao početna točka uzet je učinak na gradove i općine u neposrednom susjedstvu jedinica lokalne samouprave u koje je izvršeno ulaganje tijekom razdoblja 2004. – 2013. U narednom koraku analiziran je utjecaj na gradove i općine u neposrednom susjedstvu jedinica u kojim je izvršeno ulaganje te njima susjednih gradova i općina. U trećem, posljednjem, koraku razmatran je utjecaj ulaganja u poduzetničku infrastrukturu na ostale gradove i općine na cijelom teritoriju Republike Hrvatske.

Rezultati analize prostornih učinaka ulaganja u poduzetničku infrastrukturu jedinica lokalne samouprave i Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta na ukupnu proizvodnost činitelja jedinica lokalne samouprave sadržani su u tablici 5.8. Učinak ulaganja jedinica lokalne samouprave na proizvodnost nije statistički značajan, ali su i lokalni i prostorni učinci bespovratnih potpora Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta statistički značajni. Lokalni (unutar jedinice lokalne samouprave kojoj je dodijeljena bespovratna potpora) učinci kreću se od 0,39 posto do 0,41 posto što sugerira kako za svakih 100.000 kuna bespovratnih potpora ukupna proizvodnost činitelja unutar gradova i općina kojim je dodijeljena potpora raste za 0,4 posto.

Tablica 5.8: Prostorni učinci ulaganja u poduzetničku infrastrukturu Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta 2004. – 2013. na ukupnu proizvodnost činitelja

Izvor ulaganja	Matične i susjedne jedinice lokalne samouprave		Matične i susjedne jedinice lokalne samouprave 1. i 2. reda		Cijeli teritorij Republike Hrvatske	
	Lokalni učinak	Prostorni učinak	Lokalni učinak	Prostorni učinak	Lokalni učinak	Prostorni učinak
MINGO	0,39%***	0,05%***	0,40%***	0,04%***	0,5%***	NS

Napomena: ***, ** i * označavaju signifikantnost na razini 1%, 5% i 10%. NS označava nesignifikantne rezultate.

Izvor: Obrada autora.

Prostorni učinci na susjedne gradove i općine prvog (izravni susjedi) i drugog (susjedi susjeda) reda su također pozitivni i iznose 0,05 posto. Međutim, ukoliko se razmotri učinak na razini Republike Hrvatske proizlazi kako su učinci lokalizirane prirode i ograničeni na gradove i općine u neposrednoj blizini. Prostorni učinci na prihode od prodaje proizvoda i usluga (tablica 5.9) pretežito su lokalizirane prirode. Kao i u prethodnom slučaju i ovdje ne nalazimo utjecaj ulaganja jedinica lokalne samouprave, ali nalazimo pozitivne učinke bespovratnih potpora Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta. Učinak na gradove i općine kojim je dodijeljena potpora iznosi između 0,4 posto i 0,5 posto povećanja prihoda od prodaje proizvoda i usluga za svakih 100.000 kuna uložene potpore. Prostorni učinci izrazito su lokalizirane prirode i niske magnitude. Učinci na gradove i općine u izravnom susjedstvu iznose 0,008 posto na svakih uloženi 100.000 kuna, dok je učinak na gradove i općine u susjedstvu drugog reda 0,007 posto. Navedeno upućuje na postojanje lokaliziranih mehanizama transfera znanja, vještina i tehnologije te na integriranje poduzeća u susjednim jedinicama lokalne samouprave u lance dodane vrijednosti poslovnih subjekata u sklopu poduzetničkih zona.

Tablica 5.9: Prostorni učinci ulaganja u poduzetničku infrastrukturu Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta 2004. – 2013. na prihode od prodaje proizvoda i usluga

Izvor ulaganja	Matične i susjedne jedinice lokalne samouprave		Matične i susjedne jedinice lokalne samouprave 1. i 2. reda		Cijeli teritorij Republike Hrvatske	
	Lokalni učinak	Prostorni učinak	Lokalni učinak	Prostorni učinak	Lokalni učinak	Prostorni učinak
MINGO	0,5%***	0,009%***	0,5%	0,007%***	0,6%	NS

Napomena: ***, ** i * označavaju signifikantnost na razini 1%, 5% i 10%. NS označava nesignifikantne rezultate.

Izvor: Obrada autora.

Tablica 5.10: Prostorni učinci ulaganja u poduzetničku infrastrukturu Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta 2004. – 2013. na zaposlenost

Izvor ulaganja	Matične i susjedne jedinice lokalne samouprave		Matične i susjedne jedinice lokalne samouprave 1. i 2. reda		Cijeli teritorij Republike Hrvatske	
	Lokalni učinak	Prostorni učinak	Lokalni učinak	Prostorni učinak	Lokalni učinak	Prostorni učinak
MINGO	0,5%***	0,04%***	0,5%***	0,03%***	0,6%	NS

Napomena: ***, ** i ** označavaju signifikantnost na razini 1%, 5% i 10%. NS označava nesignifikantne rezultate.

Izvor: Obrada autora.

Slične nalaze prethodnim nalazimo i po pitanju utjecaja na zaposlenost. U jedinicama lokalne samouprave bespovratne potpore povećavaju zaposlenost za 0,5 posto na svakih 100.000 kuna dodijeljene potpore. Prostorni učinci postoje samo među susjednim gradovima i općinama i njihova magnituda iznosi 0,04 posto. Navedeni nalaz daljnji je dokaz umrežavanja poduzeća u poduzetničkim zonama i poslovnih subjekata u srodnim sektorima izvan poduzetničkih zona što rezultira kreiranjem novih radnih mjesta.

Tablica 5.11: Prostorni učinci ulaganja u poduzetničku infrastrukturu Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta 2004. – 2013. na prihode od izvoza dobara i usluga

Izvor ulaganja	Matične i susjedne jedinice lokalne samouprave		Matične i susjedne jedinice lokalne samouprave 1. i 2. reda		Cijeli teritorij Republike Hrvatske	
	Lokalni učinak	Prostorni učinak	Lokalni učinak	Prostorni učinak	Lokalni učinak	Prostorni učinak
MINGO	3,4%***	NS	3,4%***	NS	3,7%	NS

Napomena: ***, ** i ** označavaju signifikantnost na razini 1%, 5% i 10%. NS označava nesignifikantne rezultate.

Izvor: Obrada autora.

Kao i u prethodnim dijelovima analize, istraživanje nalazi značajan učinak bespovratnih potpora na prihode od izvoza dobara i usluga. Za razliku od dosadašnjih spoznaja o prostornim učincima potpora razvoju poduzetničke infrastrukture, u slučaju izvoznih prihoda nalazimo isključivo lokalne učinke. Magnituda koeficijenta viša je nego u svim dosadašnjim slučajevima i sugerira kako na svakih 100.000 kuna bespovratnih potpora izvozni prihodi u jedinicama lokalne samouprave rastu između 3,4 posto i 3,7 posto. Nepostojanje prostornih učinaka i relativno visoku razinu utjecaja na izvoz potrebno je dovesti u kontekst. Zajedno sa svim prethodnim nalazima navedeno sugerira kako ulaganja u poduzetničku infrastrukturu najveći učinak ostvaruju na izvoznike. Učinci prelijevanja koji nastaju u području proizvodnosti, prihoda od prodaje proizvoda i usluga kao i kreiranja novih radnih mjesta u susjednim općinama i gradovima mogu se sukladno tome promatrati kao neizravni proizvod integriranja poduzeća u jedinicama lokalne samouprave kojima su dodijeljene potpore i uspostavljene zone u globalni lanac dodane vrijednosti.

Tablica 5.12: Prostorni učinci ulaganja u poduzetničku infrastrukturu Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta 2004. – 2013. na ulaganja jedinica lokalne samouprave u poduzetničke zone

Izvor ulaganja	Matične i susjedne jedinice lokalne samouprave		Matične i susjedne jedinice lokalne samouprave 1. i 2. reda		Cijeli teritorij Republike Hrvatske	
	Lokalni učinak	Prostorni učinak	Lokalni učinak	Prostorni učinak	Lokalni učinak	Prostorni učinak
MINGO	1,6***	NS	1,6***	NS	1,5***	-1,9***

Napomena: ***, ** i * označavaju signifikantnost na razini 1%, 5% i 10%. NS označava nesignifikantne rezultate.

Izvor: Obrada autora.

Kao posljednji dio analize razmatran je učinak bespovratnih potpora za izgradnju poduzetničke infrastrukture na visinu ulaganja jedinica lokalne samouprave u uspostavljanje poduzetničkih zona. Rezultati iz tablice 5.12 ukazuju na pozitivan učinak bespovratnih potpora na ulaganja gradova i općina u poduzetničku infrastrukturu. Povećanje bespovratnih potpora za 100.000 kuna u prosjeku dovodi do porasta ulaganja jedinica lokalne samouprave za 160.000 kuna. Učinci na susjedne gradove i općine nisu prisutni, ali bespovratne potpore imaju redistributivni učinak ukoliko se razmatra cjelokupni prostor Republike Hrvatske budući su ukupni prostorni učinci negativni.

6. OCJENA POSTOJEĆEG REGULATORNOG OKVIRA ZA SUSTAV PODUZETNIČKIH ZONA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U srpnju 2018. godine Hrvatski sabor je donio Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture (Narodne novine 57/18). Zakon je donio niz značajnih promjena u definiranju namjene, opsega djelovanja i sustava potpora poduzetničkoj infrastrukturi. Kao jedan od ciljeva studije provedena je ocjena je navedenog Zakona i to kako slijedi:

- **Članak 3. stavak 1.**

U članku 3. stavak 1. svrha poduzetničkih zona je definirana kao racionalizacija poslovanja i korištenja raspoloživih resursa poduzetničke zone zajedno s ostalim korisnicima poduzetničke zone. Mišljenja smo kako ova formulacija obuhvaća samo dio funkcija poduzetničke zone u znanjem intenzivnom gospodarstvu te u tom kontekstu predlažemo proširenje formulacije sa sljedećim tekstom: „unutar-sektorsko i među-sektorsko umrežavanje poslovnih subjekata te na taj način dijeljenje znanja, tehnologije, resursa i vještina“.

- **Članak 9.**

Vremensko razdoblje u kojem se definira aktivnost zona navedeno je samo u slučaju neaktivnih zona i to kao razdoblje od jedne godine nakon osnivanja poduzetničke zone. Potrebno je definirati vremensko razdoblje i za ostale kategorije intenziteta aktivacije. Nalazi studije i raniji nalazi Državnog ureda za reviziju (2014) ukazuju kako proces popunjavanja zona se odvija u razdoblju do 3 godine od osnivanja. Mišljenja smo da bi za sve kategorije aktivacije zona trebalo upotrijebiti formulaciju „nakon isteka 3 godine od osnivanja zona“.

- **Članak 11. stavak 2.**

U ovom članku navode se posebni podaci o poduzetničkim zonama koji sadrži Jedinostveni registar poduzetničke infrastrukture. Mišljenja smo da je zbog kvalitetnog praćenja djelovanja i učinaka zona potrebno uključiti i godinu od koje pojedini poslovni subjekti djeluju u sklopu zona te podatke o tim poslovnim subjektima (OIB i naziv).

- **Članak 17.**

Predlažemo da se doda još jedna kategorija ciljeva sustava potpora definirana kao „unutar-sektorsko i među-sektorsko umrežavanje poslovnih subjekata“.

Pored gore navedenog, predlažemo i sljedeće:

- Ojačati ulogu Jedinostvenog registra poduzetničke infrastrukture na sljedeće načine:
 - da ga se pretvori u alat za aktivno upravljanje poduzetničkom zonom,
 - u praksi osigurati redovito prikupljanje i ažuriranje podataka o poduzetničkim zonama i njihovim korisnicima te osigurati da je sadržaj podataka relevantan za učinkovito praćenje. Predlažemo uvrštavanje sljedećih podataka o korisnicima: godina ulaska u zonu, broj zaposlenih, godina osnivanja, status aktivnosti poduzetničke zone.

- Osmišljavanje potpora usmjerenih na prevladavanje u malim i izoliranim te slabije razvijenim jedinicama lokalne samouprave za aktiviranje poduzetničkih zona. To je potrebo provoditi kroz poduzetničke potporne institucije.
- Razvijanje mjera za kontinuiranu podršku poduzetničkim zonama od strane Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta u razdoblju nakon aktivacije zona.
- Poticati komplementarnost mjera izgradnje poduzetničke infrastrukture s mjerama poticanja izvoza u suradnji s drugim ministarstvima i potpornim institucijama.
- Napraviti sveobuhvatnu analizu korištenja Europskih strukturnih i investicijskih fondova u razdoblju 2014. – 2020. namijenjenih osnivanju i razvoju poduzetničkih zona i potpori poslovnim subjektima.
- Temeljem redovito prikupljenih podataka o poduzetničkoj infrastrukturi kontinuirano provoditi vrednovanje učinaka mjera poticaja razvoja poduzetničke infrastrukture na jedinice lokalne samouprave i razvoj gospodarstva.

7. ZAKLJUČAK

Polazišna pretpostavka ulaganja u poduzetničku infrastrukturu jest očekivanje da se izgradnjom predmetne infrastrukture može potaknuti ravnomjeran gospodarski razvoj svih krajeva Republike Hrvatske. Temeljem ovih pretpostavki tijekom razdoblja 2004. – 2013. jedinicama lokalne samouprave dodijeljeno je više od 700 milijuna kuna bespovratnih potpora za izgradnju poduzetničke infrastrukture putem ministarstva nadležnog za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt. U značajnom broju općina i gradova ova ulaganja potpomognuta su i ulaganjem jedinica lokalne samouprave te su rezultirala donošenjem mjera za osnivanje poduzetničkih zona i privlačenje investitora. Proces osnivanja poduzetničkih zona tekao je neujednačenim intenzitetom te je u većini slučajeva zastao na stadiju donošenja odluke o osnivanju. Do 2016. godine manje od trećine svih poduzetničkih zona imalo je status aktivne zone.

Rezultati ovog istraživanja otkrivaju kako je na aktivnost poduzetničkih zona utjecala njihova namjena, obilježja okruženja u kojem su nastale te financijski poticaji, prvenstveno bespovratne potpore za izgradnju i proširenje poduzetničke infrastrukture. Značaj prethodnog iskustva u uspostavljanju poduzetničkih zona, kao i blizine administrativnih središta za njihovu uspješnu aktivaciju, sugeriraju kako bi buduće mjere izgradnje poduzetničke infrastrukture trebale posvetiti veću pažnju mehanizmima za dijeljenje znanja između veterana i početnika ovog procesa. Činjenica da vjerojatnost uspješne aktivacije poduzetničke zone raste s povećanjem površine zone te u okruženju u kojem postoje ranije uspostavljene zone može se shvatiti u kontekstu dosezanja kritične mase broja poduzetnika nužnog za nastajanje lokalizacijskih učinaka svojstvenih aglomeracijskim eksternalijama poput poduzetničkih zona. Buduće mjere za izgradnju poduzetničke infrastrukture trebale bi sadržavati i resurse za aktivnosti na tragu onih primijenjenih u pojedinim jedinicama lokalne samouprave za privlačenje poduzetnika i popunjavanje zona poput financijskih olakšica, potpore u umrežavanju te posredovanja u uklanjanju administrativnih barijera potencijalnim poduzetnicima. Navedeno je od osobite važnosti za zone čije se uspostavljanje predviđa u slabije razvijenim ili prometno udaljenim i zabačenim područjima odnosno područjima koja karakterizira niska razina ekonomske aktivnosti i gdje je dosezanje kritične razine poduzetnika za održivost zone osobit izazov.

Rezultati istraživanja otkrivaju pozitivan učinak poduzetničkih zona na gospodarsku aktivnost jedinica lokalne samouprave te ukazuju na ključne stadije u ovom procesu. U kratkom roku utjecaj zona koncentriran je na kreiranje novih radnih mjesta, povećanje visine plaća, kreiranje novih poduzetničkih poduhvata te privlačenje inozemnih investitora. Nakon inicijalnog procesa uspostavljanja i popunjavanja te umrežavanja poslovnih subjekata poduzetničke zone dovode do rasta prihoda od prodaje proizvoda i usluga, proizvodno-prerađivačkih prihoda te, u konačnici, i na proizvodnost činitelja. Navedeno sugerira kako je realizacija ciljeva postavljenih procesom izgradnje poduzetničke infrastrukture dugotrajan proces u kojem inicijalna ulaganja u infrastrukturu predstavljaju samo prvi korak te je za uspješnost cijelog procesa nužna potpora i u privlačenju potencijalnih poduzetnika i razvoju zone i u razdoblju nakon uspostavljanja. Navedeno je osobito važno u kontekstu nalaza pozitivnog učinka ulaganja u zone na poticanje privatnih investicija u materijalnu imovinu. U navedenom procesu ključna je uloga središnje i regionalne

razine vlasti posebno u malim i slabije razvijenim jedinicama lokalne samouprave kojim nedostaju financijski resursi i znanje kako za uspostavljanje tako i za aktivaciju i razvoj poduzetničkih zona.

Ključ uspjeha zona je u izgradnji konkurentnosti poduzeća koja posluju unutar njih. Rezultati ovog istraživanja sugeriraju kako postojeće aktivne zone pružaju potporu svojim poslovnim subjektima na načine koji potiču njihove prihode, kreiranje novih radnih mjesta, proizvodnost te daljnje privatno ulaganje u materijalnu imovinu. Posebno je značajna uloga poduzetničkih zona u jačanju konkurentnosti izvoza budući poduzeća unutar zona imaju do dva puta veću razinu izvoznih prihoda nego što bi je imali da ne posluju unutar zona. Navedeno sugerira kako zone pružaju potporu u prevladavanju nepovratnih troškova izlaska na međunarodno tržište poput pribavljanja znanja, vještina i financijskih ulaganja te omogućuju integriranje u globalni lanac dodane vrijednosti. U tom kontekstu, buduće aktivnosti trebale bi posvetiti više pažnje privlačenju stranih investitora u zone kao i stvaranju uvjeta za osnivanje novih poduzeća što je i bio jedan od ciljeva postojećeg procesa izgradnje poduzetničke infrastrukture.

Možda je jedan od najvažnijih nalaza analize onaj koji se tiče prostornih utjecaja ulaganja u poduzetničku infrastrukturu. Rezultati ukazuju da učinci nisu vezani samo za poduzeća koja posluju u sklopu poduzetničkih zona ili za jedinice lokalne samouprave u kojim se poduzetničke zone nalaze. Interakcije između poduzeća dovode do učinaka prelijevanja u susjednim gradovima i općinama te na taj način stvaraju šire pozitivne učinke na proizvodnost, prihode od prodaje dobara i usluga i kreiranje novih radnih mjesta. Pored navedenog, bespovratne potpore imaju i učinak na ulaganja u poduzetničku infrastrukturu jedinica lokalne samouprave.

U ovom kontekstu nalazi sugeriraju osobito važnu ulogu izvoza kao pokretača svih učinaka zona. Naime, učinci povećanja izvoznih prihoda su isključivo lokalne prirode i kroz sve dimenzije provedene analize pokazali su se nekoliko puta većim od učinaka na ostale analizirane pokazatelje. Navedeno sugerira kako pogodnosti koje zone pružaju izvoznicima dovode do učinaka prelijevanja na poduzeća u srodnim sektorima bilo kroz horizontalne procese transfera znanja i tehnologije bilo kroz integraciju domaćih poslovnih subjekata u proizvodne lance izvoznika te tim putem i u globalne lance dodane vrijednosti. Buduće mjere izgradnje poduzetničke infrastrukture trebalo bi se, stoga, kreirati na način koji će veći naglasak staviti na privlačenje izvoznika umjesto dosadašnje šire orijentacije na proizvodno-prerađivačke djelatnosti te ih razvijati zajedno s komplementarnim mjerama za poticanje izvoza.

Neke od navedenih mjera Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta je prepoznalo te ih je ugradilo u Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture (Narodne novine 57/18). Za učinkovito praćenje učinaka mjera poticanja poduzetničke infrastrukture ključnu ulogu imat će uspostavljanje Jedinog registra poduzetničke infrastrukture na odgovarajući način. U tom kontekstu posebno ističemo potrebu redovitog prikupljanja i ažuriranja sadržaja Jedinog registra poduzetničke infrastrukture, te njegovo strukturiranje na način da sadrži kategorije podataka koje omogućuju kvalitetnu procjenu svih učinaka obrazloženih u studiji.

Zaključno treba istaknuti da u ovom istraživanju nije bilo moguće razdvojiti isključivo učinke potpora resornog ministarstva nadležnog za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt, već da na postignute rezultate imaju utjecaj i potpore ostalih tijela i institucija koja su sudjelovala u dodjeli

potpora poduzetničkim zonama, jedinicama lokalne samouprave u kojima su poduzetničke zone ili poduzetnicima. Zbog toga bi za cjelovitu sliku učinaka dodijeljenih potpora bilo potrebno sagledati zašto neke poduzetničke zone nisu postale aktivne unatoč dodijeljenom zemljištu ili potpori.

8. DODACI

8.1. Dodatak 1

Tablica D1: Odrednice aktivnosti poduzetničkih zona u 2016. godini – rezultati regresijske probit analize

Odrednica	Koeficijent
Vrsta aktivnosti – proizvodno-prerađivačka	1,35***
Vrsta aktivnosti – uslužno-mješovita	1,09***
Broj postojećih zona u jedinicama lokalne samouprave	0,03***
Površina poduzetničke zone	0,04***
Udaljenost od regionalnog administrativnog središta	-0,03*
Gustoća naseljenosti	0,04**
Indeks lokalne specijalizacije	-0,02
Udio aktivnog stanovništva u županijskoj populaciji	0,04
Potpore izgradnji poduzetničke infrastrukture – jedinice lokalne samouprave	-0,03
Potpore izgradnji poduzetničke infrastrukture – Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta	0,10**
Uzorak	n=544
% točno predviđenih ishoda	68%
Hosmer-Lemeshov test (goodness of fit)	0,57
Područje obuhvaćeno Iroc krivuljom	0,75

Napomena: ***,** i * označavaju signifikantnost na razini 1%, 5% i 10%.

Izvor: Obrada autora.

8.2. Dodatak 2

Analiza učinka poduzetničkih zona na ekonomske rezultate jedinica lokalne samouprave provedena je metodom uparivanja najbližih susjeda (eng. *nearest neighbour matching procedure*). Navedena metoda omogućuje procjenu prosječnog učinka određene mjere na tretirane subjekte (u našem slučaju jedinice lokalne samouprave) pri čemu ulogu kontrolne skupine imaju sve jedinice koje nisu bile predmet tretmana. Sastav kontrolne skupine formira se iz populacije potencijalnih donora (u našem slučaju svih jedinica lokalne samouprave koje nisu bile predmet tretmana).

U analizi je provedeno uparivanje uz postavljanje dodatnog uvjeta izravnog uparivanja prema godini osnivanja poduzetničke zone te je tretman definiran kao kategorijalna varijabla koja poprima vrijednost 1 ukoliko je u određenoj godini unutar razdoblja 2004. – 2013. u jedinici lokalne samouprave osnovana jedna ili više poduzetničkih zona koje su u 2016. godini imale aktivan status. Iz populacije potencijalnih članica kontrolne skupine odabrana je po jedna kontrolna jedinica za svaku tretiranu jedinicu na način da je udaljenost (odstupanje) između kontrolne i tretirane jedinice minimalno uz zadovoljavanje uvjeta izravnog uparivanja prema prethodno definiranim parametrima (godini osnivanja zone). S obzirom na relativno veliku populaciju potencijalnih članica kontrolne skupine uparivanje je provedeno na način da je svaka kontrolna jedinica upotrijebljena samo jednom. Prosječni učinak tretmana na tretirane jedinice procijenjen je kao $Att = \frac{1}{N^T} \sum_{i \in T} (Y_i^T - Y_i^C)$ gdje N^T označava broj svih tretiranih jedinica, Y_i^T vrijednost ishodišne varijable za tretirane jedinice, a Y_i^C vrijednost ishodišne varijable za kontrolnu jedinicu.

Kao kontrolne varijable u analizi korištene su udaljenost jedinice lokalne samouprave od županijskog administrativnog središta, visina ulaganja u nefinancijsku imovinu jedinice lokalne samouprave u godini koja je prethodila osnivanju zone, dvije mjere aglomeracijskih eksternalija i to urbanizacijske eksternalije odnosno udio poduzeća u pojedinoj jedinici lokalne samouprave u ukupnom broju poduzeća u Republici Hrvatskoj u godini koja je prethodila osnivanju zone kao mjera među-sektorskih eksternalija i lokalizacijske eksternalije odnosno prosječni udio poduzeća iz istog sektora u ukupnom broju poduzeća u pojedinoj jedinici lokalne samouprave kao mjera unutar-sektorskih eksternalija. Pored navedenog, model uključuje i udio aktivnog stanovništva i stopu nezaposlenosti županije u kojoj se nalazi jedinica lokalne samouprave te godišnje kontrolne kategoričke varijable. Sve kvantitativne varijable u modelu su logaritmirane.

Prije analize provjereno je zadovoljava li model relevantne dijagnostičke pretpostavke odnosno uravnoteženost kontrolnih varijabli. Tablica D2 prikazuje odstupanja varijabli korištenih u analizi prije i nakon uparivanja. Iz navedene tablice D2 razvidno je kako je procesom uparivanja u svim slučajevima odstupanje između kontrolne i tretirane skupine smanjeno i da su vrijednosti varijance između dvije skupine blizu vrijednosti 1.

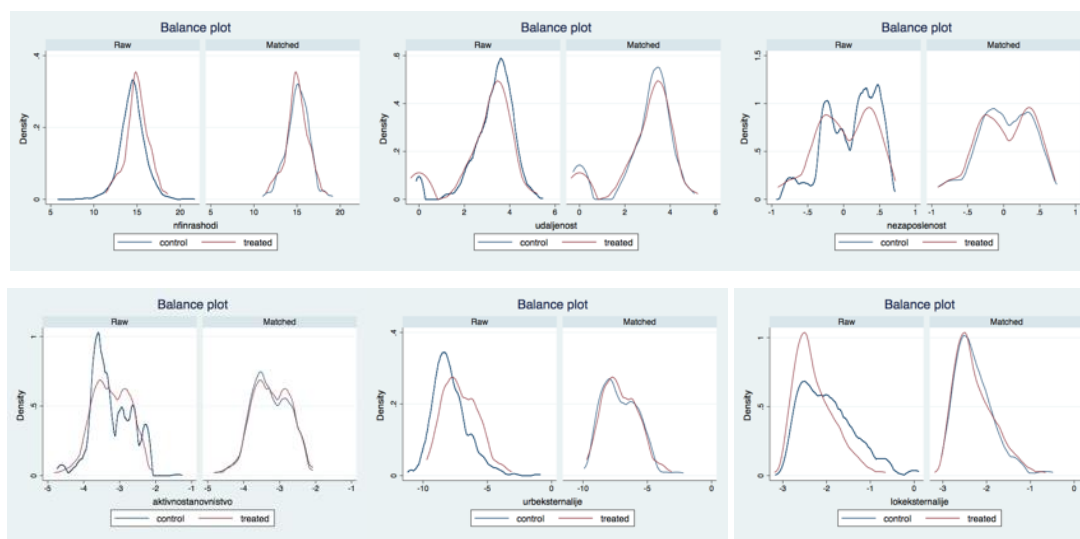
Tablica D2: Uravnoteženost varijabli korištenih u procjeni učinka poduzetničkih zona na ekonomske ishode jedinica lokalne samouprave

	Standardizirano odstupanje		Varijanca	
	Prije uparivanja	Nakon uparivanja	Prije uparivanja	Nakon uparivanja
Ulaganje u nematerijalnu imovinu	0,376	-0,064	0,81	1,02
Udaljenost od županijskog središta	-0,324	-0,015	1,74	1,03
Urbanizacijske (među-sektorske) eksternalije	0,601	0,011	0,94	0,94
Lokalizacijske (unutar-sektorske) eksternalije	-0,558	0,011	0,52	1,06
Županijska stopa nezaposlenosti	-0,232	-0,006	1,11	1,09
Udio aktivne populacije	0,004	0,020	0,94	0,98
Veličina uzorka netretiranih jedinica:	4.838	67		
Veličina uzorka tretiranih jedinica:	67	67		

Izvor: Obrada autora.

Daljnji korak u provjeri uravnoteženosti varijabli korištenih u procjeni učinka poduzetničkih zona na ekonomske ishode jedinica lokalne samouprave predstavlja vizualni prikaz preklapanja varijabli korištenih u analizi. Kako je razvidno iz slike D1 većina korištenih varijabli pokazuje visoku razinu preklapanja između kontrolne i tretirane skupine što pruža potporu valjanosti odabrane specifikacije.

Slika D1: Kernel prikazi preklapanja varijabli kontrolne i tretirane skupine prije i nakon uparivanja

Izvor: Obrada autora.

8.3. Dodatak 3

U procjeni učinaka poduzetničkih zona na poduzeća koja posluju u sklopu zona korištena je metodologija opisana u Dodatku 2. Tretman je definiran kao kategorijalna varijabla koja poprima vrijednost 1 ukoliko je poduzeće poslovalo u sklopu poduzetničke zone u 2016. godini. Nepostojanje podataka o godini ulaska u zonu ograničilo je procjenu učinaka samo na 2016. godinu. U procjeni učinaka korišten je niz kontrolnih varijabli i to pokazatelj vrijednosti materijalne imovine poduzeća (mjera kapitala), pokazatelj jediničnih troškova materijala i energije, veličina poduzeća mjerena brojem zaposlenih, udio državnih potpora i subvencija u prihodima prodaje proizvoda i usluga, prethodno opisani pokazatelji među-sektorskih i unutar-sektorskih eksternalija, pokazatelj neto prirasta broja poduzeća definiran kao razlika između broja novih osnovanih poslovnih subjekata i poslovnih subjekata koji su prestali postojati u jedinici lokalne samouprave, učinci prelijevanja od poduzeća u pretežito stranom vlasništvu definiranih kao udio ostvarenih prihoda od prodaje proizvoda i usluga poduzeća u pretežito inozemnom vlasništvu u ukupnim prihodima prodaje proizvoda i usluga u jedinici lokalne samouprave, kategorička varijabla koja kontrolira za oblik vlasništva poduzeća, mjera udaljenosti jedinice lokalne samouprave od županijskog središta te kontrolna varijabla za vrstu jedinice lokalne samouprave (grad ili općina). Tablica D3 prikazuje odstupanja varijabli korištenih u analizi prije i nakon uparivanja. Iz navedene tablice D3 razvidno je kako je procesom uparivanja u svim slučajevima odstupanje između kontrolne i tretirane skupine smanjeno i da su vrijednosti varijance između dvije skupine blizu vrijednosti 1.

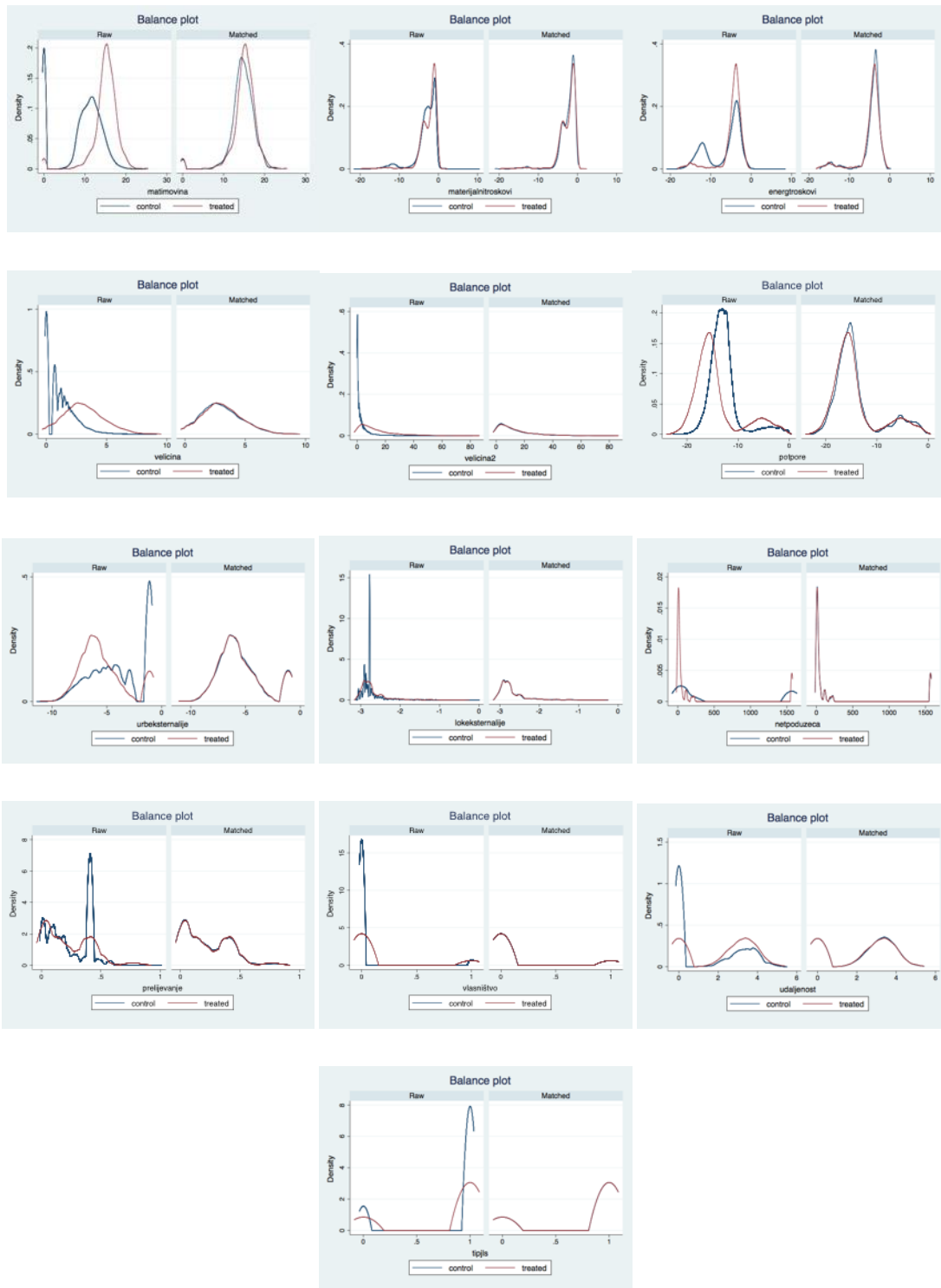
Tablica D3: Uravnoteženost varijabli korištenih u procjeni učinka poduzetničkih zona na poduzeća koja posluju u sklopu zona

	Standardizirano odstupanje		Varijanca	
	Prije uparivanja	Nakon uparivanja	Prije uparivanja	Nakon uparivanja
Materijalna imovina	1,35	0,14	0,35	1,03
Jedinični troškovi materijala	0,23	0,03	0,72	1,09
Jedinični troškovi energije	0,52	-0,04	0,52	1,06
Veličina poduzeća	1,36	0,04	2,13	1
Veličina poduzeća ²	1,07	0,04	6,69	1,02
Udio državnih potpora u prihodima od prodaje	-0,39	-0,06	2,17	1,02
Urbanizacijske (među-sektorske) eksternalije	-0,65	-0,009	0,74	1
Lokalizacijske (unutar-sektorske) eksternalije	0,08	0,006	1,46	1,01
Neto broj novih poduzeća (net entry)	-0,54	-0,003	0,54	0,99
Učinci prelijevanja od poduzeća u stranom vlasništvu	-0,13	0,02	1,25	1,02
Vlasništvo	0,31	0	2,78	1
Udaljenost od županijskog središta	0,46	-0,006	0,95	0,997
Vrsta jedinice lokalne samouprave	-0,14	0	1,24	1
Veličina uzorka netretiranih jedinica:	74.608	1.523		
Veličina uzorka tretiranih jedinica:	1.523	1.523		

Izvor: Obrada autora.

Daljnji korak u provjeri uravnoteženosti varijabli korištenih u procjeni učinka poduzetničkih zona na ekonomske ishode jedinica lokalne samouprave predstavlja vizualni prikaz preklapanja varijabli korištenih u analizi. Kako je razvidno iz slike D2 većina korištenih varijabli pokazuje visoku razinu preklapanja između kontrolne i tretirane skupine što pruža potporu valjanosti odabrane specifikacije.

Slika D3: Kernel prikazi preklapanja varijabli kontrolne i tretirane skupine prije i nakon uparivanja

Izvor: Obrada autora.

8.4. Dodatak 4

Procjena prostornih učinaka ulaganja u poduzetničku infrastrukturu jedinica lokalne samouprave i ministarstva nadležnog za gospodarstvo, poduzetništvo i obrt na ekonomske ishode jedinica lokalne samouprave provedena je metodom prostorne ekonometrijske analize. Dijagnostičkim testovima odabrana je prostorna autoregresijska tehnika kao najbolja za potrebe analize. Navedena tehnika podrazumijeva postojanje prostornih učinaka zavisne varijable odnosno identificira prelijevanje putem unaprjeđenja u ekonomskim ishodima kao dominantni prostorni mehanizam. Model razvijen za ovaj dio analize obuhvatio je svih 556 jedinica lokalne samouprave u 2016. godini odnosno tri godine nakon završetka procesa ulaganja u poduzetničku infrastrukturu koji je predmet analize ove studije. Kategorije ekonomskih ishoda koje su razmatrane su unaprjeđenje ukupne proizvodnosti činitelja, povećanje prihoda od prodaje proizvoda i usluga, povećanje izvoznih prihoda te zaposlenost.

Model razvijen za potrebe ovog dijela analize uključuje kao kontrolne činitelje pokazatelje jediničnih troškova rada, materijala i energije, pokazatelje razine materijalne i nematerijalne imovine, udaljenost jedinice lokalne samouprave od županijskog središta, neto prirast broja poduzeća, Ellison-Glaeser indeks lokalne specijalizacije, gustoću naseljenosti, visinu državnih potpora i subvencija poslovnim subjektima, udio uvoza u prihodima od prodaje dobara i usluga te kategoričke kontrolne varijable za županije u kojim se nalaze jedinice lokalne samouprave. Ključne varijable modela su pokazatelji visine ulaganja u poduzetničku infrastrukturu u razdoblju 2004. – 2013. od strane jedinica lokalne samouprave i putem Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta. Prva varijabla konstruirana je temeljem podataka iz izvješća Državnog ureda za reviziju (2014), dok je druga preuzeta iz baze podataka dostavljene za potrebe izrade studije od strane Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta.

Ključni korak u analizi prostornih učinaka predstavlja specificiranje prostorne matrice koja definira odnose među promatranim jedinicama u prostoru odnosno prostorni doseg analiziranih promjena. U analizi su korištene tri prostorne matrice koje se razlikuju prema prostornom dosegu analiziranih promjena. Prvom matricom prostorni doseg ograničen je samo na susjedne gradove i općine jedinica lokalne samouprave u kojim je izvršeno ulaganje u poduzetničku infrastrukturu. U narednom koraku prostorna matrica je konstruirana na način da obuhvaća prostorne utjecaje na susjedne gradove i općine prvog i drugog reda odnosno izravne susjede jedinica lokalne samouprave (susjede prvog reda) u kojim je izvršeno ulaganje te gradove i općine koji su susjedi onim gradovima i općinama koji su izravni susjedi jedinicama u kojim je provedeno ulaganje u poduzetničku infrastrukturu (susjedi drugog reda). Konačno, u trećem koraku ukinuta su ograničenja prostornog dosega i analiziran je prostorni utjecaj preko cijelog teritorija Republike Hrvatske. Sukladno uobičajenim procedurama sve matrice su standardizirane i normalizirane.

LITERATURA

Državni ured za reviziju Republike Hrvatske, 2014, Izvješće o obavljenoj reviziji učinkovitosti osnivanja i ulaganja u opremanje i razvoj poduzetničkih zona, Zagreb, listopad 2014.

Državni zavod za statistiku, 2012, Popis stanovništva 2011. godine. Preuzeto sa: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1468.pdf.

FINA, 2017, Godišnji financijski izvještaji poduzetnika za razdoblje od 2004. - 2016. godine.

Ministarstvo financija, 2018, Ostvarenje proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave za razdoblje 2014. – 2016. Preuzeto sa: <http://www.mfin.hr/hr/ostvarenje-proracuna-ijlprs-za-period-2014-2017>.

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018, Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na lokalnoj razini (razdoblje 2014. - 2016.). Preuzeto sa:

https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/indeks%20razvijenosti//Vrijednosti%20indeksa%20razvijenosti%20i%20pokazatelja%20za%20izra%C4%8Dun%20indeksa%20razvijenosti_jedinice%20lokalne%20samouprave.pdf.

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018, Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti, Narodne novine 132/2017.